

Sfera 67 Politicii

REVISTĂ LUNARĂ DE ȘTIINȚE POLITICE EDITATĂ DE FUNDATIA "SOCIETATEA CIVILĂ"
Anul VII, 1999

MINERIA DE

CĂLIN ANASTASIU
DANIEL CHIROT
DENNIS DELETANT
GAIL KLIGMAN
DAN OPRESCU
STELIAN TĂNASE (*Editor*)
VLADIMIR TISMĂNEANU
G.M. TAMAS

Fundatia Societatea Civila

Președinte: DAN GRIGORE

Redacție:
Dan Pavel
(*Redactor șef adjuncță*)
Valentin Stan
Adrian Cioroianu
Laurențiu Ștefan-Scalat

Traduceri, culegere text, corectură:
Alina Seghedi
Eva Szabo
Mirela Șendruț

Coperta:
Marius Neacșa

Acest număr apare cu sprijinul
Grupului de presă NORD-EST,
editorul cotidianului
Monitorul

SFERA POLITICII este înregistrată în *Catalogul publicațiilor din România* la numărul 4165.
Reproducerea articolelor apărute în publicația noastră se face numai cu acordul redacției.

Tehnoredactare:
Corina Bardăș

Tiparul executat la:
S.C. Multiprint S.A. - Iași

Sfera Politicii

este citită de membrii Parlamentului, de cei mai importanți oameni de afaceri, de intelectuali, oameni politici și studenți. SFERA POLITICII ajunge acolo unde se iau decizii, se creează imagine, se cîștigă influență.

Sfera Politicii apare lunar. Revista poate fi procurată și direct, de la sediul Fundației, str. Piața Amzei nr. 13, etaj 1, sector 1. De la 1 aprilie, prețul unui exemplar este 10.000 de lei, iar un abonament pe șase luni costă 100.000 de lei, inclusiv taxele poștale, și se poate face la sediul redacției sau prin telefon.

Outside Romania: Yearly subscription (12 issues) is \$50, or its equivalent in our country's currency. Please send checks to:
PO Box 212/22, Bucharest, Romania.
Please include the following information: name, address, institution, phone number, or transfer money in our USD account.

Cont/Account FUNDATIA "SOCIETATEA CIVILA"
Lei: 25110246602642003
USD: 25110246602840000
BANKCOOP ROSETTI

În atenția cititorilor:
Adresa Fundației "Societatea Civilă" este:
Str. Piața Amzei nr. 13, et. 1, CP 212, OP 22,
București
Tel/Fax: 312.84.96; Tel: 659.57.90
E-mail: sfera@dnt.ro
Adresa noastră Internet: <http://dntb.ro/sfera>

Găsiți Sfera Politicii la:

Librăriile Humanitas din București și provincie
Librăria '95 (Academiei): București, Calea Victoriei
Librăria Luceafărul: București, Bd. Unirii
Librăria M. Sadoveanu: București, Bd. Magheru 35
Euromedia: București, Str. General Berthelot 41
Fundatia Cărții: București, Bd. Ana Ipătescu 3
Librăria Bihari Naplo: Oradea
Librăria Omniscope: Craiova
Nord-Est (*Monitorul*): Iași, Str. Smîrdan 5
Librăriile VED: Cluj, Str. Helta 59 ...
... precum și în alte centre din București și din țară.

Cuprins

2. Editorial	Stelian Tănase	Republica de la Weimar
4. Mineriaide	Gabriel Andreeșu	Tema stării de urgență din perspectiva tentativelor de lovitură de stat
9.	Pavel Câmpeneanu	Cozia: înainte și după
16.	Laurențiu Ștefan Scalat	Partidul România Mare: un profil doctrinar
22.	Vlad Flonta	Valea Jiului: un caz atipic în economia românească
26.	***	Cronologia mineriajelor
36. Interviu	George Schopflin în dialog cu Zoltan Rostás	Când statul rămîne gol pușcă
39. După zece ani: 1989-1999	Silviu Brucan	Comunism versus capitalism O falsă problemă
42. Arhiva Sfera Politicii	Document	Universul concentraționar - legi, decrete, hotărîri
45. Politică externă	Cosmin Popa	Originile capitalismului rus
51.	Marian Chiriac	Criza din Kosovo - deznodămînt amînat
54. IdeoSfera	George Voicu	Mitul Nae Ionescu (III)
59. Cărți și autori	Ovidiu Maican	Samuel P. Huntington, <i>Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale</i>
62.	Dan Biro	Eric Hobsbawm, <i>Secolul extremelor</i>
64. Semnale		

Republica de la Weimar

STELIAN TĂNASE

România este în cel mai greu moment al ei din 1989. Zece ani s-au scurs fără ca transformările instituționale să fi atins ampolarea necesară. Iar ce s-a făcut nu a avut suficientă acuratețe. Un exemplu este Constituția, rodul unui dictat al grupului de interes care aflat atunci la putere. De obicei constituțiile sunt rezultatul unui compromis între elitele politice. La zece ani regimul proprietății este confuz, ceea ce aduce nenumărate dificultăți în plan economic, administrativ, dar și în ceea ce privește ordinea de drept. Instituțiile românești sunt încă fragile, prinse într-un păienjeniș de norme vechi, de lipsa de reglementări în multe zone, de cutume etc. Personalizarea instituțiilor noastre, în aceste circumstanțe, este o consecință firească. Se improvizează la impulsul unui personaj sau altul în domenii unde reglementările ar trebui să fie clare, distințe și stricte. Masiva administrație în loc să scadă, pe măsură ce reforma se extinde, crește numeric și consumă resurse tot mai ample. Normal ar fi să se întâmpile invers. Economia de piață ar trebui să absoarbă o parte din funcționărime. Fenomenul este că avem un segment care aparține și administrației publice, dar și sectorului privat, cu un statut nedefinit. Una din cauzele repetărilor eșecuri ale încercărilor de reforme se află aici. În prezența acestor personaje (sute de mii) aflate în poziții cheie care reprezintă interesul public, gestioneză bugetul, se alimentează din acesta ca niște căpușe. Pe de altă parte, sunt marii beneficiari ai economiei hibride din România. Pentru că alte interese ale lor se află în sectorul privat. Ei beneficiază de contracte preferențiale, de acces la credite, de licențe, de *inside information*.

În consecință, au toate motivele să mențină *status quo*-ul. O Românie aflată într-un *no man's land*, între capitalism și comunism. Ea a părăsit comunismul, dar nu a ajuns în capitalism. Schimbarea din 1996 nu a adus lucruri noi în această privință. Coaliția a preluat birocracia așa cum a găsit-o, a încercat să-o utilizeze. Fenomenul care s-a produs a fost invers. Birocracia s-a folosit

și se folosește de segmentul politic. Nu fără foloase. Simbioza aduce destule beneficii și politicienilor. Ei își întrețin partidele cu fonduri procurate de birocratie. Tot ei devin oameni cu afaceri, colindând culoarele administrației. Pentru reușita operațiilor lor, stabilitatea birocratiei este esențială. Atunci ea este menajată, ferită de crizele politice. De fapt, politicianul este sub controlul funcționarului. Fie că acesta îi oferă expertiza pe care nu o are, fie că face pedagogie sau terapie cu el. Îl învață secretele de ieri și de azi ale guvernării și consolidării situației lui financiare. Apoi birocracia este în căutare de patroni cărora să le fie clientă.

Pentru asta patronul trebuie să fie suficient de puternic pentru a distribui posturi, avantaje etc. Indiferent cine vine la putere, este un bun patron indiferent de culoarea politică. Asta este o piață subterană, nedefinită, dar extrem de prezentă. Tărările, trocul permanent între diferitele zone ale puterii - toate aflate în preajma bugetului - dau adevăratul conținut al puterii exercitate în România. Guvernele de coaliție alcătuite în ultimii ani au fost exemplele unor asemenea operații de anvergură. Grupurile de interese au negociat împărțirea feudelor care urmău să le asigure resursele. Când rezultatul nu a fost cel așteptat, ruptura s-a produs (decembrie 1997), pentru a se negocia alt aranjament. Așa s-a născut guvernul Radu Vasile.

Dacă actualul guvern se teme de ceva, e mai puțin de sindicate sau Opoziție, cît de o gripare a mașinăriei administrative. Minerada a V-a a scos la suprafață ce înseamnă sabotarea deciziilor luate de politicieni de către Aparat. Aparatul își găsește aliați și în structurile politice. Nu înfruntă izolat puterea politică. Fie în Opoziție, fie printre nemulțumiți sau interesații coaliției, se găsesc aliați care pot în situații de criză să joace un rol decisiv. Întotdeauna cînd s-au declanșat procese de reformă, birocracia a fost cel mai serios dușman al schimbărilor. Rezistențele nu se găsesc în societate, dimpotrivă. Ținta reală a reformatorilor a

fost să cîștige birocracia de partea lor. Cînd nu au reușit, fie au renunțat, fie au cumpărat-o prin avantaje, fie au părăsit puterea. Reforma a avut de suferit.

Un viciu de fond al acestei birocrăzi, este că ea este conectată la structurile economice. Este specificul birocratiei românești, moștenitoare a proprietății de stat din regimul comunist. Asta a făcut din ea un grup de interes (reunind multiple rețele, grupuri, ramificații) extrem de puternic, care poate dicta și dictează propriile sale condiții, atât ierarhiilor partidelor, cît și patronatului. Secretul puterii ei rezidă în faptul că statul încă gestionează 2/3 din economie. Este o pradă la care refuză să renunțe, și nimeni nu are puterea să o determine să facă. Un Aparat numeros trăiește de pe seama acestei proprietăți abuzive. Aparatul nu are nici un interes ca aceste 2/3 să se împuțineze. Cu cît va avea mai puține resurse de distribuit clientelei, puterea sa va scădea, controlul deciziilor ii va scăpa. Beneficiile se vor micșora proporțional. FPS este o astfel de structură. Prin felul cum a fost croit a devenit un rezam al contrareformelor. Numai criza economică profundă a determinat în ultima vreme, sub amenințarea falimentului, să se vîndă "lucrurile din casă" pentru a umple găurile create de acest tip de economie ieșită din comunism, dar care încă nu a ajuns în capitalism. Sub amenințarea unui crah total, birocracia trebuie să facă unele sacrificii periferice pentru a se salva. Din această atitudine a rezultat, în ultima perioadă, o accelerare a reformelor, privatizarea unor întreprinderi etc. Alternativa este falimentul. Situație în care și birocracia ar falimenta, cel puțin pentru o vreme, pentru că ar produce o reacție reformistă radicală și ar fi căutați vinovații pentru faliment. Cum va Renaște Phoenix-ul? Oricum ar fi, este un amestec între incapacitatea instituțiilor de a funcționa eficient și criza economică. Este un amestec exploziv. El a produs prăbușirea republicii de la Weimar. Ca și în Germania anilor 20, există și o populație - destul de numeroasă, după cum arată sondajele - care trăiește în trecut, refuză prezentul. Ea așteaptă un lider charismatic, în stare să reducă ordinea și disciplina în țară. Este un surrogat pentru insatisfațiile și frustrările acumulate în ultimii 10 ani. Acest orizont de așteptare a fost foarte vizibil în ianuarie 1999, cînd liderul minerilor a fost întîmpinat ca un eliberator pe tot traseul. Dar nu este exclus că și alții să își încerce norocul, mai ales dacă situația economică se va înrăutăți. Elementele cocktail-ului

sunt reunite. Prototipul republicii de la Weimar este repetat azi de republica a două în serie istorică, după cea comunistă, inaugurată la sfîrșitul anului 1947. Periferizarea României prin rămînerea în afara NATO și UE a generat izolare României. Ea este accentuată de relația dificilă cu FMI, de rata scăzută a investițiilor străine, de o reținere a lumii față de România, de imaginea destul de negativă pe care o avem. Aceste elemente s-ar putea să joace efectul aplicării politicii wilsoniene asupra Germaniei. Unde este detonatorul? Undeva în mijlocul masei de funcționari care își așteaptă ceasul lor. Deși șansa unui fuhrer e mică, ea există. Sunt și alte clivaje care încurajează o asemenea aventură. Tema națională este cea mai expresivă și tulburătoare. În limitele ei, destule pasiuni pot fi răscolate, destule simpatii pot fi cîștigate ușor. Nu e sigur că un politician în căutare de sprijin nu va încerca să exploateze acest filon. Mai ales că rețeta e sigură. Exemplul lui Slobodan Miloševic, care a lansat la o parte ideologia marxistă, din rațiuni de putere, ca să beneficieze de un sentiment național, e prin vecini. În România, deși încă puțin vizibile, tensiunile dintre cadrul democratic și forțele unui regim autoritar se înăspresc. Mineradele ultime au fost o bătălie în care conservatorii, adversarii democrației, au ieșit la luptă deschisă. Nu a fost doar un conflict provincial, insignifiant, cum l-au descris unii. Urmează alte conflicte deschise. Procesul de democratizare nu este ireversibil în România. Cum s-a văzut bine cu republica de la Weimar.

STELIAN TĂNASE - a absolvit Facultatea de Filosofie, Universitatea București. Autor al mai multor cărți (romane, eseuri politice). Profesor de științe politice la Universitatea București. În 1997 a fost visiting professor la UCLA și bursier Fullbright la New School for Social Research în 1997. Din 1992 este redactor-șef la revista *Sfera Politicii*.

Tema stării de urgență din perspectiva tentativei de lovitură de stat

GABRIEL ANDREESCU

Tema

Tentativa loviturii de stat din a treia săptămână a lunii ianuarie 1999 – sau, după cum i se spune simplificat, „a cincea mineriadă” – a schimbat deja și va schimba mai departe datele vieții interne românești. Evenimentele care au început cu un protest în Valea Jiului au continuat cu distrugerea a două baraje de poliție și de jandarmi și s-au finalizat cu aducerea primului-ministrului la negocieri, sub amenințarea invadării Bucureștiului, au contribuit la o reevaluare dramatică a scenei politice interne aflate, iată, de abia în faza consolidării democratiei. Evenimentele au invitat organizațiile internaționale și guvernele occidentale să dea un plus de atenție echilibrului politic de la noi¹. Apoi, a cincea mineriadă trebuie pusă în legătură directă cu a șasea mineriadă și consecințele ei: arestarea lui Miron Cosma, pulverizarea celor circa 2.000 de mineri de către forțele de ordine – cu întreaga simbolistică pe care aceasta o adaugă. Tentativa loviturii de stat oferă și ocazia să analizăm instrumentele noastre conceptuale, să testăm acele principii și reguli chemate să legitimeze proiectele sociale ale actorilor ori analiștilor. Mă voi opri în continuare numai la unul dintre elementele scoase la lumină în vîtoarea evenimentelor: este vorba despre starea de urgență, a cărei complexă problematică nu a fost aproape deloc discutată.

Instituirea stării de urgență de către Președinte

Să amintim mai întîi că, în conformitate cu art. 93 (1), „Președintele României instituie, potrivit legii, starea de asediul sau starea de urgență, în întreaga țară ori în unele localități, și solicită Parlamentului învîntarea măsurii adoptate, în cel mult 5 zile de la luarea acesteia”. Contextul ne obligă să ne întrebăm, mai întîi, dacă opțiunea Adunării Constituante de a atribui Președintelui competența declarării stării de urgență a reprezentat cea mai bună idee. Este oare ea în concordanță cu „principiile generale” care reglementează instituirea și desfășurarea stării de urgență?

Trebuie notat, în legătură cu astfel de „prin-

cipii generale”, că nu există prevederi în tratatele drepturilor omului care să reglementeze instituirea și desfășurarea stării de urgență. Putem identifica doar referirea la necesitatea unei proclamări oficiale a stării de urgență, prevăzută în clauza de derogare – art. 4 (1) – a Pactului internațional cu privire la drepturile civice și politice². Totuși, dezbatările în cadrul ONU și a altor organizații internaționale au subliniat cîteva reguli pe care le putem numi „standarde” și pe care un stat democrat este chemat să le respecte. Care ar fi aceste standarde și cum judecăm, plecînd de la ele, cadrul nostru legislativ și comportamentul autorităților române?

Art. 4 al PIPDCP amintit nu indică autoritățile statului care au competența să proclame starea de urgență. În general, această competență cade sub autoritatea executivului sau a legislativului. Nu există vreo sugestie că Președintele nu ar fi cel mai calificat să o facă. În schimb, este recunoscut că într-un sistem democratic aceasta nu poate cădea în responsabilitatea militariilor, la fel cum este inopportun să fie asumată de către puterea judiciară³. Responsabilizarea Președintelui cu instituirea stării de urgență pare să fie motivată și de caracterul extrem de rapid în care trebuie să se decidă în astfel de situații excepționale. Constituțiile statelor democratice fac în general referiri la posibilitatea declarării stării de urgență prin măsuri speciale și expeditive.

Într-un sistem democratic, însă, nu o competență sau alta, luată separat, este semnificativă pentru felul cum funcționează statul, ci echilibrul acestor competențe. Autoritățile fundamentale trebuie să se afle, constant, sub puterea principiului *check and balance*. Constituția României a prevăzut, așa cum s-a arătat mai sus, că măsura stării de urgență trebuie închiriată în cel mult cinci zile de la instituirea ei. În plus, prin Ordonanța de urgență privind regimul stării de asediul și regimul stării de urgență, adoptată în noaptea de 21 spre 22 ianuarie 1999 (asupra căreia voi reveni), se prevede că „Starea de asediul sau starea de urgență se instituește

Președintele României prin decret, contrasemnat de primul ministru și publicat imediat în Monitorul Oficial”. Cu alte cuvinte, controlul deciziei Președintelui se face și la nivel legislativ și la nivel executiv. Aceasta ar părea să constituie o siguranță suficientă față de eventual abuz al utilizării acestui instrument care trebuie să rămînă absolut excepțional.

În schimb, o problemă apare din transmiterea doar către Președinte a competenței instituirii stării de urgență. Dacă Președintele refuză folosirea acestui instrument deși situația o cere? Cazul nu este deloc artificial. Din contră. Să ne aducem aminte de situația creată în 1991, cînd Președintele de atunci, Ion Iliescu, a dorit să obțină căderea Guvernului Petre Roman. Pentru ca Executivul să poată face față unei acțiuni în forță sprijinită de Președinte, el ar trebui să aibă la îndemînă măsuri excepționale, eventual, prin declararea stării de urgență. Dar nu le poate lua, de vreme ce numai Președintele păstrează această competență.

Este probabil că acordarea acestei atribuții exclusiv Președintelui cînd a fost adoptată Constituția României, în decembrie 1991, reflectă dorința lui Ion Iliescu de a controla viața publică așa cum o făcuse și anterior. Lucrurile s-au schimbat, dar norma juridică rămîne. Caracterul exclusiv al instituirii stării de urgență poate juca din nou un rol în contextul unor adversități politice radicale, asemănătoare celor ce au condus la căderea Guvernului Roman.

Abolirea explicită a drepturilor și libertăților la enunțarea stării de urgență

Mai multe întrebări se ridică cu privire la deciziile luate în noaptea de 21 spre 22 ianuarie 1999, în urma întruirii CSAT și a ședinței de guvern extraordinare. Reamintesc că Președintele României instituie, conform Constituției, starea de asediul ori starea de urgență, „potrivit legii”. După adoptarea Constituției României, în decembrie 1991, pe agenda parlamentară nu a ajuns nici o inițiativă care să reglementeze instituirea, desfășurarea și încheierea stării de asediul ori de urgență, așa cum prevedea legea fundamentală. Un gol legislativ – printre multe altele – a cărui importanță este resimțită doar în momente excepționale, cum au fost cele din inăuarie. Desigur, într-o situație care necesită o reacție precipitată, făcînd imposibilă adunarea autorităților competente, Președintele avea dreptul să instituie starea de urgență în absența legislației specifice. Cum desfășurarea celei de-a cincea mineriade nu a creat totuși o astfel de situație, procedura urmată a fost cea mai firească: o Ordonanță de urgență și apoi, adop-

tarea acesteia de către autoritatea legislativă. Intrebarea rămîne însă. Au respectat oare autoritățile române principiile generale specifice declarării unei stări de urgență, dincolo de asigurarea restricțiilor legaliste pe care, am văzut mai sus, le-au respectat?

Un element ar fi necesitatea proclamării oficiale a stării de urgență, prevăzută în clauza de derogare, art. 4 (1) a PIPDCP, ceea ce s-a întîmplat, în sensul că a existat o declarație oficială a Președintelui privind declanșarea stării de urgență, în funcție de acțiunile minerilor⁴. Specialiștii insistă că, deoarece prin însăși natura sa, starea de urgență înseamnă o abolire a drepturilor și libertăților fundamentale, în cuprinsul declarației formale care anunță starea de urgență trebuie anunțate populației, impede, toate restricțiile impuse. Numai astfel persoanele aflate sub jurisdicția statului vor putea cunoaște de care drepturi și libertăți se mai pot bucura și de care nu⁵.

În această privință putem vorbi despre o majoră greșală a măsurilor luate în noaptea din 21 spre 22 ianuarie 1999. Conform comunicatului Președintelui, starea de urgență urma să intre automat în vigoare, în ziua de 22 ianuarie, în funcție de comportamentul minerilor. Ca urmare, deși starea de urgență nu a căpătat realitate datorită evoluției evenimentelor, ea devinea operantă chiar fără intervenția ulterioară a autorităților de drept. Ca urmare, ea putea să intre în vigoare fără respectarea principiului amintit mai sus, a precizării limpezi și complete a tuturor măsurilor excepționale care aboleau drepturi și libertăți cetățenești (deși Ordonanța de urgență adoptată în aceeași noapte impunea listarea acestor măsuri excepționale).

Mai mult, această omisiune a autorităților statului de a inventaria măsurile excepționale din timpul stării de urgență, încă prin declarația oficială a Președintelui, este una „vinovată”, adică nu una întîmplătoare ci una luată în calcul.

Într-adevăr, în momentul în care Guvernul și Președintele pregăteau adoptarea stării de urgență, mai multe organizații neguvernamentale: Grupul pentru Dialog Social, Alianța Civică, AFDPR, Asociația Victimelor Mineridelor etc., anunțaseră întrarea în București, pe 22 ianuarie, ora 14:00, a unui marș de solidaritate cu statul de drept. Un marș asemănător urma să se desfășoare la Timișoara, în continuarea celui care avusese loc pe 21 ianuarie, tot în susținerea valorilor democratice. Nu numai că autoritățile nu au interzis aceste marșuri pregătite din timp, dar lideri de partid și persoane cu demnități

publice – cum ar fi primarul capitalei – au insistat în dimineața de 22 ianuarie pentru ținerea lor⁹. Or, suspendarea oricărora adunări și marșuri constituie, în cazuri care reclamă starea de urgență, una dintre primele și cele mai importante măsuri. Cu atât mai mult era motivată o astfel de restricție în cazul evenimentelor din ianuarie, cind cel mai mare pericol pentru instituțiile statului părea să fie umplerea străzilor Bucureștiului de către sute de mii de demonstranți, solidarizați cu minerii din Valea Jiului la chemarea unor forțe politice interesate de căderea actualului Guvern.

Reacția societății civile din 22 ianuarie a fost un eveniment decisiv în confruntarea forțelor politice implicate, direct ori indirect, în cea de-a cincea mineriadă. Anunțarea marșului din capitală, ca și a celui din Timișoara a contribuit cu siguranță la intimidarea forțelor extremiste care au încercat să împingă protestul minerilor spre o lovitură de stat – PRM, PSM și, într-un mod mai puțin flagrant dar la fel de insidios, PDSR. Din cele mai multe puncte de vedere, marșul din 22 ianuarie a constituit un factor pozitiv.

Dar situația creată constituie în același timp o expresie neechivocă a slăbiciunii statului de drept în România. Nu numai că nefuncționarea instituțiilor a permis evoluția evenimentelor spre un nivel extrem de periculos, dar autoritățile publice au cerut, mai mult sau mai puțin explicit – cum s-a amintit mai sus – sprijinul cetățenesc. Într-un moment cind pe terenul confruntării publice – pe ecrane sau în stradă – cetățenii trebuiau să lase locul forțelor de ordine, tocmai atunci a fost solicitată implicarea lor, astfel ca societatea civilă să adauge o forță și o legitimitate pe care instituțiile statului nu păreau să le aibă. Așa cum se întimplă îndeobște, slăbiciunea statului s-a răspândit și în trădarea unora dintre obligațiile sale, cum ar fi buna gestionare a măsurilor excepționale.

A fost oare motivată instituirea stării de urgență?

Tentația folosirii stării de urgență ca instrument politic este foarte mare, în condițiile unui stat fragil și cu o competiție politică acerbă. Din punctul meu de vedere, și una și cealaltă condiție sunt specifice României. Precedentul creat poate fi o invitație în plus la folosirea abuzivă a stărilor de urgență.

Care sunt, deci, elementele principale care legitimează instituirea stării de urgență? Au fost ele respectate în ianuarie 1999? Aș propune aici distincția între circumstanțele de natură în care este legitim să se institue o stare de urgență și circumstanțele de grad care pot fi invocate pentru

înstituirea stării de urgență.

Pentru primul gen de circumstanțe avem la dispoziție un raport al Comisiei pentru Drepturile Omului a ONU, cuprinzând o listă de cazuri care pot motiva instituirea stării de urgență:

“Conflict internațional, război, invazie, apărarea securității statului sau a unor părți din teritoriu; război civil, rebeliune, insurecție, subversiune, grave activități ale unor elemente contrarevoluționare; tulburarea liniștii, a ordinii publice și a siguranței persoanelor; amenințarea la adresa Constituției și a autorităților create conform ei; calamități naturale sau umane sau dezastru; pericol pentru viața economică a țării sau pentru părți ale ei; asigurarea mijloacelor de subsistență esențiale pentru comunitate”¹⁰.

Nu numai că mineriada a cincea își găsește un corespondent în lista de mai sus, dar acoperă chiar o mare parte a ei. În ianuarie 1999, am avut de-a face în orice caz cu o rebeliune, cu o subversiune, cu tulburarea liniștii, a ordinii publice și a siguranței persoanelor, cu amenințarea la adresa Constituției și a autorităților, cu un pericol pentru viața economică a țării. Pentru legitimarea stării de urgență, apartenența unei situații la aceste categorii nu este însă suficientă. Mai este necesar ca situația să atingă un anumit grad de periculozitate. Pentru detalierea acestui aspect avem la dispoziție analizia făcută de către Comisia Europeană loviturii de stat militare din Grecia. Iată cele cinci criterii ale unei stări de urgență “legitime” pe care Comisia Europeană le-a indicat¹¹:

a) *Urgența trebuie să fie actuală sau cel puțin iminentă.*

Acest enunț trebuie înțeles (așa cum a făcut Comisia) în sensul definiției franceze din *Lawless case*: “*un situation de crise ou de danger public exceptionnel et imminent*”¹². În seara zilei de 21 ianuarie 1999 criza, pericolul public și caracterul lor excepțional și iminent era indubitat. Că era vorba despre un pericol public, rezultă din faptul că forțele de ordine fuseseră incapabile să facă față unei mase de miniștri de circa 12.000 de oameni, conduși după tehnici militare bine puse la punct. Aceștia se îndreptau spre capitala țării, unde, anterior, de mai multe ori, conduși de aceiași lideri, terorizaseră populația, produsese să mari distrugeri și reușiseră – în 1991 – să obțină demisia unui guvern. În plus, această masă de oameni se afla în contact cu lideri politici care dirijau acțiunea lor în scopul înlocuirii autorităților alese prin alegerile libere din toamna anului 1996.

Celălalt factor ce trebuie luat în considerare în

mod necesar: iminența pericolului. În cazul loviturii de stat militare din Grecia, Comisia Europeană a negat că pericolul invocat de noul Guvern militar de la Atene – încercarea comuniștilor de a lua puterea prin forța armelor – ar fi fost iminent. În schimb, Curtea Europeană a acceptat acest argument, atunci cind Guvernul irlandez a motivat măsura stării de urgență prin referire la acțiunile IRA și ale altor grupuri asociate (*Lawless case*). Desigur, în raport cu cele două exemple la care face apel literatura de specialitate, venirea minerilor la București are un grad de iminență dincolo de orice discuție. Ajungerea minerilor în București și declanșarea terorii împotriva locuitorilor, eventual obligarea Guvernului să demisioneze se putea face în câteva ore.

b) *Efectele crizei trebuie să se repercuzeze asupra întregii populații.*

Enunțul are sensul că o criză absolut locală trebuie rezolvată cu mijloace specific locale, sau care se adresează situației locale. Altfel spus, starea de urgență răspunde problemelor naționale, solicitând dirijarea energiilor statului spre curmarea marelui pericol pe care aceasta îl presupune.

Terorizarea populației Bucureștiului nu constituia numai o preocupare a Bucureștiului, ci reflecta măsura siguranței pe care un stat o oferă populației sale. Iată de ce pericolul unor distrugeri de proporții în București sau amenințarea în masă a locuitorilor Bucureștiului, nu poate fi, în nici un caz, interpretată, în sensul principiului de mai sus, drept o problemă locală. În plus, în seara de 21 ianuarie 1999 se aflau, în mod evident, în pericol instituțiile statului. Principiile politice propulsate de mișcarea minerilor și a coordonatorilor lor politici se împotriveau dramatic valorilor democratice. Toate acestea afectează valorile și prosperitatea întregii populații, și nu doar a bucureștenilor.

O nuanță specială aduce contextul românesc, întrucât una dintre ţintele minerilor era intreruperea cursului reformei. La noi reforma nu este o simplă problemă de strategie economică. Ea are o dimensiune de civilizație. Oprirea reformei ar duce la prăbușirea actualului sistem socio-economic; un colaps ce deschide calea, din nou, unui sistem autoritar.

c) *Amenințarea trebuie să se refere la însăși existența statului.*

Acest criteriu se intersectează, pe mari porțiuni, cu cel anterior. Din același motiv, argumentele de mai sus cu privire la implicațiile mineriadei ar trebui doar repetate. Afectarea ordinii de

drept, violarea rezultatului unor alegeri libere, susținerea unui regim autoritar constituie, fără nici o îndoială, amenințări la adresa întregii societăți, la existența statului român, ca și o democrație integrată comunității liberale.

d) *Declararea stării de urgență trebuie să aibă caracter temporar.*

Prin însăși natura sa, instituirea stării de urgență este temporară. Ca urmare, la instituirea stării de urgență trebuie indicată și perioada în care aceasta are valabilitate. În decretul semnat de către Președinte nu se dădea o limită de timp clară a măsurilor excepționale, în cazul intrării în vigoare a stării de urgență. Dar o astfel de limită era legată implicit de perioada de desfășurare a acțiunilor mineriști. Însăși condiționarea intrării în vigoare a stării de urgență de comportamentul minerilor din Valea Jiului – continuarea drumului spre București, revenirea la Petroșani – constituia tot o condiționare temporară. În plus, nimic din document nu sugeră trecerea la o stare de urgență permanentă, situație considerată inaceptabilă¹³. Iată de ce din spiritul decretului Președintelui se poate susține, după opinia mea, că și criteriul temporar a fost respectat.

Ordonanța de urgență privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență

Ar mai rămâne întrebarea dacă există cumva observații speciale referitoare la substanța Ordonației de urgență privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență adoptate în noaptea din 21 spre 22 ianuarie. Interesează eficacitatea măsurilor avute în vedere, echilibrul instituțional, echilibrul cu ansamblul drepturilor și valorilor pe care starea de urgență este chemată să le protejeze.

La capitolul I (“Dispoziții generale”) se face distincția între starea de asediu și starea de urgență. Este interesant că “starea de urgență” reprezintă, în concepția autorilor acestui act normativ, “existența unor amenințări la adresa siguranței naționale sau a democrației constituționale, ceea ce face necesară apărarea instituțiilor statului de drept și menținerea sau restabilirea stării de legalitate” – în afara producerii unor dezastre. Iată o definiție extrem de limitativă, dacă o comparăm cu enumerarea Comisiei pentru Drepturile Omului a ONU. Aș pune întrebarea: dacă o comunitate (un sat, un oraș etc.) este amenințată cu anihilarea (sub orice formă), fără ca acest lucru să afecteze instituțiile statului, acest fapt nu este oare suficient pentru a motiva instituirea stării de urgență? Sau, dacă există amenințarea unui sabotaj

grav la adresa economiei – aruncarea în aer a unor baraje, centrale, alte elemente ale sistemului energetic național – să nu poată fi oare folosit instrumentul stării de urgență? Cred că răspunsul este mai curind „da”. Prinși de specificitatea evenimentelor din ianuarie, autorii Ordonanței nu au lăsat să intre în cuprinsul normei juridice o perspectivă mai amplă.

În același capitol se dă o limită asupra stării de urgență (30 de zile) și se prevede transferul unora dintre atribuțiile unor instituții, la altele.

Capitolul II este dedicat „Procedurii de instituire a stării de asediu sau a stării de urgență. Încetarea acestora”.

Am amintit de introducerea, în procedură, a contrasemnării decretului Președintelui de către primul ministru. Decretul se aduce imediat la cunoștința opiniei publice prin intermediul mijloacelor de presă. Este de notat structura decretului:

- motivele care au impus instituirea stării;
- zona în care se instituie;
- perioada pentru care se instituie;
- drepturile și libertățile fundamentale al căror exercițiu se restrâng, în limitele prevederilor constituționale și ale art. 4 din prezenta ordonanță de urgență;
- autoritățile militare și civile desemnate pentru executarea prevederilor decretului și competențele acestora;
- alte prevederi, dacă se consideră necesare.

Iată deci, Ordonația enumeră toate condițiile specifice pe care literatura de specialitate le impune la instituirea stării de urgență. Aceasta nu face decât să întărească ideea că omisiunea din noaptea de 21 spre 22 ianuarie 1999 a avut motive absolut conjuncturale – nu de informație, nu de concepție –, cum ar fi nevoie resimțită de către reprezentanții autorităților publice de a beneficia de ajutorul societății civile.

Capitolul III este dedicat „Competențelor și responsabilităților” privind coordonarea măsurilor din perioada stării de urgență (în principal, Ministerului de Interne), sprijinul logistic sau de altă natură (Corpul Gardienilor Publici, Ministerul de Interne) §.a.m.d.

În capitolul IV sunt reglementate „Ordonanțele militare” iar în Capitolul VI, „Măsuri care se iau pe durata stării de urgență”. Este neclar de ce s-a optat ca tipul măsurilor luate pe această perioadă să apară numai în capitolul VI, ci, prin derivărie, la Capitolul III (unde se indică faptul că autoritățile militare au

competență să decidă asupra limitării unor drepturi și libertăți specifice etc.).

În sfîrșit, mai există un capitol „Sancțiuni” și unul de „Dispoziții finale”.

O singură măsură excesivă, mi s-a părut, în cadrul acestui act normativ: „atitudinea defetistă” a personalului mobilizat este pedepsită cu închisoare de la 15 la 20 de ani sau cu închisoare pe viață. Nu numai că „defetismul” este un delict prea vag ca să operezi cu o astfel de severitate, dar chiar dacă el ar putea fi probat, limita pedepselor este cu totul aberantă.

Note

1. Este vorba în primul rînd de Uniunea Europeană și apoi de Germania care au promis, la cîteva zile după a cincea mineriadă, un ajutor sporit reformei din România.
2. Jaime Oraa, *Human Rights in States of Emergency in International Law*, Clarendon Press.Oxford, 1992.p. 34
3. Jaime Oraa, Op. cit., p. 39
4. Jaime Oraa, *Human Rights in States of Emergency in International Law*, Clarendon Press.Oxford, 1992.p. 34
5. D. Martins, *The Protection of Human Rights in Connection with the Suspension of Guarantees or State of Siege*', OAS Ser. L/V/II. 15, doc. 12, 1966
6. Mă refer la „drepturi și libertăți cetățenești” pentru că doresc să pun accentul, în context, pe relația dintre stat și cetățeni. Dar nu trebuie uitat, și chiar e necesar să fie permanent subliniat, contrar unei tradiții nefericite, că drepturile și libertățile fundamentale sunt ale „persoanelor”; de ele se bucură orice ființă umană, fie că este fie că nu este cetățean al statului sub a cărui juridicție se găsește.
7. Nedefinirea restricțiilor permitea astfel autorităților ca să aprobe unele adunări, altele nu.
8. UN Commission on Human Rights, Study of the Rights of Everyone to be Free from Arbitrary Arrest, Detention and Exile, E/CN. 4/826, 1962, p. 257
9. Greek case: Report on the EHCR, YBECHR 12, 1969
10. „O situație de criză sau de pericol public exceptional și imminent”.
11. N. Questiaux, *Study of the Implications for Human Rights of Recent Developments concerning Situations Known as State of Siege or Emergency*, E/CN. 4/Sub, 2/1982/15.

GABRIEL ANDREESCU – a absolvit Facultatea de Filosofie a Universității București. Este membru al Grupului de Dialog Social și este Directorul Centrului de Studii Internaționale din București.

Cozia: înainte și după

PAVEL CÂMPLEANU

Notă: În versiunea ei autohtonă, tranzitia este un proces a cărui lentoare include momente de precipitare convulsivă. Astfel de momente aduc adesea schimbări care se desfășoară mai rapid decât încercările de a le analiza. Acesta este și cazul textului care urmează, elaborat înainte ca sentința Curții Supreme de Justiție în procesul Miron Cozma să fi fost anunțată. Pronunțarea acestei sentințe și consecințele ei, momentan necunoscute, pun într-o lumină diferită unele dintre considerațiile de mai jos.

Trei coordonate

Asaltul refuzat al minerilor asupra capitalei, din ianuarie 1999, poate fi abordat sub diverse incidențe. Cele mai promițătoare dintre acestea mi se par următoarele trei:

- contextul – care este cel al rezistenței la încercările guvernului de a grăbi reforma economică.
- mijlocul predilect folosit în confruntările provocate de această rezistență: violența.
- efectul principal al acestor confruntări: agravarea destabilizării care afectează ordinea noastră de stat.

Terapia de soc tardivă

Ecoul loviturilor care demolaseră zidul Berlinului încă persistau, cînd începuseră să se facă auzite primele afirmații despre necesitatea de a scoate economiile staliniste din colaps cu ajutorul unei terapii de soc (Sachs, Balczerowicz etc.). După susținătorii acestei strategii, fostele țări staliniste erau obligate să-și restructureze economia. Principalul agent al acestei „revoluții de sus” nu putea fi decât statul. Restructurarea urma să aibă consecințe împovărtătoare pentru segmente importante ale forței de muncă industriale. Aceste suferințe vor dura cu atât mai puțin, cu cît restructurarea va fi înfăptuită mai repede. Adoptarea acestei strategii, în 1990, de către noua putere instaurată în Polonia, i-a adus acesteia o enormă impopularitate, a provocat dezagregarea „Solidarității”, dar a permis economiei poloneze o recuperare grabnică, puțin sperată. Terapia de soc dă rezultate – cu condiția să fie aplicată la timp.

Dezbaterile asupra acestui punct se referă sensibil mai puțin la imperativul restrukturării, decât la ritmul ei. Vicepreședintele Băncii Mondiale avertiza în această privință, încă din 1992: „... este nerealistă expectativa unei privatizări majore peste noapte ... (Dar) ... importantă este susținerea acestui proces și accelerarea lui” (Dr. Ernest Stern, *Privatizarea și redresarea economică*, IFES-USAID, București 1992-1994, p. 29).

Sub acest raport, România a parcurs un drum cu totul diferit de cel al Poloniei. Aici stalinismului i-a urmat un regim a cărui strategie nu punea, de fapt, în discuție ritmul restrukturării, ci chiar legitimitatea ei. Obiectivul central al acestei strategii, urmările timp de șase ani, nu viza să înlocuiască vechile structuri economice falimentare, ci să le amelioreze performanțele. Pe calea verdictului electoral, acestui regim, care nu voia și nici nu putea să restructureze economia, i-a succedat un regim care, potrivit proprietarilor alegații, voia să realizeze reforma economică, dar care, potrivit faptelor, nu era în stare.

De abia după aproape un an de la instalare, cînd iminența dezastrului devenise mai mult decât evidentă, cel de-al doilea guvern al coaliției formate în 1996 s-a angajat în măsuri menite să pună capăt acestei prea prelungite tărăgăneli. Este vorba despre tentative de închidere a unor importante unități nerentabile, despre reabilitarea sistemului bancar, rectificări ale politicii fiscale și îndeosebi ale regimului investițiilor străine, relaxarea schimbului valutar, adaptarea bugetului la obligația de achitare a unor tranșe de anvergură din datoria externă și de satisfacere a unor exigențe, prin tradiție eludate, ale instituțiilor financiare internaționale. Efectele cele mai pregnante ale acestei frenezii reformatoare sunt creșterea explozivă a prețurilor, mai cu seamă la servicii, și a insecurității locului de muncă pentru masa salariaților.

Aștă de îndelung amînate, aceste măsuri creează, prin duritatea și simultaneitatea lor, ambianță unei terapii de soc înțîrziate. În această ambianță, generatoare de mari tensiuni sociale, au izbucnit și agitațiile minerești din decembrie 1998 – ianuarie 1999. Asumînd riscurile terapiei de soc înțîrziate, actualii guvernări ai României par să parcurgă o

experiență pe care alte țări în tranziție au reușit într-un fel sau altul să și-o menajeze. Caracteristica predominantă a acestei ambiante insolite constă în faptul că efectele terapiei de șoc, în orice condiții perturbatoare, sunt sensibil amplificate și agravate de înfirzirea ei. Dintre circumstanțele care alimentează această caracteristică se pot aminti:

- Proximitatea pragului critic la care a ajuns economia după aproape un deceniu de declin neîntrerupt.

- Proporțiile covîrșitoare pe care le-au dobîndit blocajul financiar și economia subterană.

- Nivelul de pauperizare a majorității populației, prea avansat pentru a mai lăsa spațiu pentru noi restricții.

- Uzura morală a ideii de reformă.

- Pierderea credibilității externe a economiei românești, scăderea atraktivității ei pentru investitorii străini, deficitul sporit al balanței comerțului exterior.

- Pierderea încrederii populare în stat ca presupnătiv agent al reformei și, pe cale de consecință, în ordinea de stat.

Statul

Guvernul Radu Vasile a propus principalelor fedeerații sindicale un moratoriu pe termen scurt. Scopul: posibilitatea de accelerare a reformei în condiții de pace socială. Înțelegerea de principiu nu a dus la atingerea acestui scop. Moratoriu nu a funcționat, rezistența față de reformă a crescut. Conflictul deschis în decembrie în Valea Jiului reprezintă un moment din creșterea acestei rezistente. Atât pe parcursul evenimentelor, cât și după armistițiul de la Cozia, atenția comentatorilor s-a îndreptat cu precădere spre unul dintre cei doi agenți ai conflictului – și acesta nu a fost statul, ci grupul minerilor, sau ce se înțelege prin această denumire. Predilecția și-a avut rațiunile ei, mai ales înainte de semnarea înțelegerei: minerii fuseseră inițiatorii tulburărilor pe care statul, deși le stimulase prin decizia de a restrîngă mineritul, se străduia să le evite. Aureolați de amintirea isprăvilor lor anterioare, minerii acționau, dimpotrivă, pentru dramatizarea situației: inițiativa rămăsesec tot timpul de partea lor, ei hotărău momentul, locul și forma diferitelor secvențe, statul mărginindu-se să reacționeze. O parte era interesată în păstrarea subredei păci sociale, iar cealaltă în subminarea ori chiar în anularea ei. Ca de obicei, agentul dezordinii are o partitură mai spectaculoasă decât agentul ordinii. Mediatizarea, îndeosebi cea audio-vizuală, se hrănește din personificarea evenimentelor, iar din acest punct de vedere, pe cît de individualizată a fost personificarea ofen-

sivei minerești, pe atit de difuză și, deci, puțin persuasivă, a fost imaginea statului, personificat, rînd pe rînd, de domnii Dejeu, Staiculescu, Berceanu, Atanasiu, Cataramă, prefectul Curcăneanu, Vlad Roșca sau purtătorul de cuvînt al conducerii de la Regia Huilei.

După Cozia, această inegalitate în reprezentarea celor doi factori ai conflictului își pierde orice justificare. Reveniți la casele lor, sunt absorbiți în cotidianul care le este propriu, pe cînd, deși slăbit de această incercare, guvernul continuă să gestioneze, cu și mai multă dificultate, cotidianul nostru al tuturor. Importanța statului crește prin creșterea slăbiciunii lui pe care conflictul cu minerii a dat-o la iveală și totodată a accentuat-o.

Convivialitatea societăților complexe, bazată pe consens, reclamă o ordine minimală care este o ordine de stat. Prima și cea mai elementară condiție pentru asigurarea acestei ordini este interzicerea folosirii violenței în relațiile mutuale dintre membrii societății. Conștință prin lege, această interdicție nu exclude violența din societate, ci conferă statului monopolul folosirii ei în conformitate cu jurisdicția în vigoare. „Într-adevăr – remarcă un istoric francez – refuzul violenței în relațiile cotidiene, excluderea ei din normalitate, confiscarea de către stat a exercițiului forței, nu sunt de la sine înțelese, ci sunt fapte sociale care își au istoria lor, etapele și rațiunile lor.” (Yves Marie Berce, *Revoltes et revolutions dans l'Europe moderne*, PUF 1980, p. 146).

Monopolul de stat al violenței legale are două laturi: exercitarea legal condiționată a violenței de către stat, prin instituțiile lui specializate, și interzicerea folosirii violenței de către non-stat. În lumea contemporană, exercitarea acestui monopol nu poate garanta prin ea singură menținerea ordinii sociale – dar nici o ordine socială nu poate exista fără funcționarea acestui monopol. Eficiența socială a monopolului nu se măsoară prin frecvența actelor de violență la care recurge statul, ci prin prevenirea și pedepsirea conform legii a actelor violente săvîrșite de către non-stat. Frecvența acestui gen de infracțiune este privită ca un indicator al nivelului de civilizație la care se află o societate sau alta. Disfuncțiile monopolului se concretizează fie în ascensiunea acestui nivel, fie printr-o intervenție a violenței de stat, care își depășește limitele, prin exces ori prin inhibiție.

Excesul ia două înfățișări, ambele experimentate de societățile staliniste în diferite etape. Una dintre aceste înfățișări este cea a statului terorist, cînd monopolul exercitat violență împotriva unui mare număr de cetăteni, cu dispreț față de propriile sale legi. Astfel apare „tendința de a se introduce

schimbări bruse, nediscutate ori neanunțate în regulile legale (sau în aplicarea lor), care mergeau în direcția maximalizării puterii statului în dauna individului, mai ales în termenii securității lui personale” (Robert Sharlet, *Stalinism and Soviet Legal Culture* – în Robert C. Tucker, *Stalinism*, W.W. Norton §, 1977, p. 165).

Cealaltă înfățișare luată de exces este cea a statului polițist, care face din amenințarea cu violența legală temelia ordinii sociale. România, către sfîrșitul stăpînirii lui Ceaușescu, nu a fost singura țară est-europeană unde lucrurile au evoluat în acest fel. Referindu-se la țara lui, un politolog din Polonia scrie: „Înainte de august 1980, oamenii erau ghidați de convingerea în caracterul fundamental represiv al sistemului. Ca atare, sistemul nu avea nevoie să recurgă efectiv la represiune”. (Krzysztof Nowak, *Covert Repressiveness ... Social Research*, vol. 55, No. 1-2, Spring-Summer 1988, p. 207).

În societățile bazate pe consens, contribuția hotărîtoare a monopolului la menținerea ordinii publice rezidă cu precădere în acțiunea sa de disuadare a impulsurilor spre violență. El se manifestă proponerent ca ansamblu specific de reglementări legale și abia după aceea ca intervenție în forță. Disfuncțiile care îl pîndesc într-o astfel de ambiție nu constau în folosirea insuficientă a violenței legale, ci în eficiența scăzută cu care previne violență ilegală ori cu care îi ripostează atunci cînd nu a putut fi evitată.

România, ianuarie 1999

Amenințarea directă la adresa monopolului violenței legale o constituie amplificarea pînă dincolo de pragul critic a violenței ilegale. O astfel de conjunctură s-a ivit în România la începutul anului 1999, generând o criză a ordinii de stat printre ale cărei caracteristici se pot reține:

1. Incitatorul efectiv al conflictului, conectat nu la condițiile de muncă ori de salarizare, ci la pierderea locului de muncă pentru mii de profesioniști ai mineritului. Împotrivirea față de reforma economică a însemnat, în esență, împotrivirea față de iminență intrării în somaj.

2. Purtătorul social – în mod obișnuit violență ilegală este un comportament individual și, deci, socialmente difuz. În cazul discutat, acesta devine însă un comportament comunitar. Structura de organizație profesională, productivă și sindicală își asumă o altă funcție: exercitarea violenței ilegale.

3. Tradiția dinamismului specific al acestei comunități, comportînd două etape:

- a. Înainte de 1989, etapa disponibilității spe-

ciale spre declanșarea și exacerbarea conflictelor de muncă, manifestată prin grevele însotite de ciocniri violente din 1929, 1940 și 1977 – comportament coerent în ambiția incoerentă care trece de la regimul parlamentar interbelic la dictatura legionară și apoi la cea stalinistă.

b. După 1989, cînd, în repetate rînduri, minerii din Valea Jiului nu mai ajung la violențe ilegale prin degenerarea conflictelor de muncă, ci în afara unor asemenea conflicte, pe baza unor motivații nemijlocit politice. De fiecare dată, în această etapă, ei au avut ca preopință forțele de ordine pe care, în iunie 1990, le-au suplinit, în septembrie 1991 le-au silit să accepte răsturnarea guvernului legal, iar în ianuarie 1999 le-au înfrînt, obligînd guvernul să capituzeze, prin acordul de la Cozia.

4. Prin repetatele acțiuni ofensive ale minerilor, combinate cu repetatele poziții retractile ale forțelor de ordine, în România post-revolutionară s-a ajuns la coexistența a două entități incompatibile: un monopol teoretic, inhibat, al violenței legale de stat, conferit forțelor de ordine, și un monopol tendențial, al violenței ilegale, exercitat sporadic de sindicatul minerilor din Valea Jiului. Monopolul violenței ilegale nu acționează concomitent cu monopolul violenței legale, ci împotriva lui. Cele două monopoluri nu sunt numai consubstanțiale și opuse, ci și inegale: ciocnirile dintre ele s-au încheiat de fiecare dată în defavoarea forțelor de ordine, deci a monopolului violenței legale, deci a statului. Sub incidența acestei tradiții, Stoenești, februarie 1999, reprezintă un veritabil punct de cotitură.

Prin felul în care s-a desfășurat, episodul din ianuarie 1999 relevă că, de-a lungul timpului, ascendentul violenței ilegale a minerilor asupra forțelor de ordine nu s-a rezumat numai să se mențină, ci a și progresat. Forma cea mai evidentă a acestui progres a constituit-o, în ianuarie 1999, sprijinul primit de minerii în marș din partea unor reprezentanți ai populației. Acest sprijin s-a afirmat cu cea mai mare energie la Rimnicu Vilcea și la Costești. Singurul document oficial care însearcă să-i identifice pe respectivii sprijinitori este informarea prezentată de prefectul de Vilcea, Nicolae Curcăneanu, care se referă tocmai la aceste două momente. La informare este anexată o listă cuprinzînd 41 de nume împărțite în trei categorii: participanți la violențe și instigatori, în fiecare dintre cele două focare principale. Prima categorie, cea a participanților, indică 11 persoane, dintre care 7 sunt în vîrstă de cel mult 20 de ani – jumătate dintre aceștia au 17 ani și sunt elevi. Din totalul celor 41, majoritatea sunt domiciliați în diverse comune, 17 nu au nici o ocupație, 15 au suferit în

treceut condamnări pentru comportamente violente ori sături cunoșcuți ai lumii interlope locale, 6 sunt membri ori conducători ai unor filiale ale PRM (*Adevărul*, 29 ianuarie 1999). Poate că nu fiecare din aceste cifre este riguros exactă – ansamblul lor formează însă o imagine plauzibilă despre identitatea socială a celor care nu s-au mulțumit să-i susțină pe mineri, ci au dat tonul vărsării de sânge de la Costești. Coroborat cu grupul minerilor de la Anina, care întâi s-au alipit celor din Valea Jiului și apoi s-au întors acasă, raportul prefectului de Vâlcea sugerează că sprijinul primit de mineri reprezentă mai puțin o dovedă a solidarității pe care ei și-ar fi atras-o din partea altor segmente ale forței de muncă și mai curând activarea dinainte pregătită a pegrei regionale.

Raportul Degeratu

Dosarul evenimentelor din ianuarie 1999 conține și un document cvasioficial: analizarea lor de către Șeful Statului Major, generalul Constantin Degeratu care, ulterior, s-a disociat de publicarea, dar nu de autenticitatea respectivei analize. Revelator este nu numai conținutul acestui text, ci și filiera prin care a ajuns sub ochii cititorilor de presă (*Adevărul*, 6 februarie 1999). Șeful Statului Major nu prezintă acest text Consiliului Suprem de Apărare a Țării (CSAT), așa cum afirmase ziarul, ci unui cerc de colaboratori, cu precizarea că nu este destinat publicării. Declarații ulterioare anunțau sancționarea persoanei vinovate de încălcarea acestui consegn. Întimplarea rămîne simptomatică pentru atmosfera care domnește în sferele înalte ale Armatei, unde șeful Statului Major nu poate conta pe discreția colaboratorilor săi cei mai apropiati.

Credibilitatea textului apărut rămîne cu atât mai mare, cu cât este mai scurt intervalul dintre publicarea lui și prezentarea raportului în fața CSAT: într-un răstimp de cîteva zile, aceeași persoană nu poate analiza același eveniment în modalitatea cu totul distințe. Alături de interpretări, analiza în chestiune aduce și o serie de informații inedite. Una ar fi că performanțele operaționale din timpul celor două ciocniri, Bumbești și Costești, sugerează că Liga sindicală de la Petroșani s-a dotat cu o organizație de tip paramilitar, ai cărei comandanți nu par simpli amatori în materie. Această informație nu prevăzeste nimic linișitor despre intențiile și acțiunile de viitor ale cuplului Cozma-Vadim. După ce și-a asumat prerogativele monopolului legal, monopolul violenței ilegale își asumă și structura specifică a acestuia.

Altă informație inedită: planul ofensiv al minerilor nu a inclus și varianta unei intervenții a Armatei. Brusca lor decizie de a opri marșul și de a

comanda reîntoarcerea la Petroșani ar fi fost, prin urmare, determinată de anunțul intervenției armate în condițiile stării de urgență și nu de mesajul prin care primul ministru își declara disponibilitatea de a negocia personal cu Miron Cozma. Asupra acestui punct cardinal, autoritățile militare și cele civile nu par să aibă reprezentări analoge.

Analiza constituie un elogiu nediferențiat la adresa Armatei, vizînd completa ei reabilitare pentru participarea la represiunile din decembrie 1989. Rolul actualizat al Armatei, ca garant al păcii sociale, este subliniat prin antiteză cu starea dezastroasă care ar domni în efectivele Ministerului de Interne. Criticile formulate la acest capitol sunt îndreptate spre trei direcții: dispozițiile date de autoritățile civile, performanțele comandamentului și starea de spirit a trupei. Carențele reliefate la aceste trei nivele ar fi legate prin substanța lor comună: defetismul.

La nivelul autorităților politice civile, principalul simptom defetist l-ar constitui decizia ca forțele de ordine să iasă în întîmpinarea minerilor, fără a fi dotate cu arme de foc și muniție. Anunțul repetat al acestei auto-dezarmări, estimează analiza, ar fi echivalat cu invitația adresată minerilor de a recurge la violență. Responsabilitatea autorității politice pentru eșecul misiunii de a bala marșul minerilor spre capitală a fost confirmată prin demisia ministrului de interne, prin înlăturarea din funcție a generalului Zaharia și prin punerea sub anchetă a generalului Lupu. Sub forme inegal de explicite, analiza șefului Statului Major lasă loc, la acest nivel, pentru toate ipotezele: incompetență, incapacitate, timorare, trădare. Orice suspiciune își poate găsi justificări îndărătul unei constatări de genul: "În mod paradoxal, nici un fel de măsuri de pază, ordine sau blocare a căilor de acces nu au fost planificate de către Ministerul de Interne în spațiul dintre Rîmnicu Vâlcea și Pitești". Enunțat ca atare, paradoxul trimite la bănuiala că MAI nu a acționat pentru a tăia, ci pentru a netezi drumul minerilor spre București. Cu privire la competența comandanților, analiza semnalază pe șieu "grave greșeli de tactică și de conducere", iar în legătură cu amplasarea principalului punct de rezistență la Costești se remarcă: "Expertii militari au apreciat că această decizie nu este satisfăcătoare".

Cauza fundamentală a deficiențelor manifestate la nivelul comandamentului ar constitui-o, însă, în opinia aceleiași analize, factorul de timorare. După cum reiese, generalii s-ar teme că executând ordinele primite de la o autoritate civilă instabilă, ar putea fi trași la răspundere de o altă autoritate civilă. "Problema principală cu care ne-am confruntat – precizează

raportul Degeratu – a fost cea generată de temerile manifestate de militari cu privire la consecințele juridice posibile ale participării lor la îndeplinirea unei astfel de misiuni, în condițiile în care un număr mare dintre aceștia au fost sau sunt cercetați, judecați sau condamnați pentru executarea ordinelor prime". De astă dată, observația nu se mai mărginește la MAI, ci, prin folosirea termenului "militari", se extinde și asupra Armatei. Depășind granița circumstanțelor imediate, episodul minerilor reduce la suprafață trauma istorică de fond care continuă să culpabilizeze armata pentru participarea ei la reprimarea revoluției din decembrie 1989. Cele mai amenințătoare pericole pentru societatea românească nu sunt localizate în Valea Jiului, ci în circumspecția cu care Armata privește autoritățile civile ale statului. După Cozia, în timp ce grupuri de revoluționari revin cu cereri de pedepsire a celor care au comandat masacrele din 1989, noul ministru de interne revine cu propunerea de amnistiere a tuturor acuzațiilor legate de revoluție.

Dar cea mai puțin cunoscută și mai alarmantă stare de spirit defetistă se constată la efectivele de bază ale forțelor de ordine. "Un mare număr de membri ai forțelor de ordine – menționează același text – au refuzat să ridice armamentul și muniția de manevră destinate misiunii". Sustragerea de la luptă nu reprezintă un accident pe parcursul înfruntării, ci o anticipează, ea nu este manifestată de cîțiva militari, ci de "un mare număr" – o masă. Insubordonarea – cel mai agresiv virus al dezordinii pentru o organizație de tip militar, atacă din interior formațiunea menită să asigure ordinea socială în orice împrejură. Comandanții necorespunzători pot fi înlocuiți – efectivele de bază nu.

Legalitatea în vacanță

Acordul de la Cozia a avut un efect benefic instantaneu și riscă să aibă o serie de efecte destabilizatoare pe termen mediu și lung. Efectul benefic îl constituie evitarea alunecării într-un război civil. Dintre posibilele efecte destabilizatoare se pot reține:

1. Cronicizarea incapacității societății românești de a evita recădereea ciclică în violență. Singura țară europeană care nu a putut răsturna dictatura stalinistă fără să apeleze la violență rămîne și singura care nu izbutește să asigure fără violență nici tranziția spre post-stalinism.

2. Încetinirea reformei: înțelegerea de la Cozia dovedește că violența ilegală reprezintă mijlocul eficient cu ajutorul căruia forța de muncă redundantă poate evita consecințele nefavorabile ale reformei economice, evitând reforma economică. Problematica reformei este inseparabilă de cea a regimului politic,

căci cel puțin pentru unele segmente ale forței de muncă industriale, o democrație care extinde șomajul este greu de preferat unei dictaturi care, în mod formal, reușește să îl evite. Problema de viitor apropiat a oricărui guvern este aceea de a demonta lanțul cauzal care leagă extinderea reformei economice de extinderea șomajului, și pe cea a șomajului de cea a violenței ilegale.

Incorporare a violenței legale, Guvernul nu i-a putut constrînge pe mineri să se supună legii, pe cînd minerii, folosind violența ilegală, au putut constrînge guvernul să o încalce. Pe parcursul confruntării, ambelor părți au depășit în repetate rînduri cadrul legal. Ilegalitățile comise de Guvern comportă însă, în principiu, o gravitate sporită, protagonistul lor nefiind o oarecare organizație profesională de provincie, ci însuși garanțul legalității la scara întregii societăți.

Liga sindicală din Valea Jiului a deschis conflictul printr-un act încuviințat de lege: declararea grevei. În măsura în care autoritățile locale nu le-au interzis, legale au fost și demonstrațiile zilnice care au urmat. Acțiunea Ligii a treăt din sfera egalității în ilegalitate prin:

1. Continuarea grevei după ce Tribunalul a declarat-o ilegală, indiferent cît de dreaptă ori de nedreaptă putea fi considerată această sentință de către cei interesați.

2. Refuzul de a negocia cu managerii Companiei Huilei și exigența de a negocia numai cu Guvernul, a cărui reprezentare, ca și locul negocierii, urma să fie indicată de Ligă.

3. Trecerea de la revendicări profesionale, economice și sociale la cerințe cu caracter politic.

4. Plecarea spre București nu a constituit în sine o ilegalitate, ci doar preludiul unei ilegalități, după interzicerea demonstrațiilor minerești pe străzile Capitalei, de către Primăria acesteia.

5. Nu forțele de ordine, ci minerii și asociații lor sături care, cu prilejul primei confruntări, trec de la formele pașnice de comportament ilegal la violența ilegală activă.

6. Această metamorfoză descrie o curbă ascendentă, mai ales atunci cînd violența ilegală activă își modifică obiectul, atacînd, într-o primă fază, forțele de ordine, iar în a doua o instituție de stat: Prefectura din Vîlcea și pe reprezentantul Guvernului în acel județ, prefectul L. Curcăneanu.

7. Succesul violenței ilegale agravează substanțial efectul destabilizator asupra ordinii de drept.

8. Recursul minerilor la violență se desfășoară astfel pe trei trepte de nocivitate crescîndă, și anume:
 - folosirea violenței ilegale

polului violenței legale.

- prevalența violenței ilegale asupra celei legale.

Încălcarea legii de către Guvern s-a materializat în:

1. Disponibilitatea de a negocia și de a semna un acord cu conducătorii unei greve invalide de justiție, inițiatori ai folosirii violenței ilegale împotriva forțelor de ordine și a unui reprezentant al Guvernului.

2. Suspendarea unor legături feroviare, deteriorarea deliberată a unor rute auto.

3. Solidară cu Președinția și cu CSAT, proclamarea stării de urgență în lipsa unor premise legislative clar definite și revocarea ei înainte de a fi pusă în practică.

4. Angajamentul luat la Cozia de a nu se întreprinde măsurile cuvenite pentru pedepsirea celor care s-au dedat la acte de violență și de ultragiu împotriva forțelor de ordine ori care au înstrăinat materiale din dotarea acestora.

Postfață

Situația discutată mai sus este înlăturată în principalii săi parametri prin seria celor patru evenimente care se precipită la începutul lui februarie: Curtea Supremă de Justiție îl condamnă pe liderul minerilor la 18 ani de închisoare pentru delictele săvârșite în septembrie 1991; el ripostează lansând un nou marș asupra Capitalei; forțele de ordine îl opresc, folosind de astă dată cu succes violența legală; Miron Cozma este arestat împreună cu acolii săi cei mai apropiati. În termeni legali, ciocnirile de la Costești și cele de la Stoenești sunt cu desăvârșire separate. Prin proximitatea temporală, prin continuitatea actorilor și prin reiterarea procedurilor, acțiunea minerilor din ianuarie 1999 nu are drept epilog acordul de la Cozia, ci arestarea lui Miron Cozma.

După ce a sfidat puterea executivă și, prin ea, pe cea legislativă, șeful Ligii din Valea Jiului se dovedește incomod și pentru puterea judecătoarească. Acesteia i se reproșează că îl pedepsește pe Cozma pentru infracțiunile comise în 1991, părând să le uite pe cele din '90. I se reproșează că pronunță sentința la prea scurtă vreme de la acordul de la Cozia și că dă în aceeași cauză două verdicte antinomic excesive, primul prin îngăduință și al doilea prin severitatea lui. Dincolo de asemenea rezerve, a doua sentință rămîne un gest prin care justiția se reabilită pe sine și totodată ordinea de drept, mai compromisă ca oricând.

Actul de justiție are implicații și pentru principalele două partide ale coaliției la putere. Terorizați de mineri în 1990 și fraternizând cu ei în 1991,

tăărăniștii patronează discret condamnarea lui Cozma la 18 ani, în 1999. Nota virtual vindicativă este și mai pregnantă în cazul Partidului Democrat, a cărui geneză se datorează acțiunii prin care Cozma a răsturnat în septembrie 1991 guvernul legal presidat de Petre Roman.

La desfășurarea în esență profitabilă a acestei secvențe, o contribuție decisivă au avut-o gafele săvârșite de liderul Ligii. Mai întâi, el și-a tras ostilitatea justiției, declarând că nu mai recunoaște nici un tribunal, chiar în ajunul rejudicării lui de către Curtea Supremă. După aceea, la aflarea condamnării, el putea reacționa în diferite modalități: se putea preda; putea rămîne pe loc, rezistînd tentativelor poliției de a-l aresta; s-ar fi putut ascunde, intrînd în clandestinitate; s-ar fi putut pune sub protecția Văii Jiului, eventual cu protecția PRM; ar fi putut încerca să părăsească țara. Dintre diferitele variante posibile, el a ales-o pe cea cu cele mai puține șanse: un nou marș asupra Bucureștiului, care nu putea viza decît răsturnarea violentă a guvernului. Gradul lui de inabilitate reflectă gradul de ilegitimitate a statului pe care un asemenea personaj l-a terorizat de-a lungul atîtor ani.

Pronunțind verdictul într-o conjunctură astfel de nefavorabilă, statul își afirma hotărîrea de a restabili ordinea de drept, asumîndu-și concomitent riscul unei noi nereușite care ar fi putut provoca nu numai prăbușirea Guvernului, ci și prăbușirea regimului democratic. Întîmpinat cu multe reticențe, acest risc calculat s-a dovedit în cele din urmă îndreptătit. Depășirea acestui enorm risc, succes cu suflu istoric, nu anulează drama constringerii de a-l asuma. Umilit și sfidat în ianuarie, statul se punea în situația de a reacționa în funcție de varianta de acțiune pe care o va alege infractorul condamnat. Indiferent de această opțiune, reabilitarea statului parea să presupună cu precădere reabilitarea monopolului de stat al violenței legale. Spargerea binomului Miron Cozma-Valea Jiului constituia numai obiectivul tactic al operației. Obiectivul ei strategic nu era acela de a înfringe monopolul violenței ilegale, ci acela de a-l anihila. Victoria de la Stoenești dovedește că eșecul de la Costești, suferit cu numai trei săptămâni înainte, nu s-a datorat în primul rînd carenelor structurale ale forțelor de ordine, ci modului defectuos în care au fost conduse cu prilejul primei confruntări.

Victoria de la Stoenești poate reprezenta un epilog – după cum ar putea reprezenta și numai un semnificativ moment intermediar. Instituirea unei ordini publice statonice nu depinde numai de performanțele statului, ci și de disponibilitățile societății. Procesul istoric al tranzitiei nu creează o

ambianță socială deosebit de favorabilă ordinii publice. Cotitura benefică înfăptuită în februarie 1999 nu ar trebui să condiționeze ordinea publică exclusiv de potențialul monopolului statal al violenței legale. Suprasolicitarea forțelor de ordine se poate dovedi la fel de primejdioasă ca și neputința lor.

Restabilirea încrederii în monopolul violenței legale nu trebuie să ducă la idealizarea lui. Violența legală și violența ilegală nu se află într-o netulburată antiteză simplă. Studiile antropologice asupra violenței au făcut în această privință o veritabilă cotitură, îndeosebi după convulsile sociale din SUA și din Europa occidentală de la sfîrșitul anilor '60. Pînă atunci se considera, în general, că singurul perturbator al ordinii sociale poate fi exercițiul violenței ilegale. Fiind legală, violența de stat era implicit și legitimă (de exemplu, Hoevel Er. Adamson, *The Law of Primitive Man*, Harvard University Press, 1954). Nevoia unor disocieri teoretice între violența legală și violența legitimă a fost sfîrșită de diferite evenimente. Printre acestea, un ecou special l-a avut singerosul episod desfășurat la 13 mai 1985 în Philadelphia, cînd 500 de polițiști dotați cu armament greu au asaltat casa în care se instalase de mai multă vreme un grup de negri turbulenți intitulat "MOVE". Salvele de tun au ucis 11 dintre gălăgioșii locatari, dintre care 5 copii. Așa cum menționează monografia dedicată acestui măcel, nimeni nu a fost tras la răspundere juridică pentru omucidere (Wagner-Pacific, Robin Erica, *Discourse and Destruction: The City of Philadelphia vs. MOVE*, University of Chicago Press, 1994).

Analiștii unor astfel de cazuri nu se mai pot rezuma la vechile reprezentări simplificate: statul, garant al legalității, poate apăra legea și încălcînd-o, nu orice acțiune violentă a forțelor de ordine contribuie la consolidarea ordinii. Natura violenței nu decurge automat din identitatea purtătorului ei. Nu orice violență statală este de la sine legală și legitimă și, deci, nici orice violență nestatală nu este de la sine ilegală și ilegitimă.

Din toate acestea reiese că democrația nu pretinde societății numai să respecte monopolul violenței de stat, ci să și controleze gestionarea lui.

Cotitura din februarie a pus capăt haosului din ianuarie, dar nu l-a eliminat retroactiv din istoria tranzitiei, neputînd deci elimina nici probabilele lui reverberații. Societatea tranzitiei nu poate împiedica izbucnirea a noi conflicte sociale, dar poate preveni degenerarea lor în convulsii sociale violente. Obținerea unei astfel de moderării presupune, între altele, ca monopolul violenței ilegale să nu reînvie nici în Valea Jiului și nici într-o altă zonă geografică ori socială. Iar

prevenirea acestei eventualități nu depinde numai de supravegherea polițienească, ci și de auto-supravegherea purtătorilor sociali și politici ai viitoarelor conflicte.

Partidul România Mare. Un profil doctrinar

LAURENTIU ȘTEFAN-SCALAT

Ianuarie 1998: Asaltul asupra statului de drept

Partidul România Mare se află în avansarea politicii românești încă din anul înființării sale, 1991. El s-a individualizat încă de atunci prin pozițiile extreme adoptate în multe din chestiunile majore care confruntau țara, dar, mai ales, prin aplombul liderului său, Corneliu Vadim Tudor, un om de litere, poet, autor de cărți și jurnalist cu experiență pre și postrevoluționară. A fost cunoscut înainte de 1989 prin articolele sale din *Săptămîna*, ziar folosit de comuniști pentru a asimuhi o parte a intelectualității asupra alteia, ce adoptase poziții prea independente. După decembrie 1989, Vadim Tudor a fondat, alături de mentorul său de la *"Săptămîna"*, scriitorul Eugen Barbu, revista "România Mare", care a devenit, după înființarea partidului, portavocea acestuia.

Partidul s-a înființat, de altfel, în jurul acestei reviste și al Fundației care o susține financiar. Astăzi apariția revistei, cît și a Partidului România Mare au stîrnit multe valuri în opinia publică internă și internațională, în viața politică românească, datorită tonului și conținutului articolelor de revistă și luărilor de poziție politice, în special ale lui Vadim Tudor. Aceasta recunoaște că natura sa de pamphletar îl împinge adesea dincolo de limitele chiar legale ale discursului public, dar limbajul folosit (adesea suburban, de cele mai multe ori calomios), modul de adresare și temele abordate au fost considerate și de oameni de presă, și de oameni politici, ca având un accentuat caracter extremist. Nu de puține ori, la aceste caracterizări s-au adăugat și cele de "rasist", "xenofob" sau chiar "fascist".

Climaxul politic al liderului PRM, Cornelius Vadim Tudor, a putut fi înregistrat la sfîrșitul anului 1998 și începutul anului 1999. Profisind de bărbielile reformiste ale coaliției de guvernare și de o conjectură politică favorabilă (incapacitatea PDSR-ului de a prezenta un mesaj politic înnoitor și disparația din avansarea celuilalt partid naționalist, PUNR), Partidul România Mare s-a văzut creditat în sondaje cu un uimitor și amenințător 18%. Multă lume începea să configureze guvernarea de după alegerile din 2000 în jurul liderului PRM.

Încrezător în propriile forțe în urma sondajelor favorabile, liderul PRM a declarat un veritabil contraatac politic în luna ianuarie a acestui an.

Scandalul "Rona Hartner", în care Vadim Tudor îl acuza pe președintele Constantinescu de legături extraconjungale cu o tânără actriță, a reprezentat primul moment din asaltul vadimist. Punctul culminant a fost dat, fără îndoială, de susținerea marșului mineresc din ianuarie. Putem specula la nesfîrșit despre simultaneitatea celor două acțiuni politice și despre rolul cadrelor PRM în derularea mineridei încheiate prin acordul de la Cozia. Ce este important este că Vadim Tudor a incitat fățiș, fără perdelele tradiționale, la răsturnarea ordinii de drept din România. Cheia de "revoltă populară" în care era interpretată mișcarea violentă a minerilor era un simplu procedeu de autolegitimare, vădite fiind intențiile sale de a prelua, cu sprijinul acestei mase de manevră, puterea în stat.

Gravitatea situației în momentul în care minerii au trecut de barajul de la Costești a permis, în același timp, o separare a apelor politice. Sub amenințarea invaziei mineresci s-a început, e drept, timid, un proces de izolare a PRM-ului pe scena politică românească. Succesul acestui demers a fost efectiv decis de PDSR care a răspuns la apelul președintelui Constantinescu de a-și exprima deschis susținerea față de valorile democrației și ale statului de drept. E foarte posibil (ceea ce s-a văzut deja) ca partidul condus de domnul Ion Iliescu să revină la poziții mai ambigue atunci cînd statul de parlamentar al lui Vadim Tudor sau scoaterea în afara legii a PRM vor fi aduse în discuție. PDSR a găsit de multe ori în PRM un aliat convenabil, cu care împărtășește, de altfel, multe puncte comune și își permite cu greu luxul de a arunca peste bord unul din putinii parteneri politici. Se pare, în plus, că în PDSR sunt mulți simpatizanți ai senatorului PRM, ceea ce face și mai dificil un refuz transțant al mîinii întinse constant de PRM. Pe de altă parte, costurile alierii cu PRM sunt foarte mari, așa cum s-a văzut recent din întrunirea Internaționalei Socialiste de la București, cînd, din nou, PDSR-ul i s-a refuzat respectabilitatea social-democrată tocmai datorită cochetării îndelungate cu un partid perceptuat de toată lumea ca extremist.

Tot acest excurs a dorit să arate că PRM a intrat, în ultimele luni, într-o înfundătură din care poate fi scos doar de calcule politice sau interese de castă. Că înfundătura pare a fi reală, apare cu evidență din ultimul sondaj IMAS care atestă o cădere semnificativă a PRM-ului în opțiunile electoratului.

Statul de drept a ieșit întărit prin sentința de condamnare a lui Miron Cozma la 18 ani de închisoare, prin înfringerea rușinoasă a "invincibilei armate" minerești și arestarea liderului ei. În plus, scandalul Rona Hartner a fost un bluf, specialiști grafologi ai Ministerului Justiției arătind că presupusul jurnal al actriței nu era scris de ea. În fine, procedura de ridicare a imunității parlamentare a senatorului Corneliu Vadim Tudor este în derulare și își așteaptă un deznodămînt în prima jumătate a lunii martie. Toate acestea pot fi cauze ale declinului de popularitate a Partidului "România Mare", dacă rezultatele sondajului IMAS în ceea ce-l privește vor fi confirmate de un altul.

Despre identitatea politică a PRM

În acest context involburat, cîteva lucruri demne de o mai atentă analiză au fost reiterate. Primul vîza legătura între PRM și liderul său, Corneliu Vadim Tudor. Dacă unii erau dispusi să accepte că Vadim se află, de facto, în afara legii, partidul nu are nici o vină, el fiind compus dintr-o masă de oameni a căror onorabilitate nimeni nu o poate contesta. Aceasta a fost poziția adoptată în special de PDSR, în momentul în care a fost vehiculată posibilitatea ca PRM să fie scos în afara legii. Sigur, se poate admite că Vadim Tudor se exprimă, în diverse ocazii, doar în nume propriu, dar este falacios să il disocia pe Vadim Tudor de partidul său. Nu numai că se poate spune, fără riscul de a greși semnificativ, că Partidul este Vadim, dar nenumărate luări de poziții care au atras atenția justiției au fost făcute în cadrul uzuwal, la conferințele de presă ale PRM sau la manifestări organizate oficial de acest partid.

Sîntem lipsiți de instrumentele care să ne permită o analiză mai amănunțită a relațiilor între Corneliu Vadim Tudor și restul conducerii PRM, între el și cei aproape o sută de mii de membri cotizați. Putem bănuia din ce se compune masa adenrenilor și a simpatizanților PRM, lucru care ne-ar permite înțelegerea mai bună a anumitor poziții politice. Ne lipsesc însă datele și pentru un astfel de studiu.

Dispunem însă, putem spune chiar din abundență, de un alt tip de date. Analiza lor sistematică constituie o bază satisfăcătoare pentru trasarea unumitor concluzii privind identitatea partidului în spectrul politic românesc. E vorba de documentele programatice ale PRM. Lor nu li s-a acordat o atenție prea mare, tocmai datorită imaginii dominante în care Vadim Tudor se suprapune pînă la identificare peste partidul pe care îl conduce. Pe acest temei, rolul doctrinei a fost luat de declarațiile mai incendiare sau mai puțin incendiare ale liderului PRM. Fără a contesta realitatea acestei identificări, consider că o analiză doctrinară a acestui partid va revela elemente

importante în evaluarea potențialului politic al PRM și nu va constitui un simplu exercițiu de gîndire. Acest tip de demers reprezintă o pledoarie pentru o analiză "la rece" a celor mai pasionale fenomene politice. Demersul analitic are și rostul de a demarca sfera științei politice de comentariul jurnalistic.

Încercarea de mai jos nu reprezintă o analiză exhaustivă a materialelor doctrinare elaborate în cei opt ani de existență ai partidului. Ea intenționează mai mult să sugereze o direcție de cercetare insuficient explorată în rîndurile de mai jos. Premisa inițială de la care am pornit este că, indiferent ce caracterizează și se atribuie de către ziariști sau alți actori politici, asemenei oricărui alt partid politic, PRM are un program și o doctrină. Pentru o bună cercetare, și PRM-ului trebuie să i se acorde prezumția de nevinovăție.

Principalele documente programatice folosite pentru analiză au fost următoarele: Strategia Fulger (adoptată la Conferința Națională din mai 1996, prescurtată în continuare SF); Programul Anticriză (cel mai recent, dat publicității la 1 ianuarie 1999, prescurtat în continuare PA). Elemente doctrinare care susțin analiza din acest profil pot fi înșilnîte și în Programul Partidului adoptat la primul Congres PRM (din martie 1993); Doctrina Națională (adoptată inițial la Conferința Națională din mai 1996 și îmbunătățită la Congresul al II-lea din noiembrie 1997) și Programul de guvernare "Unire în Belșug" (adoptat la Congresul al II-lea).

Un partid etatist, autarhist, cu nuanțe autoritariste

1. În apărarea "româniției"

Fără îndoială, caracterul național al acestui partid trebuie luat în discuție în primul rînd. Titulatura partidului este un prim indicu al naționalismului explicit al partidului. Așa cum se spune într-o prezentare a doctrinei "naționale" a partidului, PRM consideră că trebuie protejate economia și resursele naționale și restaurată demnitatea națională, în special prin relații echitabile cu alte țări. Încă din primul comunicat care anunță întemierea Partidului "România Mare" se spunea: "Frații români, nu vom face nici o altă politică în afară de cea națională".

Sigur, programele PRM aduc în discuție realități mai mult simbolice precum "ființa națională" sau "românițatea". Cuvîntul "țara" este întotdeauna scris cu majusculă pentru a sublinia centralitatea acestei realități pentru adeptii PRM. În plus, scriind "țara", autorii materialelor propagandistice vizează mai mult decît țara în materialitatea ei. Ei trimit astfel la o esență care nu este perceptibilă ochiului obișnuit și care se situează mai sus deurgere istorică.

Dincolo de metafore și simboluri, există însă și cerințe și obiective concrete. Obiectivul "istoric-

"strategic" declarat este refacerea României Mari. Teritoriile vizate sînt, bineînțeles, Basarabia și Bucovina. Liderii partidului nu țin seama, prin aceste revendicări, de principiile noii ordini europene stabilite la Conferința de la Helsinki din 1975 (care înghețau practic granițele de atunci) acceptate de toate celelalte partide ale spectrului politic. Pedalind de unul singur pe aceste revendicări teritoriale, partidul și-a asigurat o nișă electorală consistentă, dat fiind un naționalism latent destul de răspîndit în populația românească.

Cum realitățile postcomuniste par să fi îndepărtat realizarea acestui ideal, PRM a căpătat un spațiu de manevră politică suplimentar din care îi atacă pe toți politicienii ce au contribuit la îngroparea înceată a acestei posibilități. În general, orice apropiere de vecini a fost percepă negativ, dar tratatul cu Ucraina a concentrat vehemență naționalistă a liderilor acestui partid. Astfel de acțiuni diplomatice, deloc pe placul PRM, au dus la calificarea ambilor președinți postcomuniști și a altor reprezentanți ai diplomației românești drept "trădători de țară". Punctul 3 din cel mai recent program dat publicității (PA) propune, de altfel, elaborarea unor programe pentru integrarea României cu Basarabia și Bucovina, "teritori abandonate de Regimul Constantinescu".

Dar chiar și România în granițele sale actuale este amenințată din interior. Integritatea și suveranitatea statului român erau în pericol în momentul înființării partidului, și au continuat să fie astfel pînă în zilele începutului de an 1999. Anunțind o apropiată dezmembrare și demascind la tot pasul forțe interne și externe care lucrează de ani buni în acest scop, partidul are încă o posibilitate de a-și demonstra patriotismul și lupta pe care o desfășoară cu toate energiile pentru a apăra națiunea română.

Guvernările de ieri și de azi, prin diverse politici ale lor, au fost identificate drept responsabili pentru această deplorabilă stare de fapt. Principalul și marele vinovat, însă, este partidul minorității maghiare din România. În concepția PRM, Uniunea Democrată a Maghiarilor din România (UDMR) este o "formațiune segregationistă" ce trebuie, din acest motiv, scoasă în afara legii (într-o declarație din 16.04.1993, se spune că această uniune "acționează intens pentru dezagregarea statului român național și unitar"). Apărarea "româniției" capătă concrețe prin apărarea românilor din zonele locuite majoritar de maghiari, precum județele Covasna și Harghita. În viziunea PRM, însă, aceste zone nu sunt numai locuite de maghiari, ci chiar "colonizate economic de UDMR și de agenții Ungariei" (vezi punctul 2 din PA). Statul român, declară PRM, ar trebui să își reia controlul în aceste zone ale Transilvaniei.

Atacul împotriva UDMR este un leitmotiv al discursurilor și campaniilor politice ale lui Vadim Tudor (deși nu există nici o referire la UDMR în

comunicatul ce anunță înființarea PRM). Multe din acțiunile populației maghiare sau ale liderilor UDMR sunt caracterizate drept "provocări antiromânești", printre acestea numărindu-se și "discriminarea etnică a românilor din Harghita și Covasna". Cînd și cînd, interpretarea situației românilor din această zonă capătă accente mai dramatice, ca atunci cînd se invocă o "lovitură de stat din interior". Gravitatea situației va cere, firește, o reacție pe măsură, pe care PRM se grăbește întotdeauna să o facă cunoscută: în eventualitatea venirii la putere, partidul lui Vadim are în vedere o "liniștere militară a situației din cele două județe" (vezi declarația din 20.10.1994).

În acest context ideologic, asocierea la guvernare a UDMR a dus la o reacție pe măsură a liderului peremist. Pentru Vadim, guvernul actual al României este un guvern "româno-maghiar".

Mai rar (vezi declarația din 07.11.1994), și alte etnii sunt luate în vizorul PRM pentru a fi blamate pentru subminarea păcii românești: "ungurii și țiganii terorizează România".

Guvernările pot găsi grav atunci cînd pecetluiesc prin tratate cu vecinii soarta unor vechi păininturi românești, dar ei mai păcatuiesc și cînd se pleacă în fața străinătății sau nu au un comportament suficient de demn în fața unor instituții internaționale. Cum România nu poate pretinde nici măcar la statutul de putere regională, orice aliniere la poziția marilor puteri europene poate fi interpretată ca o cedare. În plus, situația economică face ca dependența de instituții internaționale să crească, ceea ce nu poate fi pe placul celor de la România Mare. Aceasta este, aşadar, încă o temă din registrul naționalist, prezenta încă de la începuturile partidului. Inițiatorii partidului se adresau atunci tuturor românilor care vor "să se simtă stăpini la ei acasă, să nu mai fie umiliți de străini". Partidul promitea atunci să lupte pentru "restituirea demnății poporului român". Recent (vezi PA punctul 17), PRM propune noi acorduri cu FMI și Banca Mondială, în care demnitatea românilor să nu mai fie afectată.

Într-o interpretare largă, multe alte măsuri politice și economice pot apărea membrilor PRM ca aducind grave prejudicii "româniției". Atacul pe toate aceste fronturi nu poate fi opus, în opinia PRM, decât prin "înființarea unui Comitet Național pentru Cercetarea Activităților Antiromânești".

Multe alte lucruri fac parte din această vastă arie a româniției, începînd cu valori concrete ale patrimoniului național, în sensul curent al acestei expresii, trecînd prin "avuția poporului român" pînă la "tradițiile școlii românești" sau chiar la "capitalul românesc autohton". Toate acestea, și multe altele, își găsesc un vajnic apărător în Partidul "România Mare". Vom vedea cum se traduce acest naționalism în sfera economicului.

2. Stoparea "haosului, a anarhiei", "Lichidarea Mafiei"

Doctrina națională constituie într-adevăr pilonul ideologic al PRM. O altă dimensiune programatică s-a impus însă tot mai mult în anii din urmă: PRM este un partid al ordinii, al mîinii ferme ("de fier") într-un ev în care dezordinea și anarhia par a domina. E de remarcat că în multe programe (precum PA sau SF) primele rînduri și prima măsură avută în vedere țin mai curînd de instaurarea ordinii decît de reafirmarea naționalismului.

Anunțarea unor măsuri de "lichidare a mafiei" (PA1) sau "de eliminare a jafului și anarhiei" (SF1) a constituit mereu, în ultima vreme, pivotul discursurilor lui Vadim Tudor. Efectele politice ale acestor măsuri sunt multiple. În primul rînd, partidul se prezintă ca un partid al ordinii, ceea ce îi poate aduce voturile celor care, de-a lungul anilor tranzitiei, s-au dovedit reticenți în fața vremurilor tulburi, preferînd liniștea regimurilor autoritare.

În al doilea rînd, prin astfel de declarații, realitatea capătă nuanțe apocaliptice, pe care numai PRM este în stare să le percepă. Astă inseamnă, pe de o parte, că majoritatea românilor nu își pot da seama de gravitatea situației, de adevărata realitate care este ascunsă de ceturile tranzitiei, pe de altă parte, că Vadim Tudor este un vizionar, că el are capacitatea (dată, eventual, de rețea de informatori) de a vedea dincolo de pragul percepției normale. El este printre puținii care disting și înțelege structura ascunsă a realității în care sistemul cufundați cu totul. Vizionarismul, se știe, este prima calitate a Salvatorului. Deși discursul se incadrează perfect, în acest punct, în tiparele discursurilor marilor Salvatori ai Istoryei, Vadim nu folosește totuși acest cuvînt. E drept, el anunță mereu că are o chemare în care crede, avertizînd că este "programat" să termine cu actuala clasă politică, dar tot ce spune este că el va fi Reformatul patriei.

Anarhia și corupția sunt, după spusele lui Vadim, "bolile națiunii române", adesea fiind redactate programe speciale (precum cel în zece puncte din 27.05.1994) pentru stăvilirea și eradicarea lor. Întemeierea partidului a avut loc într-o vreme cînd "starea de hoas" din România se accentua prea mult pentru ca forțele de bine, reprezentate de PRM, să stea deoparte. Peste aproape opt ani, prima măsură din Programul anticriză, publicat la începutul anului 1999, este sugestivă prin concizunea ei: "Lichidarea Mafiei" [cu M mare].

3. "Capitalismul popular", Naționalism economic și etatism

Sistemul economic pe care îl va pune în practică PRM atunci cînd va ajunge la putere este un hibrid numit "capitalism popular" (PA18). Vom vedea în ce măsură programul economic are într-adevăr o tentă capitalistă; ceea ce este limpede și explicit este

rolul deosebit de important acordat statului. Vom putea vorbi, dacă expresia are vreun sens, de capitalism etatist protectionist.

Trebuie să recunoaștem că PRM utilizează cuvinte precum "capitalism", "economie de piață", "privatizare" într-o măsură cel puțin egală cu alte partide majore ale României. Nu vom găsi în textele programatice ale PRM elementele de bază ale socialismului. Ceea ce va apropia, totuși, capitalismul propus de PRM de socialism este poziția centrală a statului în întregul sistem economic și dorința de a face cît mai multă lume să participe direct la roadele nouului sistem (de unde și ideea de capitalism popular).

În ultimul program anticriză, măsurile etatiste sunt numeroase și evidente: "accentuarea rolului pe care trebuie să-l aibă Statul [cu s mare] în procesul de privatizare și păstrarea controlului acestuia asupra regiilor autonome de importanță strategică" (PA12). Si în agricultură, vom înțîlni același amestec între forme de inițiativă privată și "implicarea fermă a statului" (PA8). Nu se amintește de restituirea proprietăților private și de clarificarea chestiunii proprietății în lumea rurală. Se spune în schimb despre "consolidarea formelor de asociere și cooperare în producție".

În același sens al unei implicări a statului în funcționarea mecanismelor pieței, este și măsura introducerii (e drept, "parțial și pe termen mediu") a mercurialelor la produsele alimentare de bază (PA14). Protejarea producției autohtone va fi susținută prin tarife vamale adecvate (PA9).

Cu alte ocazii, măsurile avansate aveau un caracter și mai dur. În programul "Mîna de fier", de exemplu (din 29.08.1997), era vorba, nici mai mult nici mai puțin, de "militarizarea sectorului agro-industrial" și de "instituirea monopolului de stat în domeniul energetic și al apărării naționale".

Naționalismul economic este vădit în diverse prevederi precum instituirea unui monopol asupra exploatarii bogățiilor țării [cu t mare] care se va face "exclusiv în interesul Poporului Român" (PA10). Vechile platforme industriale, industriile românești care erau mîndria comuniștilor trebuie revigorite și readuse la gloria lor de dinainte de 1989 (PA6, SF19, SF21). Se propune, de asemenea, "revigorarea programului național de investiții" (SF11), care presupune o decizie centralizată și o implicare masivă a statului. Independența energetică a țării este un vechi vis comunist (dar și postcomunist) reluat în Strategia Fulger pentru guvernarea țării a PRM.

Măsurile ce ar fi luate la nivel microeconomic nu se deosebesc prea mult de prevederi programatice similare ale altor partide. Este vorba de "elaborarea unor programe realiste de recapitalizare, restrukturare și privatizare a marilor unități industriale" (PA11), "sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii" (SF20). Mai specială, în ultimul Program anticriză, este

intenția de a verifica "privatizările frauduloase" din ultima vreme, fiind menționate "marile jafuri" de la ROMCIM, ROMTELECOM, BDF. Prioritatea în privatizare pentru salariați dă, aici, sens termenului de "popular" din formula "capitalism popular".

Iată și măsurile legate de criza economică actuală. Dată fiind gravitatea situației, se va institui starea de urgență în economie (PA5). Alte măsuri vizează relansarea în forță a unor sectoare care, începând de 1989, aduceau, în opinia PRM, peste 10 miliarde de dolari pe an statului român (PA6); formarea unui Consiliu Economic pentru recucerirea piețelor de desfacere, cu implicarea misiunilor diplomatice din străinătate (PA7); rezolvarea blocajului financiar (PA13) cu recoltarea necondiționată a taxelor și impozitelor (PA15).

Nu este lipsit de interes să subliniem că aceleași măsuri erau formulate și în urmă cu cinci ani. La 29 octombrie 1993, Vadim Tudor cerea impunerea stării de necesitate în economie, măsuri severe pentru relansarea producției, stoparea șomajului și preturi maximale la produsele alimentare. E foarte plauzibil, aşadar, să considerăm că aceste măsuri vor fi efectiv primele care vor fi puse în aplicare de un eventual guvern peremist.

Este interesantă evoluția poziției PRM față de negocierile cu FMI și Banca Mondială. Naționalismul prevalent în doctrina PRM ar trebui să marcheze poziția lui față de negocierile cu aceste instituții financiare internaționale. Dacă "Mina de fier" prevedea anularea acordurilor cu FMI și Banca Mondială, exigențele ultimului Program anticriză vizează doar un plus de pragmatism și, bineînțeles, de demnitate, atribuite ce pot conduce, în opinia PRM, și la o reeșalonare a datorilor externe.

4. Rolul central al armatei în strategia PRM

Deși mai discret decât ne-am fi putut aștepta, cei doi piloni ai "ființei naționale" (armata și biserică) se bucură totuși de atenție în lăzile de poziție și programele PRM.

În ceea ce privește armata, trebuie remarcat, încă de la început, numărul mare de militari (de obicei în rezervă), ofițeri cu grade mari, care fac parte din conducerea partidului și care scriu cu regularitate în săptămînalul "România Mare". Am amintit de măsurile energice de militarizare a anumitor sectoare din economie și solicitata intervenție armată în județele cu majoritatea maghiară. Este clar, prin urmare, că o posibilă venire la putere a PRM-ului va acorda un rol central Armatei Române. Esențială, în acest caz, va fi prezența activă a armatei în viața politică, socială și economică a țării; această intenție amintește de baza militară pe care s-au ridicat și dăinuit regimurile autoritare din țări ale Lumii a Treia. Vadim Tudor s-a ridicat în nenumărate rînduri în favoarea militarilor,

în special a celor implicați în evenimentele din Decembrie. Culpabilizarea armatei, consideră PRM, este de natură a pune în pericol ființa națională.

Ceea ce întărește impresia de guvernare militaristă este și declarația din 5 mai 1995 cînd se aprecia că "singura alternativă la guvernare, în caz de forță majoră, este un Consiliu Militar Provizoriu". Repetatele amenințări că "vom da jos guvernul", "vom forța alegeri anticipate", limbajul militar folosit în diverse ocazii: "vom pune cu toții mâna pe arme, dacă ungurii se răzvrătesc" (declarație din 15.07.1994), etc. privează de credibilitate numeroasele afirmații de preluare a puterii "prin mijloace pașnice, democratice". Mai mult, declarații ritoase precum "schimbările nu se pot face decît pe cale democratică" (12.11.1993) capătă mai mult semnificația unei linișiri, a unui paravan pentru intenții nedeterminate, dar care transpar din alte elemente de discurs.

5. Lupta cu presa

Chiar și pentru un lider impetuos care stăpînește retorica și știe să își pună la punct adversarii, presa liberă pare a fi un ghimpe în coastă. Că ziariștii vor fi pedepsiți, publicul românesc a auzit-o de la Vadim de mai multe ori. Dorința de a avea o Lege a Presei și mai ales de a înființa un Minister al Propagandei Naționale (revendicare reluată în multe texte programatice) arată clar limitările care se vor pune libertății presei și modul în care informația liberă va fi înlocuită cu elemente de propagandă.

6. Concluzie

Există, aşadar, elemente care permit caracterizarea PRM drept un partid cu tendințe centraliste, etatiste și autoritare, ce se va baza pe o puternică falangă militară în cazul venirii la putere. Orientarea spre Occident și spre structuri ale economiei de piață pare a fi mai mult declarativă, căci ea este – chiar la nivel programatic – sufocată de un naționalism care va pune stăpînire pe toate domeniile vietii sociale și politice, și de un set de politici prin care statul își va regăsi poziția leviathanică pe care o avea la sfîrșitul perioadei comuniste.

LAURENTIU ȘTEFAN-SCALAT - cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene și asistent universitar la Facultatea de Științe Politice și Administrative a Universității din București. Master în sociologie și politici ale societăților moderne la Universitatea din Cambridge, Marea Britanie, și doctorand al Universității din București. Traducător, redactor și colaborator al revistelor *Sfera Politicii* și *Polis*.

Valea Jiului - un caz atipic în economia românească

VLAD FLONTA

Tehnocația industrială este sub-elita care se constituie în principală beneficiară a revoluției din decembrie 1989. Pentru a ajunge în această poziție, tehnocația industrială a trebuit să lupte împotriva altor sub-elite. Prima etapă a afirmării tehnocației industriale a fost înlăturarea facilă a elitei umaniste; i-a urmat înlăturarea, mult mai dificilă, a elitei sindicale. A treia etapă a fost cîștigarea complexei bătălii între tehnocația industrială și tehnocația financiară. Există însă și excepții: cazuri în care directorii nu au reușit să se impună în fața liderilor sindicali. Exemplul cel mai frapant este cel al Văii Jiului. Nicăieri influența sindicatelor nu pare mai mare decât aici.

Voi prezenta mai întîi, pe scurt, scenariul general al ascensiunii tehnocației industriale în România anilor '90; apoi voi examina cazul minelor din Valea Jiului.

Elita umanistă a fost cea care s-a apropiat cel mai mult de putere imediat după revoluție. Faptul că marea majoritate a disidenților din timpul lui Ceaușescu aparțineau intelectualității umaniste i-a conferit acesteia o mare legitimitate, într-o perioadă în care cea mai mare calitate era considerată cea de "anticomunist". Din rîndul intelectualității umaniste au apărut și principali lideri de opinie ai abundentei prese post-revoluționare.

Elita umanistă a perceput criza societății românești în primul rînd ca pe o criză umană și morală; prioritarea absolută era în viziunea ei "purificarea morală" (o lege a lustrației, "procesul comunismului", etc.). Ea a rămas, anii întregi, cu obsesia nerealizării acestei "purificări morale" a societății românești și în limitele acestei problematici. Ea a ignorat faptul că puterea reală se află acolo unde sunt resursele, adică în economie (și în special în industrie). Intelectualitatea umanistă era complet lipsită de legături cu administrația și cu tehnocația. Ea nu a reușit să stabilească legături consistente nici cu muncitorimea industrială, nici cu țărăniminea, nici cu noua pătură de întreprinzători. Intelectualitatea umanistă s-a găsit complet izolată. Discursul intelectualității umaniste a rămas etic și radical; ea

condamnă mersul lucrurilor în societatea românească, dar, de fapt, nu înțelege înțelege ce se întimplă. În loc să încerce să se folosească de instrumentele sociologiei și științelor politice pentru a judeca mersul societății românești, intelectualitatea umanistă demonizează nediferențiat "clasa politică" și continuă să-și expună obsesiile și idiosincraziile.

La începutul anului 1991, elita umanistă nu a mai reprezentat un pericol pentru tehnocația industrială. Apăruse însă un adversar mult mai periculos: elita sindicală. Mult mai periculos, pentru că, spre deosebire de elita umanistă, elita sindicală era formată din oameni care cunoșteau foarte bine industria românească în care activau de mult timp. În plus, liderii sindicali erau oameni energici și tenaci, selectați în urma unor bătălii dure pentru ocuparea poziției de lideri, oameni abili în mînuirea maselor de muncitori și care erau dispuși să lupte, fără menajamente, până la capăt. Majoritatea liderilor sindicali nu provineau din rîndul muncitorilor, ci tot din rîndul tehnocației industriale (foști ingineri sau economisti din întreprinderi). Tehnocația industrială nu avea în asemenea cazuri nici măcar argumentul competenței tehnice superioare.

Managerii i-au făcut pe sindicaliști să vadă în birocracia administrativă cel mai mare adversar și s-au oferit să-i sprijine împotriva acesteia. Astfel, managerii au reușit să transforme conflictul muncitorii-manageri într-un conflict întreprindere-guvern. Pe de altă parte managerii i-au făcut pe birocați să vadă în sindicate cel mai periculos adversar și s-au oferit să-i sprijine pe birocați împotriva sindicaliștilor. Ei i-au convins pe birocați că amenințarea sindicatelor e mare și că trebuie să se dea salarii mai mari, dar nu putere sindicaliștilor.¹ Prin acest joc, tehnocația de întreprindere a reușit să-și consolideze poziția față de ambele grupuri și treptat să se autonomeze.

După ce a reușit să înlăture sindicale, tehnocația industrială s-a concentrat asupra competiției cu tehnocația financiară. Relațiile dintre tehnocația industrială și tehnocația financiară nu au fost nici un moment exclusiv relații de adversitate. În unele

domenii ele au cooperat și continuă să coopereze. Ele luptaseră împotriva unor adversari comuni precum elita umanistă, elita sindicală și marele capital străin (capitalul străin era bun pentru tehnocrație, dar nu trebuia să depășească o anumită limită care ar fi însempat pierderea pozițiilor de putere de către tehnocrația autohtonă. Varianta cea mai agreată de tehnocrația autohtonă era cea a societăților mixte.) Din punct de vedere politic, ambele tehnocrații au sprijinit FSN-ul împotriva partidelor istorice. Competiția apărută între cele două tehnocrații a fost unul din motivele care au dus la scizunea FSN în PD (FSN-Roman) – apropiat de tehnocrația financiară și PDSR (FSN-IIlescu) – apropiat de tehnocrația industrială.

O reformă importantă care a avut loc după revoluție a constat în autonomizarea băncilor de stat. Devenite autonome, băncile au căutat în primul rînd profitul și într-o primă fază au prosperat (și-au ridicat sedii impunătoare, au cumpărat mașini de lux, etc.). Veniturile tehnocrației financiare au devenit considerabil mai mari decât cele ale tehnocrației industriale. De aici a pornit bătălia între cele două tehnocrații.

Această bătălie se poartă nu atât pe tărîmul economic și financiar, ci pe tărîmul politic, pentru că atât industria, cât și băncile aveau capital de stat și depindeau de birocrația guvernamentală. Criza economică de după 1990 e în primul rînd rezultatul acestei lupte între elitele financiare și industriale. Ea nu este în nici un caz rezultatul vreunei reforme, pentru că nu rezultă nici o reformă din această luptă între cele două elite pentru a prelua controlul asupra societății, una în detrimentul celeilalte, prin presiuni asupra birocrației guvernamentale.

Blocajul financiar este rezultatul refuzului tehnocrației de întreprindere de a se comporta după regulile impuse de tehnocrația financiară, ceea ce ar fi însemnat acceptarea dominației acesteia. „Soluția” pe care a găsit-o tehnocrația industrială a fost de a ignora rentabilitatea; directorii întreprinderilor au preferat ca acestea să fie nerentabile decât să „se supună” tehnocrației financiare. Întreprinderile au acceptat mai degrabă să micșoreze producția, să mărească prețurile (reducându-și astfel piețele de desfacere) și chiar să încalce toate regulile disciplinei financiare cumpărind fără să plătească și livrînd fără să încaseze banii.

Rezultatul nu a fost falimentul unor întreprinderi, ci o incetare aproape generală de plăti între întreprinderi. De fiecare dată cînd a apărut blocajul financiar, datorile au fost în cele din urmă preluate de stat la datoria publică. Directorii de întreprinderi au

răsuflat ușurați și au luat-o de la capăt cu acumularea datorilor. Așadar, în loc să-și sacrifice rolul în sistemul de putere pentru a salva întreprinderile, tehnocrația industrială a decis să sacrifice întreprinderile pentru a se menține la putere.

Falimentarea întreprinderilor de stat de către directori a avut și o altă componentă decât cea descrisă mai sus, și anume fenomenul pe care Andrei Cornea l-a numit „*directocrație*”:

„Sub aspect economic, *directocrația presupune deținerea în aceleași mîni a administrației întreprinderilor de stat și a celei a unor firme private*. Sectorul de stat este astfel folosit drept sursă de aprovizionare, de materii prime, de facilități de tot felul pentru un sector privat parazitar sau semiparazitar, prin intermediul căruia însă se obțin venituri considerabile.”

Puterea tehnocrației industriale s-a consolidat continuu în timpul Guvernului Văcăroiu: „pe la sfîrșitul lui 1993, tehnocrația de întreprindere cucerise definitiv puterea și începuse să guverneze România, pregătindu-se pentru alegerile din 1996. Sistemul era în sfîrșit consolidat și începuse să aplice propriile lui politici implicate – politicile subdezvoltării.”

Cu siguranță, schimbarea puterii politice în noiembrie 1996 nu a fost pe placul tehnocrației de întreprindere. Puterea tehnocrației industriale a mai scăzut în ultimii doi ani față de vîrful pe care l-a atins în 1996, rămînînd însă considerabilă. S-a reușit în 1997 și 1998 închiderea unor întreprinderi cu mari pierderi, dar pierderile din economia românească continuă să se situeze la niveluri foarte ridicate – în unele cazuri, pierderile au ajuns la 400 milioane lei/angajat. Nu s-a reușit încă destruccțarea „nucleului dur al economiei ceaușiste” (pentru a prelua o sintagmă folosită), compus din coloși industriali care „realizează” pierderi continue.

Să vedem acum cum s-au desfășurat evenimentele în Valea Jiului.

Valea Jiului este o zonă monoindustrială; locuitorii ei trăiesc aproape exclusiv din minerit. Este o „operă” a planificării economice comuniste. România a preluat în anii '50 modelul stalinist de dezvoltare economică, care se baza pe hipertrofia industriei grele. În anii '20 – '30 aceasta era înăuntrul unei strategii corectă; industria grea era încă factorul decisiv al puterii economice. Chiar în anii '50 industria grea aducea beneficii importante. Industria grea a pierdut însă tot mai mult teren începînd cu anii '60. Locul ei ca factor-cheie al succesului economic a fost luat de industriile ușoare, industriile *high-tech* și de sectorul

terțiar și cuaternar (legat de *software*, comunicăriile globale, etc.).

Conducerea comună a României a ignorat însă total aceste *trend-uri* și s-a încăpăținat să dezvolte industria grea, deși ineficiența acestei industrii devenise evidentă la sfîrșitul anilor '70. Era o industrie subtehnologizată și energofagă, care nu găsea piețe de desfacere decât acolo unde pretențiile de calitate a produselor erau minime. Consumul de energie al acestei industrii fiind enorm, a fost necesară și o mărire semnificativă a extracției de cărbune, după lozinca „Țării, cît mai mult cărbune!”. Propaganda comună a căutat să inoculeze și ideea că minerii reprezintă „vîrful de lance al proletariatului”.

Prin desființarea Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER) în 1990, produsele românești au pierdut o bună parte din piețele cu minime pretenții de calitate de care beneficiașeră pînă atunci. A fost inevitabilă o scădere a producției, care a dus și la o scădere a consumului de energie. Minele carbonifere au intrat astfel în criză de supraproducție, accastă adăugîndu-se ineficienței care exista dinainte, indiferent de volumul extracției. Aceste rațiuni economice au impus o reformă radicală în sectorul minier.

Au intervenit însă evenimente care au schimbat datele problemei. Minerii din Valea Jiului li s-a descoperit o nouă vocație: cea de a face „ordine” în România. În 1990 au avut loc trei mineriade (ianuarie, februarie și iunie). Pe 28 ianuarie 1990 a avut loc în Piața Victoriei un miting organizat de PNȚCD, PNL și PSDR, care protestau împotriva hotărîrii ca FSN să participe la alegeri. Pe 29 ianuarie minerii au venit la București pentru a-i reduce la tăcere pe manifestanți. Au fost luate cu asalt sediile partidelor istorice. Cu acest prilej a fost lansată și formula „Moarte intelectualilor!”. Minerada din februarie 1990 a semănat mult cu cea din ianuarie. și de această dată minerii au venit pentru a împrăștia o manifestație antigovernamentală (care devenise însă violentă; unii manifestanți au intrat în sediul Guvernului, provocînd distrugeri materiale). În iunie 1990, minerii au venit la București pentru a-i evacua din Piața Universității pe „golanii” care demonstrau acolo. Au fost devastate sediile partidelor istorice, Universitatea și redacțiile unor ziaruri antigovernamentale.

Observăm că cele trei mineriade din 1990 au o trăsătură distinctivă: ele nu au avut nici măcar un pretext sindical. Caracterul lor a fost pur politic. De fiecare dată, minerii au intervenit violent împotriva

adversarilor FSN.

Mineriadele din 1990 s-au soldat cu morți, sute de răniți și pagube materiale de proporții. Poate și mai grav este faptul că au fost compromise corectitudinea competiției politice și imaginea României în lume. Totuși, pînă în 1997, vinovații nu au fost trași în nici un fel la răspundere pentru atrocitățile comise în timpul celor trei mineriade din 1990. Declarația din 14 iunie a președintelui de atunci al României a fost uluitoare: „Vă mulțumesc (minerilor) pentru tot ceea ce ați făcut în aceste zile, în general pentru atitudinea dumneavoastră de înaltă conștiință civică. Deci vă mulțumesc încă odată tuturor pentru ceea ce ați demonstrat în aceste zile: că sunteți o forță puternică, cu înaltă disciplină civică, muncitorească, oameni de nădejde și la bine, dar mai ales la greu. Si de această dată ați demonstrat că de importanță este solidaritatea muncitorească. Cu un sentiment deosebit de conștiință civică, patriotică ați simțit momentul dificil și cu o dăruire exemplară v-ați arătat gata să fiți solidari cu puterea nouă. Exemplul dumneavoastră a fost plin de îmbărbătare pentru toți cei de bine care doresc progresul societății românești. Vreau să vă mulțumesc deci pentru acest act de înaltă solidaritate pe care l-ați demonstrat în aceste zile.”

Astfel, minerii din Valea Jiului au devenit altceva decât un grup muncitorească. Liga Sindicatelor Miniere din Valea Jiului (LSMVJ - condusă din 24 martie 1990 de Miron Cozma), s-a comportat altfel decât un sindicat obișnuit. Cind s-a pus problema reformei mineritului în Valea Jiului, LSVJ nu a fost preocupat să negocieze cu reprezentanții Guvernului folosind argumente economice, ci amenințarea – „Venim la București!” (cu un subtext evident – „... și facem ce am mai făcut și altă dată”).

Ceea ce minerii au și făcut în septembrie 1991, cînd au provocat căderea Guvernului Petre Roman. Această mineriadă a avut un pretext sindical, dar caracterul ei a fost în mare parte tot politic. A transat conflictul dintre președintele Ion Iliescu și premierul Petre Roman. Petre Roman ar fi dorit o accelerare a reformelor, iar Ion Iliescu s-a opus. Minerii l-au ajutat pe Iliescu să-l înlăture pe Roman din fruntea Guvernului.

În martie 1992, Miron Cozma a devenit și președinte al Confederației Sindicatelor Miniere din România (CSMR). În aceasta calitate el a cerut și a obținut privilegi și pentru „ortacii” din alte bazină miniere. Guvernul „invățase lecția” și a satisfăcut cererile minerilor. Mărirea salariilor minerilor a fost o măsură complet antieconomică, pierderile din secto-

rul minier fiind oricum colosal. Cîteva cifre edificatoare: numai Regia Autonomă a Huilei Petroșani (care acum cîteva luni și-a schimbat numele în Compania Națională a Huilei S.A. Petroșani) a înregistrat din 1990 pînă acum pierderi de 2,1 miliarde de dolari. Pierderile anuale din sectorul minier au reprezentat, în anii de după 1990, 23-27% din pierderile anuale totale din economia românească. Ordonanța nr. 22 /1997, promovată de Guvernul Victor Ciorbea, care prevedea accordarea de plăți compensatorii (în quantum de 12, 15 sau 20 de salarii nete) pentru minerii disponibilizați la cerere nu a avut efectele scontate. Ideea ca minerii "să înceapă o mică afacere" dispunînd de cele 12, 15 sau 20 de salarii a fost nerealistă. Cine și-a închipuit că oamenii care au lucrat ani întregi în mină vor avea abilitatea și relațiile necesare pentru aşa ceva? Majoritatea minerilor au rămas în Valea Jiului și nu au găsit sau nu au acceptat alte slujbe. Acum au terminat banii și vor să se întoarcă din nou în mine.

Mineriada din ianuarie 1999 a scos din nou în evidență lipsa de disponibilitate pentru dialog a sindicatelor din Valea Jiului. Mai întîi, liderii sindicali au formulat cereri aberante și au împiedicat orice negociere serioasă. Apoi, folosind forță, au reușit din nou să împiedice (cel puțin temporar) reforma mineritului din Valea Jiului, sfidind argumentele economice care o impun. Trebuie remarcat că deocamdată Guvernul urmărește doar reducerea cu 20% a pierderilor, nicidcum eliminarea lor.

Și mineriada din ianuarie 1999 a avut un caracter politic. PRM și PSM au susținut expediția minerilor, propunînd forțelor de ordine să se alăture acestora pentru a răsturna împreună guvernul. PDSR a fost mai moderat, descriind situația în termeni: "Guvernul a adus populația la exasperare și revoltă". Sunt îndreptățite bănuielile că au existat și implicări din afară în ultimele două mineriade.

A șasea mineriadă, din februarie 1999, a fost și ea lipsită, ca și primele trei din 1990, de pretextul sindical. Minerii au pornit spre București (doar 2-3000, față de 15-20.000 în ianuarie) pentru a protesta împotriva deciziei Curții Supreme de Justiție de condamnare a lui Miron Cozma la 18 ani de închisoare pentru mineriada din 1991. Un sindicat este o organizație profesională; un atașament de acest tip față de lider este anormal. Este o atitudine specifică mai degrabă clanurilor mafiope.

Concluzia pe care o putem trage este puțin încurajatoare. În România, sindicatelor puternice nu sunt acelea care aduc argumente rezonabile și fac

propuneri constructive pentru rezolvarea problemelor sindicale. Sindicatul din Valea Jiului a devenit puternic pentru că a intervenit în politică (dar nu aşa cum trebuie să o facă un sindicat, cu argumente economice la masa negocierilor, ci printr-o intruziune ilicită în competiția politică). Aș putea spune că sindicatul din Valea Jiului a devenit puternic pentru că a devenit altceva decât un sindicat.

Note

1. Vezi Vladimir Pasti, *România în tranziție - Cădere în viitor*, Editura Nemira, București, 1995, pag. 261
2. Andrei Cornea, *Comuniștii - construcțori ai capitalismului?*, în revista "22", nr.7, 16 februarie 1994 (sublinierile îi aparțin lui Andrei Cornea)
3. Vladimir Pasti, *România în tranziție - cădere în viitor*, Editura Nemira, București, 1995, pag. 328 (sunt chiar ultimele două propoziții ale cărții)
4. Conform ziarului *România Liberă* din 21 ianuarie 1999.

VLAD FLONTA – student în anul III la Facultatea de Științe Politice și Administrative a Universității București.

Istoria mineriadelor din anii 1990-1991

GABRIELA GHEORGHE, ADELINA HUMINIC

Prima mineriadă: 28-29 ianuarie 1990

*Minerii vin pentru prima dată la București, în urma apelului lansat de Ion Iliescu, pentru a opri conflictul dintre FSN și opozitia politică.

*Sunt devastate sediile principalelor partide de opozitie.

* Petre Roman însuși îl salvează pe Corneliu Coposu de furia minerilor.

28 ianuarie

- În piața Victoriei are loc un uriaș miting al opozitiei, organizat de PNȚCD, PNL, PSDR, dar și al altor partide care protestează împotriva hotărîrii ca FSN să participe la alegeri.

- În paralel se desfășoară o contramanifestație organizată de FSN și susținută de muncitorii de la IMGB, ICTB, IMMRC și IIRUC.

- Mulți au ca argumente bîte și rângi și o dorință pe care o vor exprima sintetic într-o formulă ce va face cărieră: "Moarte intelectualilor!". Se țin discursuri împotriva partidelor care vor să opreasă ascensiunea politică a Frontului: "Jos cu fișii de chiaburi și legionari!", "Nu vrem ca cei care au stat la căldură, în străinătate, să vină acum și să ne dea lecții".

- În cealaltă tabără, se țin discursuri în care se demonstrează ideile ce se pot citi pe pancarde: "Cine a stat cinci ani la ruși, nu poate gîndi ca Bush", "Nu vrem neocomunism!", "Ieri Ceaușescu, azi Iliescu!".

- Chiar dacă a existat intenția de a nu se recurge la violență, este atacat sediul Guvernului și se cere cu insistență demisia acestuia.

- La sfîrșitul zilei au loc tratative între partidele istorice și Front.

29 ianuarie

- În urma apelurilor lansate prin mass-media de către președintele Ion Iliescu, are loc prima mineriadă. Peste cinci mii de mineri din Valea Jiului

sosesc în Capitală, înarmați cu bîte și lanțuri și convinși că trebuie să-i reducă la tăcere, prin orice mijloace, pe conducătorii și susținătorii partidelor care erau altceva decât FSN.

- Contramanifestația organizată de suporterii FSN are ca efect asaltul asupra sediilor unor partide, în frunte cu PNȚCD. Viața fruntașilor acestor partide este în primejdie, unii fiind obligați să se pună la adăpost de "furia populară".

- Petre Roman însuși sosete într-o tancetă la sediul asediat al PNȚCD pentru a-l prelua și proteja pe Corneliu Coposu.

- Ion Iliescu și Petre Roman se adresează mulțimilor.

- Ana Blandiana declară că se retrage din C.F.S.N. deoarece "confruntările s-au mutat în stradă, iar schimbul de opinii trebuie să devină unul de imprecații și suspiciuni".

- Ziua se încheie cu un schimb de angajamente reciproce între manifestanți și putere.

- În urma evenimentelor, membrii marcanți ai CFSN se întîlnesc cu reprezentanți ai partidelor politice, pentru constituirea unui Consiliu Provisoriu de Uniune Națională (CPUN), care să asigure reprezentarea în structurile de vîrst ale puterii a partidelor nou constituite.

A doua mineriadă: 28 februarie 1990

*Minerii vin la București pentru a apăra sediul Guvernului asediat de manifestanți opozanți ai regimului Iliescu.

*După restabilirea ordinii, minerii promit că vor reveni în Capitală ori de câte ori vor avea loc asemenea incidente.

18 februarie

- În Piața Victoriei are loc o manifestație antigovernamentală și antiprezidențială. Pe pancarte se poate citi: "Jos comunismul", "Jos Securitatea", "Puterea de stat se menține cu ajutorul Securității", "Nu mai vrem comuniști, securiști și activiști", "FSN-iști, ați furat revoluția din 17-22 decembrie '89".

- Un grup de manifestanți forțează intrarea în sediul Guvernului. Slăbiciunea forțelor de ordine care apără Guvernul, precum și insistența ciudată a unor grupuri de persoane înarmate cu rângi, topoare și bîte, determină pătrunderea acestora în sediul Guvernului. În interiorul clădirii se comit violențe: se sparg geamuri, se distrug mobile și documente, se forțează birouri. O parte dintre manifestanți dezaproba acțiunea de asediu asupra sediului guvernamental, scandind: "Fără violență".

- Sunt căutați membrii Guvernului, dar nu este găsit decât viceprim-ministrul Gelu Voican Voiculescu, pe care manifestanții au vrut să îl arunce peste balcon.

- Armata restabilește ordinea. Jean Moldoveanu, șeful Inspectoratului General al Poliției, anunță că au fost arestate 102 persoane, din care 12 cu cazieră judiciară, mulți în stare de ebrietate. Au fost răniți 15 militari în termen și 6 polițiști.

- Spre seară sosesc circa 4.000 de mineri din Valea Jiului. Deoarece situația era deja sub controlul forțelor de ordine, ei își exprimă în termeni duri dezaproba față de evenimentele din Capitală și promit să revină ori de câte ori se vor repeta asemenea evenimente.

- Ion Iliescu declară că "elementele turbulente și infractoare care s-au dedat la acte de violență" vor fi aspru pedepsite.

- Biroul Executiv al CPUN condamnă și incidentele și face apel la luciditate și liniște, apel care îi vizează și pe mineri.

- Radu Cimpeanu declară că demonstrația, inițial pașnică, a fost deturată și manipulată, dar nu poate fi decât satisfăcut pentru că "PNL nu a avut nici o contribuție în acest sens.

- Numeroși reprezentanți ai opoziției și ai presei independente susțineau că a fost vorba de o provocare inițiată și condusă de Securitate și de Guvern.

A treia mineriadă: 13-15 iunie 1990

*Scopul minerilor a fost de a împrișta manifestanții și greviștii foamei ce blocau de două luni Piața Universității.

*Minerii se dedau la violențe împotriva studenților și a cetățenilor ce li se par a fi inteligenți.

*Sunt atacate sediile partidelor de opoziție.

*La sugestiile minerilor, poliția operează arestări ale persoanelor participante la protestele din Piața Universității.

22 aprilie 1990

- În Piața Aviatorilor are loc un miting al PNȚCD căruia i se asociază și alte forțe politice. După terminarea mitingului o parte dintre manifestanți pleacă spre sediul Televiziunii. Pe Calea Dorobanți, dintr-un balcon se aruncă un ghiveci de flori care îi provoacă unei demonstrante (Sanda Lugoj - 59 de ani) o fractură craniiană. Incidentul provoacă furia manifestanților care pleacă spre Piața Universității unde se ocupă carosabilul și se ia hotărârea de a rămâne o noapte de veghe.

24 aprilie 1990

- În Piața Universității, unde continuă să se afle manifestanți, apar, la primele ore ale dimineții, forțe polițienești care împriște mulțimea, operind arestări.

- Are loc o manifestație împotriva violențelor comise de polițiști. Manifestanții ocupă Piața cu intenția de nu o mai părăsi. Începe astfel Marea manifestație împotriva comunismului din Piața Universității.

- În ședința CPUN, Ion Iliescu îi numește pe cei din piață "golani", apelativ preluat apoi de manifestanți. Perimetru ocupat de protestatari prinsește denumirea de "Golănia". Cererile protestatarilor: adoptarea punctului 8 al Proclamației de la Timișoara, independența Televiziunii, adevărul despre Revoluție. Balconul Facultății de Geologie devine tribuna de la care personalități sau simpli cetățeni cer democratizarea țării.

20 mai 1990

- Ion Iliescu și FSN cîștigă alegerile parlamentare și prezidențiale. Liga Studenților își anunță retragerea din Piață. În "Zona liberă de neocomunism" se mai află aproximativ 250 de persoane, din care o parte în greva foamei.

12 iunie 1990

- La Palatul Victoria are loc o ședință în care se hotărăște lichidarea demonstrației din Piața Universității. Poliția, armata și SRI-ul primesc ordine în acest sens.

- Petre Roman mărturisea: "La sesizarea Procuraturii am ordonat Poliției să curețe Piața Universității. Nu era, în ochii mei, decât o banală și legitimă operație de menținere a ordinii".

- TVR prezintă un comunicat al Procuraturii care legitimează Poliția să degajeze Piața Universității.

13 iunie 1990

- La ora 4 dimineață, forțele polițienești îi atacă pe greviștii foamei din Piața Universității. Corturile în care stăteau aceștia sunt strinse și distruse. Se fac arestări, iar cei care scapă se refugiază în holul hotelului Intercontinental. Poliția intră și în Institutul de Arhitectură, înconjoră piața cu vehicule. Au loc infrântări violente între poliție și demonstranți care s-au adunat lîngă baricada construită de forțele de ordine între Spitalul Colțea și cinematograful "Luceafărul".

- Circa 200 de muncitori, strigând "IMGB face ordine", pătrund în clădirea Institutului de Arhitectură, considerind că Liga Studenților este printre responsabilitățile celor petrecute în aprilie-iunie în Piața Universității.

- Grupuri cu intenții obscuri dău foc autobuzelor poliției. Sunt atacate și incendiate sediile Poliției Capitalei, Ministerului de Interne și SRI.

- Mii de manifestanți ocupă curtea Televiziunii și forțează intrarea în clădire. Se întrerupe emisia. Peste cîteva ore, la reluarea transmisiei, Răzvan Theodorescu (președintele Televiziunii), Emanuel Valeriu și Alexandru Stark, legat la cap, apar în fața camerelor de luat vederi și condamnă asaltul asupra Televiziunii. Theodorescu afirmă: "Chiar acum am luat legătura cu domnii Iliescu și Roman. Vom prezenta urgent proiectul unui gard solid și, nu-i aşa, estetic, care să înconjoare instituția, așa cum există în țările democratice".

- Ion Iliescu declară: "Capitala României trăia un coșmar. Populația era îngrozită de scenele de violență și anarhie. Explosii și incendii în punctele centrale, nor de fum deasupra orașului, pe străzi hărțuială între poliție și manifestanți, spaimă și derău generală. Forțele de ordine erau cu totul depăsite".

- Ion Iliescu transmite prin posturile de radio și televiziune un Apel: "Este clar că ne aflăm în fața unei tentative organizate de a răsturna prin forță, prin violență dezlanțuită, conducerea aleasă în mod liber și democratic la 20 mai 1990. Ne adresăm tuturor cetățenilor Capitalei, în numele democrației cîștigate prin alegeri libere, să respingă cu toată hotărârea actele irresponsabile de violență și să sprijine organele de ordine în stabilirea situației de calm și legalitate. Chemăm toate forțele conștiente și responsabile să se adune în jurul clădirii Guvernului și Televiziunii pentru a curma încercările de forță ale acestor grupuri extremiste, pentru a apăra democrația atât de greu cucerită".

- Un comunicat al Guvernului apreciază că "este vorba de acte de tip legionar, care trebuie opriți cu toată fermitate".

Mineriadele

- În București, ordinea se restabilește în cursul nopții, de către unități militare.

14 iunie 1990

- Sosesc două garnituri de tren cu mineri din Valea Jiului. Din balconul Guvernului președintele Ion Iliescu îi îndeamnă să meargă în Piața Universității "pentru a face curățenie".

- Grupuri de mineri pătrund în Universitate și la Institutul de Arhitectură. Începe vînătoarea studenților aflați în Universitate pentru a proteja clădirea și bunurile aflate acolo. Studenții prinși sunt bătuți cu bestialitate. Sunt tîrși apoi afară și aruncați unul peste altul în fintăna arțeziană din fața Universității. Laboratoarele și sălile de curs sunt devastate. Colecții rare de minerale și roci ale Facultății de Geologie, microscopioare și aparatura de laborator sunt făcute praf. Minerii urinează pe cărțile zvîrlite din rafturile bibliotecilor. Aceeași soartă o au Facultățile de Geografie, Istorie, Limbi Străine, Litere, Matematică, Fizică. Minerii "caută", după cum fuseseră instrucții, droguri, arme și valută, despre care Ion Iliescu afirmase că s-ar găsi în Universitate. În afara Universității, orice persoană surprinsă de mineri este bătută crunt. Minerii controlează actele mașinilor, actele de identitate, iar oricine este bănuit a fi "inteligenț" sau participant la manifestația din piață este maltratat. Pe bulevardul Magheru restaurantele deschise anunță: "numai pentru mineri". "Vizite" ale minerilor au loc la sediile unor partide (PNL, PNȚCD), la locuințele unor lideri ai opoziției și la sediile unor ziare și reviste independente. Unele dintre publicații atacate nu au mai apărut cîteva zile. Bucureștiul trăiește o atmosferă de teroare și groază. Minerii și-au dobîndit cu acest prilej renumele de organ neoficial de represiune.

- Deneș Domokoș, șef de schimb la mina Liveni, a încercat să-i taie capul cu securea lui Marian Munteanu, liderul studenților. Domokoș, împreună cu alți ortaci, a intrat în sediul Universității București, unde, între alii, a fost găsit și Marian Munteanu.

- Evenimentele din 13-15 iunie 1990 au fost filmate de către amatori sau de către operatorii televiziunii naționale.

- Martorii acelor zile declară că s-au comis atrocități, au fost molestați oameni nevinovați. La indicația minerilor se fac multe arestări.

- Minerii sunt convocați la Complexul Expozițional unde Ion Iliescu le-a mulțumit pentru că au răspuns încă o dată la chemarea sa.

15 iunie 1990

- Continuă arestările celor implicați în de-

monstrația din Piața Universității, dar în această etapă arestările se fac de la locul de muncă.

- Zorel Dumitrescu, șeful Direcției Sanitare a municipiului București a declarat că în unitățile de spitalizare ale Capitalei au fost tratați 560 de răniți în timpul evenimentelor și au fost înregistrate oficial 6 decese.

- Din raportul semnat de procurorul general Gheorghe Robu și de ministrul de Interne, Doru Viorel Ursu, rezultă că au fost arestate 185 de persoane.

- Opinia publică internațională își manifestă stupoarea față de ororile din București. Posturile de televiziune și marile cotidiene din toată lumea transmit stiri și reportaje despre mineriada de la București.

- Departamentul de Stat al SUA declară: "Acțiunile autorizate de președintele Iliescu și guvernul său, au lovit în inima democrației române".

16 iunie 1990

- Guvernul afirmă într-un comunicat: "În legătură cu actele de barbarie din 13-14 iunie, Guvernul a dispus luarea unor măsuri concrete și hotărîte pentru anchetarea și tragerea la răspundere penală a celor vinovați. De asemenea a dispus cercetarea acelor de molestare reclamate în zilele următoare". Se mai face mențiunea că au fost reținuți 1021 suspecți.

- Emil Constantinescu, pe atunci profesor la Facultatea de Geologie, a depus la Parchetul General o plingere în numele Universității bucureștene, devastată în acele zile de mineri.

A patra mineriadă: 24-28 septembrie 1991

*În urma nesoluționării unor revendicări sindicale, minerii aflați în grevă pleacă la București în frunte cu Miron Cozma.

*Sunt asediata Guvernul și Televiziunea.

*Guvernul Petre Roman demisionează.

*Ion Iliescu și Miron Cozma semnează, în urma unor negocieri, un comunicat prin care se anunță rezolvarea tuturor revendicărilor minerilor.

24 septembrie

- Minerii de la Vulcan, aflați în grevă, cer ca primul ministru Petre Roman să vină la Petroșani pentru a le soluționa revendicările sindicale.

- Miron Cozma, în calitate de lider sindical al minerilor din Valea Jiului, i-a amenințat pe reprezentanții Guvernului și pe președintele Ion Iliescu, susținând că "dacă nu soluționează în cel mai scurt

temp posibil revendicările minerilor, aceștia vin la București și îi dau jos".

- Minerii vin la Petroșani unde intră cu forță în primărie, îl agreseză pe subprefectul Ionel Botroagă și pe directorul Regiei Autonome a Huilei, Benone Costinaș. De la balconul Primăriei din Petroșani, Miron Cozma a citit, în huiduielile minerilor, comunicatul primit prin telex de la Guvern, în legătură cu soluțiile la revendicările lor. Cozma rupe hîrtia și anunță: "Mergem la București". Într-un interviu acordat în aceeași zi unui ziarist local, Cozma a declarat: "Hotărîrea de a merge la București e definitiv luată, dar situația de față nu e de natură politică și nu vom cădea în plasa partidelor politice".

- Petre Roman a declarat că atunci cînd aflat că minerii vor veni la București l-a contactat pe Ion Iliescu și au decis să meargă în Valea Jiului. Liderii minerilor au fost întîmpinăți, în aceeași zi, de această deplasare. Dar după ce au acceptat, inițial, să se întîlnească la Petroșani cu președintele și cu șeful Guvernului, în cele din urmă au renunțat.

- În gara Petroșani, minerii solicită trenuri pentru deplasarea la București. Fiind refuzați, ei devasteză gara, ocupă acceleratul 244 și deturnează alte două garnituri de tren. În Petroșani și Vulcan au loc violențe, devastări și incendii.

25 septembrie 1991

- În gara Craiova, trenurile cu mineri sunt oprite. Se anunță că Petre Roman ar fi dispus să vină la Craiova pentru tratative. Minerii refuză oferă și îl agreseză pe prefectul Ilie Stefan și pe generalul maior Ilie Marin. Marin Ghinea, adjunctul șefului de stație Craiova, declară: "A fost o adevărată teroare, securi, bîte, un vandalism cum n-am mai văzut în viața mea. Au intrat peste femeile de la casele de bilete, au spart geamurile și tot ce au întîlnit în cale. Era imposibil să vorbești cu ei, pentru că mulți erau beți". Miron Cozma a refuzat să discute cu reprezentanții ai Guvernului și ai Prefecturii Dolj, susținînd că, de fapt, "este vorba de o cursă prin care se încearcă arestarea sa". După toate acestea, trenurile pleacă spre București.

- Petre Roman a declarat că a aprobat venirea trenurilor cu mineri la București, după ce a primit de la ministrul Transporturilor informația că mecanicii de tren și angajații SNCFR erau amenințați cu cuțitul de către mineri, existînd pericolul ca ei să fie maltratați. Roman a spus că a luat decizia atunci cînd trenurile cu mineri ajunseseră deja în gara Craiova.

- Mai mulți salariați ai SNCFR au declarat că trenurile au plecat de la Petroșani spre București cu permisiunea unui for superior, semafoarele erau "pe verde" în momentul plecării trenurilor și că exista "un

parcurs de circulație" fără de care garniturile nu ar fi putut părăsi gara Petroșani. Mecanicul Mircea Marin a declarat că, în halta Coțfânei, unde trenul a stat în cauza unei pene de curent a fost amenințat de mineri că "îi vor lua gîțul" dacă nu pune trenul în mișcare. Un alt mecanic declară că a fost la un pas de comiterea unui accident feroviar, înainte de a intra în gara Lainici, cînd tensiunea de pe rețeaua de alimentare a caii ferate a fost opriță. Mecanicul a reușit să opreasă garnitura cu puțin înainte de Lainici, iar atunci cînd a consultat registrul de dispoziții al șefului gării, în el figura un ordin al conducerii SNCFR, care prevedea ca garniturile cu mineri să fie oprite și părăsite de ceferiști, în apropierea anumitor stații.

- Popescu Silviu Octavian, lt. colonel MAPN, participant la mișcarea minerească, declară că pe peronul Gării Petroșani, a văzut un miner cu un calup de dinamică.

- În Camera Deputaților, Petre Roman a anunțat un conflict de muncă în Valea Jiului, pe care Guvernul a încercat în zadar să îl stingă. Primul ministru mai anunță că minerii se îndreaptă spre București și că s-a încercat fără succes să fie opriți pe drum.

- Minerii au ajuns la București în gara Băneasa, în jurul orei 10.00. Încă de la coborîrea din trenuri, conducătorii grupurilor de mineri i-au declarat șefului stației Băneasa, Ilie Popa, că urmăresc schimbarea Guvernului și a președintelui țării.

- Din gara Băneasa, minerii conduși de Miron Cozma s-au îndreptat spre Piața Victoriei, unde s-au oprit în fața clădirii Guvernului, cerînd ca prim-ministrul Petre Roman să iasă să discute cu ei.

- În jurul orei 15.20, minerii au declanșat primul atac cu pietre asupra forțelor de ordine aflate în dispozitivul din fața Palatului Victoria. După o oră, minerii au atacat din nou clădirea Guvernului, cu sticle incendiare, fapt ce a determinat evacuarea funcționarilor din imobil.

- Cornel Tomescu, șef sector în cadrul Secretariatului General al Guvernului, a declarat că minerii nu au fost deloc violenți la sosirea în Piața Victoriei. "Minerii erau calmi, nu strigau lozinci la adresa guvernului sau ale președintelui și stăteau aşezăți pe caldărîm", a afirmat Tomescu. El a spus că în timp ce o delegație a minerilor discuta cu Petre Roman, un militar a aruncat, în mijlocul minerilor, de la nivelul al treilea al Palatului Victoria o petardă lacrimogenă. "Acesta a fost semnalul care a declanșat atacul împotriva clădirii Guvernului. Din acel moment, Miron Cozma nu mai putut conduce minerii ci, din contră, aceștia îi impuneau lui o anumită conduită", a subliniat Tomescu. El a declarat că de situația creată au profitat grupurile de civili aflate în zonă care au reușit

să se infiltreze printre ortaci. "Revendicările politice au fost înduse de aceste grupuri".

- Cpt. Dorel Enache, comandantul grupului de intervenție al MAPN care a acționat în Piața Victoriei, a afirmat că parte din militari pe care îi avea în subordine dețineau asupra lor muniție de război. Enache a declarat că nu cunoaște dacă subalternii săi au făcut uz de armă, dar a subliniat că existau toate elementele prevăzute de regulamentele militare care să permită acest lucru. Referitor la starea de spirit a minerilor, ofițerul a spus că a încercat tot timpul să țină legătura directă cu aceștia, pentru a evita izbucnirea violențelor. Căpitanul a adăugat că a fost surprins cînd, în Piața Victoriei, a văzut grupuri de civili care-i instigau pe ortaci la violentă și le spuneau să-l omoare pentru că este "securist". "Am încercat să le spun minerilor că nu are rost să se facă mâcel pentru niște ziduri, clădirea Guvernului fiind goală, pentru că toți demnitarii au plecat", a spus Dorel Enache. El a spus că a stat de vorbă cu lt. col. MAPN Silviu Popescu pe care l-a întrebat de ce instigă la violență. "Popescu a spus că forțele aflate la putere nu merită să conducă țara, pentru că fac parte din cei care, în decembrie 1989, au condus lovitura de stat".

- Revoluționarul Nica Leon a declarat că toți civili care s-au alăturat minerilor nu doreau decât înălțarea Guvernului Roman și a președintelui Iliescu. "M-am dus la un post de radio pentru a cere cetățenilor să se alăture minerilor și să răstoarne Guvernul Roman și pe Ion Iliescu", a afirmat Nica Leon, adăugînd că s-a încercat chiar declanșarea unei greve generale și blocarea drumurilor.

- Mihnea Marian Constantinescu, purtător de cuvînt al guvernului, a declarat că Serviciul de Protecție și Pază î-a impus premierului Petre Roman să părăsească Palatul Victoria. Constantinescu a spus că, inițial, Petre Roman a vrut chiar să coboare în mijlocul minerilor, în Piața Victoriei, dar că această soluție nu a fost acceptată de SPP. "Ulterior, s-a hotărît să fie trimis un consilier al primului ministru", a adăugat acesta.

- Roman a afirmat că a decis să părăsească clădirea Guvernului, după ce Ion Iliescu i-a spus că este cea mai bună variantă.

- Seară se reușește evacuarea Pieței Victoriei. Manifestanții se retrag către Televiziune și Piața Universității.

- Miron Cozma, în fruntea unei delegații a minerilor, s-a întîlnit la Palatul Cotroceni, cu președintele Ion Iliescu, în care i-a condiționat retragerea minerilor de demiterea primului ministru.

- Petre Roman a declarat că i-a propus lui Iliescu ca Guvernul său să-și "depună mandatul" și să fie constituit un nou cabinet, în urma unor negocieri pe care urma să le aibă cu Ion Iliescu.

- Ion Iliescu a declarat că mineriada din 1991 a fost "spontană", dar pe parcurs a degenerat și a căpătat conotații politice. El a spus că premierul Roman a propus să-și dea demisia în după-amiaza zilei de 25 septembrie, înainte de ședința CSAT, iar după ședință s-a dat un comunicat, semnat de Roman, în care se preciza că și-a pus la dispoziția Președintelui mandatul, în vederea formării unui nou guvern.

26 septembrie

- Minerii atacă cu forțe noi clădirea Guvernului. Sub presiunea evenimentelor au loc negocieri cu ușile închise între reprezentanții minerilor și conducerea țării.

- Oliviu Gherman, vicepreședinte al Senatului, deși nu a participat la discuțiile de la Cotroceni, din seara de 25 septembrie 1991, cind s-a luat în discuție și s-a hotărât demisia Guvernului, s-a întîlnit cu patru lideri ai minerilor, printre care era și Cozma. Aceștia i-au spus că, dacă pînă la ora 12.00 nu se va da oficial comunicatul privind demisia guvernului Roman, 40.000 de sindicaliști de la Pipera se vor alătura minerilor aflați în Piața Victoriei. Liderii minerilor au adăugat că, probabil, nimeni nu dorește izbucnirea unui "război civil".

- Ora 12.00, Alexandru Bîrlădeanu, președintele Senatului, a anunțat demisia Cabinetului Roman, pe postul național de televiziune.

- Mihnea Marian Constantinescu, purtător de cuvînt al guvernului, a declarat că a fost surprins de faptul că demisia lui Petre Roman a fost anunțată în Senat, în timp ce acesta se afla la Camera Deputaților, și că, din cîte știe el, la acea dată nu se hotărise nimic în acest sens. El a spus că demisia Cabinetului Roman nu a fost determinată de venirea minerilor la București, ci de elemente care au profitat de situația de criză apărută în acel moment.

- Eugen Dijmărescu, ministru al Economiei și Finanțelor, a declarat că nu minerii au determinat Guvernul Roman să-și dea demisia. "Guvernul Roman nu și-a dat demisia la presiunea străzii, ci din alte considerente, de natură politică", a spus Dijmărescu. El a adăugat că "atunci cînd s-a pus problema depunerii mandatului, minerii nici nu ajunseră în Capitală". Dijmărescu a spus că la acea dată cunoștea situația din Valea Jiului și că cererile din 1991 ale minerilor erau justificate deoarece o duceau foarte prost, iar cei din conducerea Regiei nu faceau nimic pentru ei și erau interesați numai de bunăstarea lor. "Surprinător, Liga Sindicatelor Minerilor nu a cerut demiterea conducerei Regiei ceea ce mă face să cred că este vorba despre o complicitate", a adăugat Dijmărescu.

- Consilierul prezidențial Iosif Boda a declarat că România devenise "o țară fără Guvern", cu cîteva zile înainte de sosirea minerilor la București. Boda a spus că, în acel moment se putea vorbi despre "o situație de criză" și că toți factorii de decizie din Guvernul Roman erau "dispăruți fără urmă". Referindu-se la înlăturarea Guvernului Roman, Boda a afirmat că era doar "o problemă de timp" și că venirea minerilor la București nu a făcut decît să o grăbească.

- Vicepremierul Adrian Severin a declarat că Executivul nu era demis dacă nu veneau minerii la București. Severin a spus că minerii au fost calmi pînă în după-amiaza de 25 septembrie, cînd a auzit "o izbitură puternică" și i-a văzut pe ortaci cum au rupt cordonul de jandarmi care apărau guvernul.

- Miron Cozma cere minerilor să plece acasă pentru că le-au fost rezolvate toate revendicările. Cu toate acestea, în după-amiaza acelei zile, minerii pătrund în sala de ședință a Adunării Deputaților, unde cer demisia lui Ion Iliescu și satisfacerea tuturor revendicărilor pentru care au venit la București.

28 septembrie

- În urma dialogului pe care Ion Iliescu a consimțit să-l poarte cu o delegație a minerilor condusă de Miron Cozma, se semnează un comunicat Iliescu-Cozma, care a fost și episodul final a ceea ce s-a numit "a patra mineriadă".

Violențele zilelor mineriadei au făcut ca 455 de persoane să ajungă la spital, iar 50 să aibă nevoie de internare. S-au înregistrat 3 morți în București (Andrei Frumușanu, Aurica Crăiniceanu și Nicolae Lazar) și unul (Enea Ionel) în orașul Vulcan.

A cincea mineriadă: 4-22 ianuarie 1999

* Pe fondul încordării sociale din ultima vreme, alimentată și de încercările guvernărilor de a limita pierderile din economie, minerii din Bazinul carbonifer Valea Jiului, aflați sub fascinația radicalului lor lider, Miron Cozma, declanșează o grevă al cărui scop principal este blocarea restructurării din minerit, prin punerea unor condiții de negociere inaceptabile pentru orice guvern român care vrea să țină cont de realitățile actuale.

4 ianuarie 1999

- 5.000 de mineri de la exploataările miniere din Valea Jiului intră în grevă, în curtea Companiei Naționale a Huilei. Ei cer o întîlnire cu premierul Radu Vasile. Printre revendicări sunt asigurarea la

timp a salariilor și a preluării întregii producții de minereu, precum și credite subvenționate, două hectare de pămînt și 10.000 de dolari pentru ortaci disponibilizați.

- Miron Cozma, președintele Ligii Sindicatelor Miniere Valea Jiului încearcă să instrumentalizeze nemulțumirile celorlați mineri din zonă, ale celor de la exploataările miniere din cadrul fostei Regii a Cuprului Deva și ale celor din Banat. El așteaptă și solidarizarea celor 25.000 de mineri disponibilizați din bazinul Olteniei, foști membri de sindicat în confederația lui Marin Condescu, și a altor mineri din Apuseni, Harghita sau din alte regiuni.

- Miron Cozma îi propune lui Radu Vasile două soluții pentru dezamorsarea conflictului: să le dea ortacilor din Valea Jiului 200 de milioane de dolari sau să asigure fiecărui miner, pînă la pensie, cîte 500 de dolari pe lună. În cazul nesatisfacerii noilor revendicări, minerii amenință cu plecarea la București.

- Protestele se amînă pentru data de 18 ianuarie, cind minerii urmează să se prezinte bine îmbrăcați, cu bani la ei și îmarmați cu lopeți. Adică pregătiți de drum lung.

18 ianuarie

- Peste patru mii de mineri continuă greva, în curtea Companiei Naționale a Huilei din Petroșani.

- Ministerul Transporturilor și Ministerul de Interne interzic pe o perioadă nedeterminată circulația autovehiculelor pe trei drumuri naționale din Valea Jiului. Circulația a 18 trenuri de călători este anulată, iar alte șase trenuri de lung parcurs sunt deviate pe rute ocolitoare pentru a preveni o eventuală deplasare la București a minerilor greviști. Pe drumurile Petroșani - Tîrgu Jiu, Petroșani - Hațeg, Petroșani - Voinjeana sunt ridicate baraje din parapeți și pietriș, și se decide ca firmele de transport care pun autovehicule la dispoziția minerilor să rămână fără autorizație de funcționare.

- Minerii greviști din Petroșani pornesc în marș spre intrarea în Defileul Jiului, în intenția de a ajunge la București. Cei aproximativ 10.000 de participanți la protest vor merge pe jos, intrucît șoferii din zonă au refuzat să-i transporte la București.

- În jurul orei 15.30 are loc prima confruntare între mineri și forțele de ordine mobilizate în defileul Jiului. Acestea folosesc gaze lacrimogene pentru a opri marșul minerilor care depășiseră primele trei baraje. Minerii se regруpează și încep să fugă spre Tîrgu Jiu, strigînd "Nu cedăm, nu cedăm!".

19 ianuarie

- Premierul Radu Vasile afirmă că este dispus să se implice în dialogul dintre liderii sindicali ai minerilor din Valea Jiului și conducerea Ministerului Industriei și Comerțului, în vederea găsirii unor soluții realiste "nediscreționare", atât vreme cît "numerouse categorii sociale se află în dificultăți comparabile cu cele ale minerilor și, totuși, nu au venit cu solicitări absurde".

- Cîteva mii de mineri trec de barajul format de forțele de ordine, din șapte dube. Minerii care au urcat pe creastă prăvălesc bucăți de stîncă peste scutérii de pe şosea. Cel puțin un jandarm este rănit.

- În jurul orei 8.45, greviștii înaintau pe șosea, pe calea ferată și chiar prin pădure, în ciuda norului dens de gaze lacrimogene.

- În jurul orei 10.00, forțele de ordine permit minerilor din Valea Jiului să treacă spre Bumbești, în urma unei înțelegeri între generalul Gheorghe Lupu, subprefectul de Gorj, Dumitru Tănăsoiu, și liderul sindical Romeo Beja, cu scopul ca greviștii să se adune pe stadionul din Bumbești, pentru începerea negocierilor. Minerii trec spre Bumbești cu autobuze și autobasculante, printre forțele de ordine replate pe marginea drumului. Generalul Lupu refuză să dea detalii despre strategia pe care o vor aborda jandarmii în cazul în care minerii vor încerca să ajungă la Tîrgu Jiu.

- Președintele Emil Constantinescu convoacă o reunie de urgență. Participă premierul Radu Vasile, ministru de interne, Gavril Dejeu, ministru industriei, Radu Berceanu, ministru transporturilor, Traian Băsescu, șeful Statului Major General al Armatei Române, generalul Constantin Degeratu și șeful Serviciului Român de Informații, Costin Georgescu.

20 ianuarie

- Seară, Guvernul așteaptă răspunsul oficial al conductorii Ligii Sindicatelor Miniere din Valea Jiului la propunerea sa de a continua negocierile cu o comisie mandatată de premierul Radu Vasile. În schimb, Miron Cozma declară că Executivul este cel care trebuia să fixeze ora și condițiile de negociere. Potrivit lui Cozma, minerii au dat un semnal clar că acceptă să negocieze prin faptul că au oprit înaintarea spre București. Dacă negocierile nu încep efectiv pînă pe 21 ianuarie, dimineață, atunci autobuzele cu mineri se vor îndrepta spre București, a mai spus Cozma.

21 ianuarie

- Premierul Radu Vasile desemnează membrii comisiei guvernamentale împoternicate să negocieze, cu reprezentanții minerilor, lista de revendicări ale acestora. Comisia urma să se depleteze la Rîmnicu Vîlcea.

- Coloana de mineri pornește în jurul orei 13.00, pe jos, spre barajul de la Costești. Această decizie este luată pentru că din delegația guvernamentală nu face parte premierul Radu Vasile, în lipsa căruia minerii refuză începerea negocierilor.

- În jurul orelor 14.00, forțele de ordine aflate în dispozitivul de la Costești resping primul grup de mineri ajuns la baraj. Jandarmii încep să bată în scuturi și să încalzeze, apoi folosesc petarde și gaze lacrimogene, reușind să îndepărteze avangarda coloanei de manifestanți, formată din aproximativ 200-300 de mineri și localnici. Două grupe de mineri încearcă să escaladeze dealul Costești, pentru a încercui forțele de ordine. Manifestanții sparg cordonul de polițiști și jandarmi, iar aceștia se retrag de la baraj. Coloana de manifestanți se îndreaptă spre Rîmnicu Vâlcea.

- În timpul confruntărilor, trei soldați sunt luati ostatici de către mineri și 12 persoane sunt rănite, dintre care patru sunt în stare foarte gravă.

- Constantin Dudu Ionescu este numit în funcția de ministru de Interne, înlocuindu-l în funcție pe Gavril Dejeu, care a demisionat pe 21 ianuarie, fiind revocat din funcție de șeful statului.

- Peste 1.500 de polițiști și jandarmi au fost luati ostatici de către mineri după străpungerea barajului forțelor de ordine de la Costești, ortacii declarând că vor folosi prizonierii drept "scut viu". Jandarmii au abandonat armamentul din dotare (scuturile, bastoanele și grenadele cu gaze lacrimogene).

- Generalul Gheorghe Lupu, coordonatorul trupelor de intervenție de la barajele din Bumbești-Jiu și Costești, este destituit de către noul ministru de Interne.

- Seară, la Palatul Victoria are loc o ședință a guvernului. Se discută emiterea unei ordonanțe de urgență care să reglementeze instituirea stării de urgență, precum și posibilitatea ca primul-ministrul să se deplaseze, pe 22 ianuarie, la Rîmnicu Vâlcea.

- prefectul de Vâlcea, Nicolae Curcăneanu, este capturat de mineri. El a declarat că Miron Cozma a fost primul care l-a lovit după ce a fost capturat și că apoi l-a ajutat să fugă din zona de conflict.

22 ianuarie

- Președintele Emil Constantinescu decide instituirea stării de urgență condiționată pe întreg teritoriul României, începând data de 22 ianuarie, ora 14.00, dacă minerii nu vor începe întoarcerea în Valea Jiului. Dacă în acest interval de timp ei vor încerca să se deplaseze în orice altă direcție, starea de urgență va intra în vigoare imediat.

- În jurul orei 14.00, premierul Radu Vasile, însoțit de ministrul Finanțelor și de secretarul de stat

Nicolae Stăiculescu, sosesc la Mănăstirea Cozia, pentru a negocia cu liderii minerilor. Delegația minerilor, condusă de Miron Cozma și Romeo Beja, este formată din 15 persoane, printre care trei lideri ai sindicatelor miniere din bazinul Olteniei. La negocieri mai participă prefectul de Vilcea, Nicolae Curcăneanu, episcopul Gherasim de Vilcea, și șeful Corpului de control al primului-ministrului.

- După patru ore de negocieri, cele două delegații ajung la o înțelegere care pune capăt grevei generale a minerilor. În termen de 30 de zile, conducerea Companiei Naționale a Huilei (CNH) și Liga Sindicatelor Miniere va prezenta un program de reducere a pierderilor cu 20% anual, astfel încât în cinci ani să fie eliminate toate pierderile CNH. Explorarea la minele Dilja și Bărbăteni continuă, iar eventuala decizie de reconservare a acestora pentru închidere va aparține conducerii Companiei Naționale a Huilei, în colaborare cu sindicatele. Este redimensionat bugetul de venituri și cheltuieli al CNH, astfel încât să se permită continuarea programului de restrucțurare.

- La sfîrșitul discuțiilor, singura declarație a lui Miron Cozma a fost: "Decizia aparține liderilor".

- Purtătorii de cuvînt ai Guvernului au declarat că prin această înțelegere s-a putut degaja o linistire a stării de spirit din România, deoarece "au fost evitate confruntări care puteau să aibă un final nefericit".

A șasea mineriadă: 15-17 februarie 1999

15.02.1999

- Curtea Supremă de Justiție l-a condamnat pe liderul minerilor din Valea Jiului, Miron Cozma, la 18 ani de închisoare, pentru instigare la subminarea puterii de stat a minerilor care au venit în București în septembrie 1991.

- Miron Cozma a declarat, pentru Antena 1, că nu se va supune sentinței pronunțate de Curtea Supremă de Justiție, pentru că nu o consideră legală, dar și pentru că membrii sindicatelor pe care le conduce se opun arestării lui. Liderul minerilor din Valea Jiului consideră că justiția este aservită politic și a recomandat judecătorilor care au dat o sentință "ilegală și absurdă" să mai citească o dată Codul Penal. Acuzația de subminare a puterii de stat presupune participarea a cel puțin trei persoane, iar sentința a fost dată numai pentru două, a adăugat el.

16.02.1999

- Liderii minerilor din CNH Petroșani (care au petrecut noaptea de luni spre marți în sediul Ligii

Sindicatelor Minerilor din Valea Jiului) au decis să se opună arestării lui Miron Cozma, considerînd că sentința pronunțată împotriva lui de către CSJ este ilegală.

- În sediul LSMVJ s-au organizat găzzi prin rotație. Surse sindicale afirmă că Miron Cozma a mers, luni seară, la principalele mine, pentru a-i convinge pe ortaci să declare grevă generală, pe motivul nesemnării contractului colectiv de muncă și pentru că Guvernul nu și-ar fi onorat promisiunile. Cozma a trecut pe planul doi problema condamnării sale, de către Curtea Supremă de Justiție, la 18 ani închisoare, încercînd să dea mișcării o motivație sindicală.

- Ortacii din schimbul întîi al minelor din Valea Jiului au început să se strîngă din nou în fața sediului Companiei Naționale a Huilei din Petroșani, pentru a protesta față de condamnarea lui Miron Cozma.

- Cîteva sute de mineri au plecat, în cursul dimineață, spre București, cu șase autobuze, străbătînd Defileul Jiului fără nici o piedică. Grupul de peste 300 de mineri s-a oprit la ieșirea din Defileu, în orașul Bumbești Jiu.

- Numărul minerilor adunați, în jurul orei 13.00, la Bumbești Jiu era de aproximativ 2.000, dar ortacii continuă să sosească, dinspre Petroșani, cu autobuze și autodube. Cei mai mulți dintre mineri sunt înarmați cu bîte, iar unii dintre ei au bastoane de cauciuc, captureate în timpul confruntării din ianuarie, de la Costești. Unii dintre ei susțin că scopul lor este să se deplaseze, fără nici o oprire, la București, iar alții afirmă că vor face un popas la Tîrgu Jiu, înainte de a se îmbarca spre București.

- Forțele de ordine și vor îndeplini datoria în stoparea eventualelor dezordini provocate de minerii din Valea Jiului, a declarat ministrul de Interne Constantin Dudu Ionescu, refuzînd, însă, să prezinte elemente referitoare la șeful de dispozitiv, dispunerea trupelor sau modul de acțiune, din motive de securitate. Constantin Dudu Ionescu a afirmat că "și minerii acționează cu aceeași discreție".

- Minerii din Valea Jiului au plecat, marți după-amiază, din Tîrgu Jiu înspre Craiova. Peste 4.000 de mineri conduși de Miron Cozma s-au îmbarcat în circa 40 de autobuze, angajîndu-se pe drumul spre Craiova.

- Grosul coloanei de mineri din Valea Jiului, susținători ai lui Miron Cozma, a ajuns, marți seară, în localitatea Rovinari, zonă preponderent minerească.

- Președintele Emil Constantinescu i-a convocat, marți seară, la Palatul Cotroceni, pe primul-ministrul Radu Vasile și pe ministrul de Interne,

Constantin Dudu Ionescu, pentru o ședință de informare în legătură cu ultimele evenimente generate de protestul grupului de mineri din Valea Jiului, susținători ai lui Miron Cozma.

- Generalul Anghel Andreescu, șeful Comandamentului Național al Jandarmeriei, a declarat că jandarmii și luptătorii de la Brigada de Apărare a Ordinii și Linii Publice (BAOLP) vor interveni în forță, dacă va fi nevoie, pentru oprirea grupului de mineri care îl susțin pe Miron Cozma, sublinînd că trebuie să se aplique legea. "Vom apărea la locul potrivit și la momentul pe care îl vom alege noi de data asta", a afirmat generalul Andreescu, adăugînd că jandarmii vor acționa nu neaparat pentru a se spăla rușinea și demnitatea Jandarmeriei, care au fost terfelite în urma eșecului suferit de forțele de ordine la Costești, în 21 ianuarie a.c.

- Polițiștii din Petroșani au încercat să pună în executare mandatul de arestare emis pe numele lui Miron Cozma, dar liderul minerilor nu a fost găsit la domiciliu, astfel încât acesta a fost dat în urmărire generală.

17.02.1999

- Forțele de ordine au oprit, miercuri dimineață, la Stoenești, în apropiere de Caracal, înaintarea spre Capitală a grupurilor de mineri care îl susțin pe Miron Cozma, după ce acestea reușiseră să depășească cîteva baraje și filtre de circulație.

- Aceștia au încercat să treacă, în jurul orei 4.00, astăzi podul rutier de peste Olt, cît și cel de cale ferată, dar au fost respinși de forțele de ordine, care apoi au avansat circa doi kilometri, determinîndu-i pe susținătorii lui Cozma să se retragă în dezordine, prin comuna Stoenești, mulți dintre ei fugind pe cîmp.

- Luptele, în cadrul căror jandarmii și polițiștii au folosit gaze lacrimogene, scuturi și bastoane, iar grupurile de mineri - bîte, pietre și sticle incendiare, au durat pînă în jurul orei 7.20 și s-au soldat cu mai mulți răniți de ambele părți, aceștia fiind transportați cu ambulanțele la spitalele din Craiova, Slatina și Caracal. Forțele de ordine au operat cîteva zeci de arestări, cei reținuți fiind îmbarcați în mașini și transportați spre Craiova.

- Nemulțumiți de faptul că locuitorii din comună nu au ieșit să-i sprijine, susținătorii lui Cozma au spart geamurile și au distrus gardurile mai multor locuințe.

- O parte din mașinile forțelor de ordine au fost avariate, dar și o mare parte din autobuzele cu care se deplasaseră grupurile de mineri au fost distruse. Forțele de ordine ocupă zona în care se află aceste autovehicule, care nu mai pot fi astfel folosite pentru retragerea celor care au venit cu ele.

La ora transmiterii acestei știri, toate ieșirile din Stoienești sunt controlate de jandarmi și polițiști, care cercetează fiecare casă din comună în căutarea minerilor care să ar fi putut ascunde.

Conform unui comunicat al Ministerului de Interni remis, miercuri, agenției MEDIAFAX, în noaptea de marți spre miercuri forțele de ordine au organizat filtre de circulație și baraje la Filiași, Brădești, Ișalnița și Coșoveni. Urmare a acțiunilor violente ale grupurilor de mineri au fost avariate, în total, peste 25 de mijloace auto și s-a înregistrat vătămare corporală a 27 de cadre militare, două dintre acestea fiind internate în stare gravă la Spitalul Clinic nr.1 Craiova, respectiv Spitalul Militar, iar celelalte în infirmeria Centrului Teritorial de jandarmi Craiova.

Acțiunile grupurilor de mineri întrunesc elementele constitutive ale infracțiunilor de ultraj cu violență, ultraj contra bunelor moravuri și tulburarea liniștii publice, se precizează în comunicatul MI.

- Cîteva zeci de răniți au fost internați, la Caracal și Craiova, după confruntările dintre forțele de ordine și grupurile de mineri care îl susțin pe Cozma, din noaptea de marți spre miercuri, de la Ișalnița și Stoienești. În Spitalul Municipal din Caracal au fost internați 30 de soldați și jandarmi, majoritatea cu traumatisme craniene sau plăgi (prin lovire sau tăiere) la mîini și picioare.

- Aproximativ 150 de mineri au fost reținuți de polițiști în localitatea Vișina, județul Olt, unde aceștia se retrăseseră din confruntarea de la Stoienești cu forțele de ordine.

- Miron Cozma a fost arestat de către forțele de ordine, urmând a fi încarcerat pentru moment la Slatina. De asemenea, polițiștii i-au reținut pe Romeo Beja și Dorin Loiș, sub acuzațiile de complicitate la nerespectarea unei hotărîri judecătoare și complicitate la asociere în vederea comiterii de infracțiuni.

Comentariu Mineritul din Valea Jiului fără Cozma

Curtea Supremă de Justiție l-a condamnat la 18 ani de închisoare pe liderul minerilor din Valea Jiului, Miron Cozma, pentru rolul său în mineriada din 1991, la scurt timp după consumarea unei noi "epopei" de acest gen, desfășurată în ianuarie. Consecințele aplicării acestei decizii pot fi o "undă verde" pentru programul de restructurare a mineritului lansat de Guvern, dar arestare efectivă a

lui Cozma este incertă.

Cu numai trei săptămâni în urmă, autoritățile nu au reușit să-l opreasă pe Miron Cozma din drumul său spre București. În acest moment, hotărîrea definitivă a CSJ va trebui să și fie pusă în practică.

Marea majoritate a personalităților interviewate după arestarea lui Cozma s-au manifestat cu circumspecție în privința capacitatii autorităților de a-l aresta pe Miron Cozma. Politologul Silviu Brucan apreciază că, în acest moment, poliția din Petroșani nu este în stare să-l aresteze pe Miron Cozma. Brucan spune că poliția "nici nu ar trebui să pună în executare sentința Curții Supreme de Justiție". Ministrul Culturii Ion Caramitru apreciază că, sentința pronunțată împotriva liderului minerilor din Valea Jiului este corectă, dar nu identifică autorii morali ai mineriadei din septembrie 1991.

Perspectiva arestării lui Cozma poate avea drept consecință declanșarea unei noi mineriade în Valea Jiului, zonă în care, oricum, problemele sociale sănătății de a fi fost rezolvate.

Nu este de neglijat nici faptul că, fără Miron Cozma, sindicatele din Valea Jiului s-au dovedit incapabile să reziste presiunilor Guvernului. Încă de la instalarea noii puteri de la București, aleasă în noiembrie 1996, coaliția de guvernămînt și-a propus eficientizarea activităților de minerit, ceea ce înseamnă automat reduceri importante de personal.

În toamna lui 1997, pe cînd Cozma se afla în închisoare, peste 15.000 de mineri din Valea Jiului s-au înscris de bunăvoie pe liste de disponibilizări. La începutul lui 1999, cu Miron Cozma în libertate și conducindu-i, zece mii de mineri au pornit în marș spre București pentru a protesta față de decizia Guvernului de a închide două mine nerentabile, Dilja și Bărbăteni. Închiderea celor două exploatari ar fi antrenat concedierea a doar 1.400 de oameni. Marșul minerilor nu a putut fi oprit de forțele de ordine, înfrînte în două rînduri, la Bumbești-Jiu și Costești. Pentru a opri marșul mineresc spre București, președintele Constantinescu a amenințat cu instituirea stării de urgență, iar premierul Radu Vasile a fost obligat să meargă la mînăstirea Cozia și să negocieze cu Miron Cozma și locotenенții săi.

Minerii spun că au obținut din partea premierului promisiunea că minele Dilja și Bărbăteni nu vor fi închise și, mai mult, că salariile le vor fi majorate cu cel puțin 30 la sută. Minerii sunt convinși că fără Miron Cozma nu ar fi obținut nimic. Ortacii îl urmează pe Miron Cozma fără ezitare, în povida relatărilor privind luxul și extravagânța vieții sale. După întoarcerea din închisoare, mai mulți lideri sindicali l-au acuzat pe Cozma că a consumat nejustificat peste un miliard de lei din fondurile Ligii

Sindicatelor Miniere. Evenimentele din ianuarie au demonstrat că și în aceste condiții Miron Cozma rămîne liderul pe care minerii sunt gata oricînd să-l urmeze.

Pe de altă parte, experiența anului 1997 arată că, fără Miron Cozma, ceilalți lideri din Valea Jiului se arată mai receptivi la proponerile guvernamentale de restructurare.

Din sumarul tematic al numerelor viitoare

- Summit-ul de la Washington
- Trinomul stat-societate civilă-biserici
- Capital autohton și capital străin
- Riscul de țară și investițiile străine
- Relația guvernanți - sindicate - patronat
- Instituțiile capitalismului românesc
- Extremismul politic

Revista Sfera Politicii

intenționează să abordeze arii tematice mai puțin familiare cititorilor și specialiștilor români. Întrucît mulți dintre colaboratorii noștri se află la studii în străinătate, își definitivează doctorate sau ocupă funcții înalte în executiv și legislativ, iar majoritatea temelor au fost studiate de unii și aceiași oameni, ceea ce a dus la o supraîncarcare de sarcină intelectuală, apelăm la noi colaboratori, mai ales pentru unele dintre temele anunțate.

Așteptăm în special studenți și absolvenți la științe politice, jurnalism, relații internaționale, sociologie, filosofie, drept, istorie, dar și alți specialiști ce pot participa la analiza unora dintre temele anunțate (și a altora noi).

Redacția

Când statul rămîne gol pușcă

GEORGE SCHOPFLIN în dialog cu ZOLTAN ROSTAS

GEORGE SCHOPFLIN este profesor de politică est-europeană la Universitatea din Londra și redactorul revistei de specialitate *Nation and Nationalism*. Este autorul volumului *Politică est-europeană, 1945-1992*, apărut în 1993, și al mai multor studii legate de etnicitate și reproducerea sa culturală, de conceptul de națiune și de putere politică. A scris, în colaborare, volumul *Mit și ideea de națiune*.

Z.R.: Deși mai nou se vehiculează mult ideea revigorării naționalismului, nu cred că azi în România ar fi mai mulți naționaliști decât, să zicem, cu un an în urmă. Consider, totuși, că n-ar fi lipsit de interes să discutăm despre frica de naționalism, respectiv despre temerile naționaliștilor.

G.S.: Sunt de acord că, într-adevăr, echipa este una dintre forțele motrice ale manifestărilor naționaliste și, de asemenea, că nu se pot trage concluzii pe baza unor perioade scurte. Mulți sunt tentați - tocmai fiindcă trăiesc într-o lume în care frica este ceva cotidian - ca, pe baza unui simptom, să considere că întregul organism este bolnav. Cu toate că doar 5% din organism suferă de o patologie oarecare, iar restul de 95 de procente e sănătos.

De ce? După părere mea, deoarece comunismul i-a infantilizat pe oameni, nu le-a permis să se comporte ca niște adulți, asumându-și răspunderea pentru faptele lor. Să nu uităm că, în privința originilor sale ideologice, comunismul a fost o uriașă simplificare, un adevarat reductionism. O țară nu poate fi guvernată ca și cum ar fi o simplă gospodărie... În multe privințe era mai ușor de trăit în comunism. Dacă cineva nu ieșea din rînd, nu putea păti nimic deosebit, obținându-se răspunderea pentru existență. Iar situația aceasta s-a schimbat de la o zi la alta. Pentru cîteva minute toată lumea a fost în al nouălea cer, se aruncau pe fereastră operele complete ale lui Lenin și se făcea altă asemenea gesturi simbolice. După care, însă, și-au dat seama că strategia de viață cu care crescuseră nu le folosește la nimic. Oare întregul capital cultural, social, toate cunoștințele și procedurile acumulate de noi în decurs

de 40-50 ani au devenit dintr-o dată inutilizabile? Totul se plasează sub semnul întrebării. Iar acest lucru a produs în foarte multe cazuri teamă, ajungînd uneori la schizofrenie: comunismul nu ne-a fost pe plac, dar ne-a convenit siguranța pe care ne-a asigurat-o. În asemenea condiții, omul se agăță de ce poate.

Și aici apare un aspect interesant al transformării. Care a fost acel cîmp cognitiv, acel sistem de gîndire cu care sfera publică putea fi umplută? A fost, de fapt, apartenența la națiune. Aceasta are, într-adevăr, o funcție publică, are fire prin care individul se leagă de națiune. Dar comunismul a distrus, printre altele, și latura de societate civilă a națiunii - în România într-o măsură mult mai mare decât, de pildă, în Ungaria - și, ca atare, acest rol de legătură a rămas doar în seama laturii etnice. Etnicitatea îndeplinește funcții foarte serioase, importante și indispensabile în statul democratic modern, dar nu poate îndeplini toate rolurile politice. Cînd se pune problema modalității de funcționare a unui sistem instituțional, a elaborării transparenței puterii, atunci cunoștința etnică practic nu ne spune nimic. Nu ne spune prea multe nici despre democrație în general, cu o singură excepție: etnicitatea are un rol important în realizarea consensului, a solidarității. Soluția o poate aduce noul sistem instituțional. Din păcate, în ultimii șapte ani, în România noul sistem de instituții a funcționat foarte slab, dar vom vedea cum se va transforma de acum înainte. De altfel, eu nu sunt pesimist, pentru că atmosfera este, din acest punct de vedere, mai bună decât cu doi ani în urmă.

Z.R.: După părere ta, care este cheia relațiilor interetnice?

G.S.: În relația dintre minoritate și majoritate, problema fundamentală este înțelegerea reciprocă. Realizarea acestei înțelegeri este împiedicată de decalajul priorităților. Pentru minoritate, soluționarea problemei naționale este problema numărul unu. Majoritatea consideră că relația minoritate-majoritate este, evident, importantă, iar instituționalizarea ei este una dintre problemele de rezolvat. S-ar putea, însă, ca pentru guvern reforma economică să fie mult mai urgentă, lucru pe care minoritatea nu-l poate percepe.

Z.R.: Aș vrea să precizăm: e vorba de o parte sau altă a elitei minorității, sau în general, despre minoritate?

G.S.: Aici, desigur, ai dreptate, dar eu cred că minorității - și acum mă gîndesc la oamenii simpli, de pe stradă - se întrebă nedumeriți: "ce facem noi acum în acest guvern?" În ceea ce privește elita minorității, presupun că o parte a ei înțelege, privește cu înțelegere dificultățile guvernului, o altă parte este însă nerăbdătoare. În schimb, în cazul majorității, atât elita, cât și oamenii de rînd reacționează identic la această problematică: "noi avem bunăvoie, iar ei să aibă răbdare, deoarece nevoile lor se vor rezolva în timp". Și sunt incapabili să înțeleagă că, din punctul de vedere al minorității, problema este imperioasă. Evident, aceasta nu se referă în mod special la România.

Z.R.: Prezentarea pe plan internațional a acestor probleme este considerată ofensatoare de unii, care spun că nu e cazul ca totul să ajungă în fața forurilor europene, în timp ce alții sunt de părere că acasă nimic nu se urnește conform așteptărilor. Tu ce părere ai?

G.S.: Eu, din afară, văd mai puțin problema aceasta, dar presupun că ambele părți au dreptate. Îmi imaginez că există, într-adevăr, situații care pot fi soluționate pe plan local. Pe de altă parte, înțeleg că minoritatea este nerăbdătoare și, de altfel, echipa - ca să revin la acest sentiment -, ca și lipsa de încredere, atîrnă greu în balanță. Evident, aici este vorba de îndelungate antecedente istorice și nu numai de regimul communist, dar și de perioada interbelică și de întregul complex al relațiilor româno-maghiare, care au fost întotdeauna relații încărcate de confuzii, de false interpretări. Pornind de aici, în lipsa încrederii reciproce, nici una dintre părți nu dorește să o crediteze pe celalăt. Această încredere poate fi foarte ușor demolată, dar se poate, de asemenea, reconstrui. Dacă aș fi consilier al majorității, i-aș spune că ar fi foarte important ca majoritatea românească să facă anual un gest sau două către maghiari. Ar fi bine ca, din cînd în cînd, primul-ministrul să îmbrățișeze public interesele maghiarilor, declarînd că și aceștia sunt niște cetăteni români cumsecade, și ei sunt contribuabili și că este nu numai primul-ministrul al celor 22 milioane de români, ci și al celor aproape 2 milioane de maghiari. Cu aceasta, într-un fel ar întoarce pe dos inerția pe care a rostit-o cîndva Antall. Asemenea gesturi pe termen scurt nu ar avea nici un efect deosebit, dar pe termen lung cred că da. Firește, este o mare problemă că partea maghiară nu prea este capabilă - sau nu vrea - să înțeleagă că românii privesc altfel istoria. Din punctul lor de

vedere, este de neîertat că ungurii au participat la dezmembrarea statului român. Faptul că în urma arbitrajului de la Viena partea de nord a Transilvaniei a ajuns în componența Ungariei a constituit o traumă incomensurabilă pentru cei ce gîndesc în coordonate românești.

Z.R.: Neîncrederea izvorită de aici definește pe termen lung cultura politică română.

G.S.: Da, fiindcă era un lucru total exclus din punct de vedere cognitiv. După toate acestea nu mă miră că, mutatis mutandis, nu au încredere nici în maghiari. Din punctul de vedere românesc nu este clară legătura dintre maghiarii din România și Ungaria, nu se înțelege: aceștia sunt cetătenii noștri sau ai Ungariei? După părere mea, pe această neîncredere se poate clădi o întreagă ideologie conform căreia acesta e un grup ostil care are drept obiectiv dezmembrarea României. Și ori de câte ori maghiarii afirmă că nu e nici vorbă de așa ceva, mulți români nu îndrăznesc să accepte în straturile profunde ale cunoștinței, fiindcă persistă teama: dacă vreodată vor dezmembra, totuși, România?

Ei bine, sistemul de relații interetnice trebuie să se lupte cu asemenea spasme, ceea ce nu e deloc ușor. Știu că vizitatorul înfînește numeroase neplăceri de nivel micro. Mult jurnaliști occidentali însă răstălmăcesc situația, neîntelegind că în spatele unor texte destul de dure este prezentă, totuși, și stăpînirea de sine. Ca să nu mai vorbim de faptul că, în ceea ce privește cultura maghiarilor și a românilor, se deosebește de exemplu de aceea a sîrbilor, în care violența joacă un rol mult mai însemnat.

Z.R.: De la fenomenele politice concrete să revenim pe terenul aspectelor teoretice. În expunerea ta despre națiune te-ai referit la trei compoziții, declarînd prin aceasta o dezbatere metodologică. Aș vrea să-ti explică poziția, deoarece, după părere mea, funcția celor trei compoziții este decisă de proporțiile și ponderea lor.

G.S.: De acord. Națiunea este compusă din trei factori, fiecare avînd caracter de proces, fiecare influențează pe celelalte și fiecare acionează asupra identității și cunoștinței. Cei trei factori - statul, societatea civilă și etnicitatea - se află în diferite relații de interacțiune. Statul are nevoie de etnicitate și face eforturi pentru apărarea sa. Reciprocitatea dintre societatea civilă și stat este, cred, evidentă, nici nu trebuie să accentuez că statul este cadrul funcționării societății civile. Societatea civilă asigură dezvoltarea, articularea puterii în interiorul consensului statal.

Deci, repartizarea puterii se realizează prin

intermediul acestor instituții ale societății civile și, ca urmare, oamenii au sentimentul că puterea poate fi dominată și poate avea loc participarea la putere, și aşa mai departe. Dacă toți acești trei factori - sau aceste procese, dimensiuni, sau oricum le-am numi - pot fi surprinși și funcționează într-un echilibru oarecare, atunci acest sistem poate fi numit și democratic. Dacă însă unul din cei trei lipsește, sau eventual lipsesc doi și doar cel de-al treilea are forță, atunci sistemul democratic nu mai poate să apară, ori că de democratică ar fi constituția în vigoare, sau chiar dacă funcționează un simulacru de Parlament. Ceea ce se realizează este un sistem semi-autoritar, cu anumite elemente pluraliste. Dacă statul este slab și este slabă și societatea civilă, atunci conștiinței etnice îi revine inevitabil un rol foarte pronunțat. Și, în mod fundamental, aceasta este problema postcomunismului. Când comunismul s-a prăbușit, s-a prăbușit nu doar ideologia, ci și statul comunist însuși. Nu în totalitate, dar dispărind ideologia care legitima statul, acesta a rămas gol pușcă. Statul trebuia să-și găsească o nouă ideologie legitimatoare și nu prea exista altceva decât etnicitatea. Ca urmare, statul post-comunist a slăbit foarte mult în comparație cu statul occidental. Nu poate realiza aşa numitul stat neutru, în cadrul căruia societatea civilă poate funcționa.

Z.R.: Și atunci, ce fel de societăți se vor dezvolta aici?

G.S.: Pornind din faptul sociologic: ce este acum în România și care-i sunt antecedente? Cred că, firește, etnicitatea rămîne foarte puternică și se va întări și statul. Societatea civilă se formează totuși, chiar dacă foarte lent, bineînțeles în cadrul definit de stat și oarecum și în funcție de etnicitate. Dacă observăm procesele englezesti, respectiv cele franceze, olandeze sau daneze, ne dăm seama că retragerea statului nu poate fi realizată de la o zi la alta. Pe termen lung, eu văd în Europa Centrală un sistem etatist, foarte dependent de stat, cum este cel din Austria. Acolo, în 1945, sistemul etatist, corporatist de tip democratic s-a creat cu scopul de a rezolva problema anilor '30, războiul civil. Ceea ce s-a și realizat. Firește, o dată rezolvată problema, azi mulți sunt nerăbdători și spun că nu mai au nevoie de tutela tăticului-stat. Încelul cu incelul se trece la reducerea statului austriac, ceea ce comportă, după mine, întărirea societății civile.

Z.R.: Unde ai plasa grupul de la Miercurea Ciuc și seminarul din organizat la Centrul de Cercetări Regionale și Antropologice din Miercurea Ciuc, în întregul cu trei poli despre care am discutat mai înainte?

G.S.: Aș accentua, înainte de orice, caracterul de societate civilă. După părerea mea, o parte a minorității maghiare se manifestă ca societate civilă, transformându-și astfel propria conștiință. În toate acestea, un rol important revine și autoreflexivității. Adică felul în care o colectivitate dată se vede pe sine depinde și de imaginea pe care și-o fac despre ea reprezentanții științelor sociale. Autostereotipile se schimbă, dacă cineva pune o oglindă în fața societății: iată, astfel sunteți voi. Aceste informații fac permanent feed-back. Activitatea acestui grup este foarte interesantă și pentru că aduce la suprafață rețele și procese sociale necunoscute, care astfel devin accesibile. Felul în care societatea - în ultimă instanță este vorba de o societate intelectuală - le digeră pe toate acestea, felul în care reacționează la ele, este o altă problemă, dar eu consider că este vorba de o parte organică a societății civile. În acest caz, este vorba de societatea civilă a minorității maghiare. Îmi imaginez că și românii au creat, pot crea grupuri identice sau asemănătoare și, dacă mă invită, mă voi duce și la ei.

Comunism versus capitalism. O falsă problemă

SILVIU BRUCAN

I

Citind și recitind articolul lui Andrei Foursov, am ajuns la concluzia că, în principal, el vede comunismul ca pe un fel de *produs secundar al capitalismului*. Din moment ce capitalismul nu a putut să capitalizeze în mod *substanțial* vaste arii ale lumii - argumentează el - cea mai bună soluție pentru capitalism a fost să lasă aceste arii în afara sistemului, ca pe niște zone anticapitaliste, chiar furnizându-le mijloacele necesare celor care doreau să ocupe această zonă. Acesta este cel mai ingenios aranjament de "negare a negației" din istorie. Putem avea impresia că avem de a face aici cu un *act politic deliberat*, adică apariția comunismului a fost rezultatul unei strategii elaborate de capitalism cu scopul de a rezolva problema zonelor noncapitaliste din lume.

Este acest lucru posibil în lumea reală? Nu cred. În timp ce sunt de acord cu punctul de vedere al lui Foursov, referitor la existența unor zone ale lumii care au scăpat controlului capitalist, și îmi place această distincție între fațeta *substanțială* a capitalismului și cea *funcțională*, modul în care înțeleg eu Revoluția din Octombrie 1917 este diferit. Opinia mea diferă prin faptul că eu consider că, în timp ce capitalismul era capitalism, comunismul nu era comunism, pur și simplu pentru că Rusia nu era echipată social pentru a crea un nou sistem, diferit și opus capitalismului.

De parte de a fi o revoluție socialistă, Revoluția din Octombrie a fost o *reacție anti-sistemă* a unei mari națiuni rurale împotriva dominației Vestului industrial. Faptul că Rusia, în ciuda structurii sale feudale și a înapoierii economice, era o mare putere care participa activ la lupta mondială pentru supremație în secolele XIX și XX, este esențial pentru înțelegerea naturii și a motivației revoluțiilor din februarie și octombrie. Comunismul era doar o mască ideologică pentru dorința unei mari puteri de a concura, în termeni de egalitate, cu adversarii din vestul industrial. Și pentru că Rusia agrară înapoiată trebuia să se industrializeze cât mai rapid posibil, într-un mediu internațional ostil, provocarea era atât de

formidabilă, încât cea care și-a lăsat amprenta asupra caracteristicilor sociale și politice ale societății sovietice a fost mai degrabă strategia pentru depășirea subdezvoltării decât principiile socialiste. Stalinismul nu era altceva decât o strategie menită să învingă subdezvoltarea prin forță și represiuni. "Suntem cu 50 sau cu 100 de ani în urma țărilor dezvoltate", a spus Stalin în 1931. "Trebuie să recuperăm acest decalaj în 10 ani. Ori o facem, ori ne zdrobesc." Sloganul cel mai tipic pentru Stalin îl îndemna pe *mujic* să se transforme într-un muncitor oțelar. Pot toate acestea trece drept comunism? Cu siguranță că nu.

II

Chiar și teoretic, Lenin și Stalin au format atât societatea socialistă, cât și viitorul societății comuniste în limitele sistemului industrial care aparține, din punct de vedere istoric, epocii capitaliste. Totul a început când Stalin a prezentat industrializarea drept scopul socialismului. Dar industrializarea este în mod esențial o operațiune capitalistă: economiștii burghezi i-au formulat teoria, iar capitaliștii au inventat cările și modurile de a o realiza. Partidul Bolșevic nu a avut altă soluție decât să urmeze aceste învățături și practice prin recurgerea la acumularea de capital. Singurul aspect care îi neliniștea pe bolșevici era dacă să acumuleze pe cheltuiala sectorului rural sau pe seama populației urbane. În final, au ales amândouă cările.

Cu privire la viitorul societății comuniste, definiția lui Lenin "Soviete și electrificare" și începutul comunismului stalinist în termeni de milioane de tone de minereu de fier, oțel, cărbune și petrol arată doar limita perspectivei lor istorice în cadrul sistemului industrial. În mod paradoxal, lipsea obiectului viziunii. Ei nu au formulat niciodată *un nou tip de forțe productive* care ar precede formarea unei societăți postcapitaliste, rămânind prizonieri ai sistemului industrial.

Pe scurt, competiția capitalist-comunistă era o falsă problemă. În timp ce capitalismul era *un lucru real*, comunismul nu era. Ceea ce a dus la confuzie a fost confrontarea politico-militară dintre est și vest,

bazată pe faptul că fostă URSS reușise să construiască o forță a bombei nucleare egală cu cea a Americii. Dar tehnologia militară este nonideologică și nu poate constitui premisa unui nou sistem socio-economic.

III

Rusia pare să fie întotdeauna cu o clasă în urma procesului istoric. În octombrie 1917, cînd problema era o revoluție socialistă, agentul social al schimbării, proletariatul lipsea. Astăzi, cînd Rusia trebuie să construiască o economie de piață, clasa de mijloc este cea care lipsește. Sînt de acord cu istoricul Richard Pipes că această burgezie lipsă a fost un factor important atîn devierea Rusiei de la modelele politice vest-europene, cît și în influența ideilor liberale asupra practicilor și instituțiilor sale. Istorul rus Yuri Afanasyev spune, de asemenea, că, din cauză că astăzi în Rusia nu există o clasă de mijloc, forțele politice liberale nu găsesc nici o bază socială pe care să se sprijine și, în consecință, se conturează un sistem oligarhic.

Nu sînt de acord cu afirmația lui Foursov: "Dar sistemul rus nu va fi niciodată capitalist." Astăzi, în Rusia este deja vie și activă o clasă capitalistă superioară. În urma vizitei mele recente la Moscova, am văzut pe Bolshaya Kommunisticheskaya Ulitsa nr. 2 o clădire impresionantă numită MOSCOW COMMERCIAL CLUB, un club exclusiv pentru magnații post-sovietici. În acest spațiu există trei restaurante de lux, un cazino și o serie de camere de înțlnire cu aspectul unui club englezesc clasic. Clubul a publicat un Registrul Social în care figurează oamenii de afaceri cei mai importanți, menținînd o superelită de zece magnați, cu Vladimir Gusinsky în frunte. Gusinsky a făcut avere în domeniul imobiliar, în comunicații și în domeniul bancar. Puternica sa MOSTBANK și-a stabilit sediul în monumentală clădire a Primăriei; el a fondat primul post de televiziune comercială independentă din Rusia, un ziar liberal *Segodnya* [Astăzi] și un post de radio. Un alt magnat, Oleg Boiko, a construit un imperiu în valoare de 1,5 miliarde de dolari, format din bânci, rețele de magazine și agenții imobiliare. Boiko a organizat un consorțiu de mari bânci și întreprinderi cunoscute sub numele de *Big Eight*, numit de jurnaliști *Caracalita*. În 1995, cînd statul avea nevoie de bani, consorțiuul a făcut o propunere îndrăzneață: să oferă să împrumute Guvernul cu 2 miliarde de dolari, în schimbul controlului asupra cătorva întreprinderi de stat. Prin urmare, aş reformula afirmația lui Foursov că "Rusia

nu va fi niciodată capitalistă", spunînd că "Rusia nu va fi niciodată occidentalizată". Într-adevăr, drumul Rusiei va fi diferit de cel al Europei de est.

IV

Foursov are dreptate cînd spune că statul ca instituție pare să fie inadecvat pentru societatea științifico-tehnologică. Acest lucru e valabil în Occident. În Rusia și China statul este nevoit să joace un rol esențial pentru mult timp de acum încolo. Motivul este, în principal, *social*, o față a procesului istoric care lipsește din analiza lui Foursov, deși este mult mai sugestivă pentru viitoarele evoluții sociale decît fațetele economice și politice.

În Rusia, tocmai pentru că a existat întotdeauna un vid social în mijlocul societății, președintele Elțin trebuie să se bazeze pe construirea unei economii de piață. Chiar și noi magnați sunt în mod esențial *capitaliști de stat*, acumulându-și bogățiile pe cheltuiala proprietății și capitalului de stat. Nu același lucru se întimplă în Europa centrală. În fostă Cehoslovacie, regimul precomunist al președintelui Massarick a fost echivalent celui din Europa de vest, atîn în dezvoltarea industrial-capitalistă, cît și în democrație. Chiar sub comunism, a supraviețuit o puternică pătură socială, cu un standard de viață al clasei de mijloc. Deși statisticile oficiale au întors spatele acestui fenomen, există date suficiente care arată că în anii 1970 și 1980 familiile cu venituri mai mari și stil de viață tipic clasei de mijloc (proprietari de case, automobile, cheltuieli culturale, vacanțe în străinătate, etc.) reprezentau, în Cehoslovacia, aproximativ 30% din populația activă, în Ungaria 20-25%, iar în Polonia 15%. Privind retrospectiv, realizăm acum că Primăvara de la Praga și puternicele mișcări reformiste care au existat în Ungaria și Polonia reflectau mai degrabă scopuri mic-burgoze de liberalizare și economie de piață, decît dorințe tipice clasei muncitoare. În România, din cauza politiciei etatiste stricte a dictatorului Ceaușescu, care ținea chiar și agricultorii particulari sub controlul miliției, doar 5% din populația activă se bucurau de un standard de viață mai înalt. Diferența potențialelor pături de mijloc a jucat un rol important în determinarea vitezei și a scopului reformei de piață în societățile postcomuniste.

Tabelul 1 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 2 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 3 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 4 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 5 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 6 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 7 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 8 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 9 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 10 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 11 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 12 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 13 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 14 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 15 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 16 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 17 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 18 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 19 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 20 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 21 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 22 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 23 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 24 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 25 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 26 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 27 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 28 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 29 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 30 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 31 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 32 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 33 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 34 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 35 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 36 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 37 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 38 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 39 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 40 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 41 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 42 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 43 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 44 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 45 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 46 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 47 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 48 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 49 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 50 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 51 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 52 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 53 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 54 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 55 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 56 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 57 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 58 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 59 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 60 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 61 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 62 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 63 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 64 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 65 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 66 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 67 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 68 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 69 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 70 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 71 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 72 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 73 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 74 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 75 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 76 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 77 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 78 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 79 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 80 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 81 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 82 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 83 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 84 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 85 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 86 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 87 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 88 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 89 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 90 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 91 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 92 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 93 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 94 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 95 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 96 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 97 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 98 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 99 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 100 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 101 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 102 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 103 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 104 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 105 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 106 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 107 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 108 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 109 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 110 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 111 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 112 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 113 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 114 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 115 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 116 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 117 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 118 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 119 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 120 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 121 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 122 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 123 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 124 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 125 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 126 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 127 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 128 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 129 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 130 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 131 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 132 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 133 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 134 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 135 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 136 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 137 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 138 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 139 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 140 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 141 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 142 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 143 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 144 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 145 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 146 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 147 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 148 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 149 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 150 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 151 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 152 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 153 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 154 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 155 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 156 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 157 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 158 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 159 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 160 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 161 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 162 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 163 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 164 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 165 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 166 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 167 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 168 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 169 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 170 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 171 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 172 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 173 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 174 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 175 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 176 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 177 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 178 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 179 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 180 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 181 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 182 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 183 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 184 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 185 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 186 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 187 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 188 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 189 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 190 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 191 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 192 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 193 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 194 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 195 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 196 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 197 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 198 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 199 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 200 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 201 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 202 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 203 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 204 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 205 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 206 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 207 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 208 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 209 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 210 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 211 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 212 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 213 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 214 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 215 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 216 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 217 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 218 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 219 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 220 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 221 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 222 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 223 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 224 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 225 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 226 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 227 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 228 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 229 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 230 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 231 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 232 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 233 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 234 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 235 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 236 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 237 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 238 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 239 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 240 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 241 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 242 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 243 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 244 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 245 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 246 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 247 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 248 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 249 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 250 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 251 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 252 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 253 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 254 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 255 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 256 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 257 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 258 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 259 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 260 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 261 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 262 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 263 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 264 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 265 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 266 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 267 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 268 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 269 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 270 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 271 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 272 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 273 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 274 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 275 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 276 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 277 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 278 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 279 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 280 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 281 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 282 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 283 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 284 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 285 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 286 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 287 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 288 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 289 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 290 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 291 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 292 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 293 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 294 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 295 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 296 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 297 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 298 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 299 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 300 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 301 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 302 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 303 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 304 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 305 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 306 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 307 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 308 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 309 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 310 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 311 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 312 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 313 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 314 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 315 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 316 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 317 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 318 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 319 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 320 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 321 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 322 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 323 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 324 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 325 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 326 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 327 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 328 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 329 rezultă din analiza lui Foursov
Tabelul 330 rezultă din analiza lui Foursov

Document

Universul concentraționar

- legi, decrete, hotărîri -

(urmare din numărul trecut)

**DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII
POPORULUI**
- CABINET -

Anulat în 1955

Extras din ordinul nr. 100
Cabinet din 03.IV.1950

CĂTRE
VIII

Dușmanul de clasă din țara noastră, fabricanții și moșerii expropriați, bancherii și marii negustori, elemente deblocate și epurate din aparatul de stat și chiaburi, slugi ale imperialismului caută prin fel de fel de mijloace, ca: svonuri alarmiste, injurii, manifestări rasiale și șovine, instigați, misticism religios mergind pînă la acte de teroare, sabotaj, diversiune, să creeze agitație, să alarmeze populația, să îndemne la nesupunere, să împiedice construirea socialismului.

Pentru a asigura desfășurarea muncii poporului nostru, pentru a împiedica dușmanul de clasă să-și ducă activitatea de subminare a construirii socialismului, în urma H.C.M. din 13.I.1950, Prezidiul Marii Adunări Naționale din R.P.R. a emis Decretul nr. 6 din 14.I.1950, pentru înființarea unităților de muncă.

În dezvoltarea art. 1 din Decret, precizăm care vor fi categoriile de cetăteni ce vor intra în obiectivele securității cu propunerile de a fi trimiși unităților de muncă.

1) Toți cei care lansază sau răspîndesc svonuri alarmiste tendențioase, dușmănoase, ascultă și difuzează propaganda deșănțată a posturilor de radio imperialiste.

2) Toți cei care aduc injurii P.M.R., conducătorilor săi, Guvernului, Uniunii Sovietice și conducătorilor săi și țărilor de democrație populară.

3) Toți acei cetăteni români care întrețin legături de prietenie cu legățile imperialiste, care au frecventat sau frecventează bibliotecile, concertele și în general manifestările propagandistice ale legăților imperialiste precum și toți cei care sunt în relații cu familiile funcționarilor ambasadelor imperialiste.

4) Toți cei ce aștează la manifestări rasiale și șovine.

5) Instigații la nesupunere sau neexecutare - cei ce duc acțiuni dușmănoase, astăzi la sat, cit și la oraș - în contra măsurilor guvernului, în special cu privire la:

- colectivizări, colectări, planuri de cultură, comasări etc. sau

- elemente cu un trecut reacționar cunoscut, sau foștii exploataitori care ocupă încă în producție posturi de răspundere și care dovedesc continuu, prin atitudinea lor, delăsare gravă, nejustificată prin incapacitatea lor profesională - atitudine care atrage după sine defecțiuni vizibile sau frînarea producției.

6) Toți acei care sub masca religioasă fac prozelitism (diferite religii sau secte), adică speculează sentimentele religioase ale cetătenilor pentru a-i determina la atitudini ostile, dușmănoase regimului (minuni, prelegeri cu dedesubturi dușmănoase, șovine etc.).

7) Acei ce prin corespondență internă sau internațională iau atitudine dușmănoasă, transmit știri tendențioase, alarmiste, dușmănoase, reacționare, instiga.

În unități de muncă se trimiteau acele elemente care comiteau anumite acte dușmănoase, iar activitatea lor nu se incadra în textele de lege.

Modul de lucru

- Dir. regionale au făcut propunerile Direcției generale a securității poporului pentru arestarea și trimiterea în unități de muncă a celor ce se încadrează în prevederile prezentei circulări.

Termen de încadrare în unități de muncă era de 6 luni pînă la 2 ani. Reînnerea se făcea după emiterea deciziei de internare în unitățile de muncă.

Semnează
SS/Pintilie

* * *

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

DECIZIA Nr. 744

Având în vedere dispozițiunile art. 4 din H.C.M. nr. 1554/1952 pentru înființarea coloniilor de muncă, a domiciliului obligatoriu și a batalioanelor de muncă;

DECIDE:

Art. 1 – Se înființează comisia Ministerului

Afacerilor Interne, cu sarcina de a lua hotărîri pentru internarea în colonii de muncă, în conformitate cu prevederile H.C.M. nr. 1554/1952 și a Decretului Marii Adunări Naționale a R.P.R. nr. 258/1952, pe baza propunerilor Direcției generale a securității statului și a Direcției generale a miliiției.

Art. 2 – Comisia va fi formată din:

- 1) Ministrul adjunct General Locot. de Sec. PINTILIE Gh. – președinte
- 2) General major de sec. NICOLSCHE ALEXANDRU – membru
- 3) Colonel de securitate CORIN AUREL – membru
- 4) Locot. col. de miliiție ERDEI IOSIF – membru
- 5) Major de securitate BUTICA FRANCISC – membru
- 6) Major de securitate MARIN VINTILĂ – membru
- 7) Major de securitate EINHORN WILHELM – membru

Art. 3 – În lipsa președintelui, comisia va putea lucra fiind condusă de unul din membri, desemnat de președinte spre a-l înlocui.

Art. 4 – Bir.U.M. din cadrul Direcției a VIII-a din Direcția Generală a Securității Statului, va fi scos din această Direcție și va fi atașat cu întreg personalul existent pe lîngă această comisie, pentru pregătirea și prezentarea materialului și a ţinerii evidențelor necesare.

Art. 5 – Direcția generală a securității statului și Direcția generală a miliiției sunt însărcinate cu aducerea la îndeplinire a acestei decizii.

Data în Buc., azi 25 aug. 1952
MINISTRU AF. INTERNE
SS/Drăghici Alexandru

* * *

PREZIDIUL MARII ADUNĂRI NAȚIONALE

AL

REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

DECRET
pentru instituirea unor măsuri privind asigurarea ordinei de stat

Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, decretă:

Art. 1 – Pot fi stabilite în locuri de muncă anume destinate, persoane care prin faptele sau manifestările lor primejdiveșc sau încarcă să primejdivească ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni.

Art. 2 – Prin Hotărîrea Consiliului de Miniștri se vor determina:

- a) Faptele sau persoanele cărora urmează a li se aplică măsura prevăzută la art. 1, procedura de urmat, precum și durata măsurii;
- b) Organizarea, funcționarea și regimul locurilor de muncă.

PREȘEDINTELE

PREZIDIULUI MARII ADUNĂRI NAȚIONALE
SS/Ion Gheorghe Maurel

SECRETARUL
PREZIDIULUI MARII ADUNĂRI NAȚIONALE
SS/Gheorghe Stoica

București, 17 feb. 1958

Nr. 89

ZAHAR

* * *

CONSILIUL DE MINIȘTRI

AL

REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

HOTĂRÎRE

cu privire la aplicarea Decretului nr. 89 din 17 feb. 1958 pentru instituirea unor măsuri privind asigurarea ordinei în stat.

Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române, decretă:

1) – Măsura stabilirii în locuri de muncă anume destinate, prevăzute de Decretul nr. 89 din 17 feb. 1958, va putea fi aplicată următoarelor categorii de persoane:

a) foștilor legionari care au avut funcții de la șef de garnizoană inclusiv, în sus;

b) foștilor legionari care la expirarea executării unei pedepse privative de libertate, mai prezintă încă pericol pentru securitatea statului;

c) foștilor legionari care prin faptele sau manifestările lor primejdiesc sau încearcă să primejduiască ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni.

2) – Măsura stabilirii la locuri de muncă anume destinate, se va putea lua pentru o durată de la 2 pînă la 6 ani, prin ordinul Ministerului Afacerilor Interne, la propunerea unei comisii formate din doi adjuncți ai ministrului Afacerilor Interne și un locuitor al Procurorului general.

3) – Se aprobă alăturatul regulament privitor la primirea, internarea, regimul și supravegherea în locurile de muncă anume destinate, prevăzute în Decretul nr. 89 din 17 feb. 1958 care regulament face parte integrantă din prezenta hotărîre.

PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI
SS/Chivu Stoica

București, 5 martie 1958

Nr. 282

EXTRAS

Aprobat prin H.C.M.

Nr. 282/1958

REGULAMENT

privitor la primirea, internarea, regimul și supravegherea în locurile de muncă anume destinate.

Capitolul I – Dispoziții generale

Capitolul II – Primirea, repartizarea și evidența internaților în locurile de muncă.

Capitolul III – Percheziția internaților

Capitolul IV – Măsurile sanitare și asistența medicală în locurile de muncă.

Capitolul V – Hrana și efectele internaților.

Capitolul VI – Obligațiile internaților și

pedepsele ce li se pot aplica în caz de abateri și măsurile ce se iau atunci cînd internații refuză a primi hrana.

Capitolul VII – Drepturile și recompensele internaților.

Capitolul VIII – Modul în care internații înațează cererile și reclamațiile și modul în care iau cunoștință de răspunsurile date cererilor și reclamațiilor făcute de ei.

Capitolul IX – Vorbitoarul, primirea pachetelor (coletelor).

Capitolul X – Dreptul de a vizita și inspecta locurile de muncă.

Capitolul XI – Procedura în caz de transferare și liberare a internaților.

Capitolul XII – Înregistrarea unor acte de stare civilă privind internații.

Capitolul XIII – Dispoziții finale.

Originile capitalismului rus

COSMIN POPA

“...cel mai mare stat mafiot din lume o superputere a crimei care devorează statul de sus în jos”
președintele Boris Elțin despre Federația Rusă

Reformarea sistemului politic de tip sovietic, decisă la jumătatea anilor '80 de către administratorii acestuia, a dus la apariția necesității articulării, în timp record, a unei structuri economice noi, capabile să imite satisfăcător “capitalismul” de tip occidental, dar și să asigure supraviețuirea structurilor informale de tip comunist, conștiente că pierderea exclusivității asupra privilegiilor politice și economice este doar o chestiune de timp.

Drept urmare, după venirea la putere a lui Mihail Sergheevici Gorbaciov, partidul a fost angrenat, mai mult ca niciodată, în activități economice, fapt ce a antrenat implicarea totală a serviciilor speciale sovietice și a crimei organizate. Consecințele acestei minciuni colosale au depășit cu mult imaginația liderilor sovietici, chiar și pe cea a celor mai inteligenți dintre ei, ajungîndu-se ca, astăzi, linia care desparte statul rus de structurile mafiope să fie aproape insesizabilă, vorbindu-se deja de “statul mafiot”. Oricum, situația de astăzi nu este decât rezultatul evoluției previzibile și logice a sistemului sovietic, a căruia prelungire este Rusia contemporană.

Chiar dacă unii optimiști tratează crima organizată ca un subprodus al modernizării structurale sau surrogat al societății de consum, “Statul mafiot” reprezintă, mai întîi de toate, varianta aleasă de vechile structuri comuniste pentru a supraviețui. După cum este cunoscut, canalele de formare a rețelelor criminale, cu potență de statalizare, sunt multiple, dar nici unul dintre ele, aşa cum este cazul URSS-Rusia, nu poate concura în eficacitate cu cel mai redutabil dintre ele: structurile birocratico-politice.

Asemenea unui copil născut din părinți tarati, structurile criminale rusesci sunt rezultatul transformării sistemului sovietic, unde liberalizarea politică nu a fost însoțită de reformele economice și instituționale autentice, ceea ce a făcut ca acestea să preia rolul statului, ale căruia structuri nu puteau oferi cadrul unei

modernizări autentice.

Apariția “capitalismului de partid” și implicarea serviciilor secrete

Confruntat cu o criză de autoritate fără precedent, ce amenință să ducă la dispariția lui, la mijlocul anilor '80, PCUS l-a adus la conducerea sa pe Mihail Sergheevici Gorbaciov, omul care, prin reputația de liberal și imaginea sa comercială, putea să dea demersului de transformare totală a partidului apărarea unei modernizări a sistemului în ansamblul lui. Scopul real al “perestroikăi” a fost acela de a perfecta mecanismele de supraviețuire ale partidului, în condiții onorabile, capabile să reprezinte o bază bună de pornire pentru revenirea în forță, atunci cînd condițiile vor fi permise.

În acest sens, nomenclatura sovietică a început să perfecteze planuri pentru redistribuirea fondurilor și resurselor URSS, dinspre Departamentul proprietății de stat al CC al PCUS spre structurile comerciale aflate sub controlul său.

Aceste planuri includeau crearea unor bânci comerciale, a sute de firme de comerț care, strict controlate de partid, au fost interpuse între ramurile profitabile ale economiei sovietice (resurse naturale, metalurgie, producția de armament) și diversele companii internaționale interesate în achiziționarea unor astfel de produse.

O dată pus la punct planul, partidul urma să populeze noile structuri cu oamenii potriviti, care trebuiau să posedă două calități rarisme în URSS: să fie profesioniști ai practicilor economiei de piață occidentale și să provină din interiorul sistemului. Evident, aceste condiții nu puteau fi îndeplinite decit de către ofițerii serviciilor de informații, familiarizați cu practicile legale și ilegale ale economiei de piață, dar și supuși condițiilor mediului care i-a creat.

Astfel, la sfîrșitul anului 1986, Departamentul administrativ al CC al PCUS, cu sancțiunea tuturor “organelor superioare”, a delegat doi ofițeri superiori KGB din cadrul Directoratului Principal I să gireze transferul fondurilor și valorilor sovietice în străinătate, avînd în vedere că acest directorat se ocupa, curent, cu acest fel de operațiuni pe care le făcea fie pentru satisfacerea necesităților Departamentului

Internațional al CC al PCUS, fie pentru a-și finanța propriile rețele din străinătate.

Întrunirile comune între reprezentanții departamentelelor CC al PCUS și cei ai KGB erau prezidate de trezorierul CC al PCUS, Nikolai Krukin, fiind alcătuite două stenograme: una pentru uzul CC al PCUS și cealaltă pentru directorul KGB de la acea vreme, Viktor Kribkov.

Planul perfectat de către partid, în colaborare cu serviciile de informații, urmarea investirea fondurilor de partid în străinătate pentru obținerea unui profit substanțial, ce urma să fie reinvestit în URSS sub titlul de investiții occidentale. Prima fază în acest demers era aceea de transferare în străinătate a banilor lichizi, diamantelor, aurului și icoanelor aflate în proprietatea partidului, prin intermediul valizelor diplomatice, pentru a genera fondurile necesare susținerii financiare a noilor structuri comerciale din afara URSS.

Într-o două fază, o dată ce structurile căptau coerentă, întreprinderilor și companiilor de stat li s-a ordonat să-și transfere fondurile în Vest, în conturile acestor firme controlate de oamenii partidului și de ofițerii serviciilor de informații.

Stadiul următor a fost acela al înființării unor firme de comerț pentru a intermedia vinzarea resurselor naturale sovietice, pe care urmău să le achiziționeze la prețuri subvenționate de către stat și să le revindă cu ceva mai puțin decât prețurile practicate în Vest. Profitul rezultat în urma acestor operațiuni a fost depozitat în paradisurile fiscale din Cipru, Irlanda, insulele britanice, Hong Kong, Elveția, Antigua, Aruba, Panama, Jersey și.a. O dată obținute, în acest fel, o mică parte a fondurilor sovietice s-au transformat în "investiții occidentale" în URSS sub forma societăților mixte, majoritatea cărora a fost creată în perioada 1989 – 1992.

În stadiul final, din 1994 pînă în prezent, noua oligarhie a construit și consolidat conglomerate economice globale, dar foștii ofițeri superiori ai Directoratului VI al KGB, au rămas "jucătorii cheie" din interiorul economiei de piață rusești.

Datele de mai sus sunt complete și de alte surse și documente care fac dovada uimitoarei capacitați de adaptare și transformare a structurilor comuniste, fapt ce explică multe din evenimentele, fenomenele și evoluțiile din Europa Centrală și de Sud-Est.

În acest sens, deosebit de relevantă este Rezoluția CC al PCUS din 1990, numită "Despre măsurile urgente de organizare a activităților comerciale și activităților economice din străinătate ale partidului", care dovedește preocuparea intensă a liderilor sovietici de a articula, în timp record, un

surogat al economiei de piață.

Astfel, Rezoluția CC al PCUS prevedea:

1. Pregătirea propunerilor pentru crearea unor noi structuri economice <interimare> (fundații, asociații etc.), având legături vizibile minime cu C.C., care urmează să-și desfășoare activitatea în sectorul economic <invizibil>, girat de către partid.

2. Pregătirea imediată a propunerilor în vederea folosirii unor organizații, capabile să mascheze legăturile noilor structuri cu partidul, în timpul operațiunilor economice externe conduse de acesta, cu studierea posibilității folosirii societăților mixte deja existente, a consorțiilor internaționale și prin intermediul investițiilor de capital.

3. Perfectarea mijloacelor și stabilirea scopurilor ce urmău să stea la baza înființării unei bânci controlate de către CC, cu dreptul de a conduce operațiuni cu valută-forte, să investească fondurile și valorile partidului în valută-forte, precum și în firmele internaționale controlate de "prietenii partidului".

4. Crearea unor firme de consultanță, fără legături directe cu aparatul CC, pentru organizarea cooperării economice dintre firmele partidului și cele ale "partidelor frățești".³

Fără îndoială, cei care au asistat procesul au fost tot ofițerii superiori ai KGB, așa cum mărturisea, mai tîrziu, fostul colonel KGB, Viktor Kișkin, ce a activat în cadrul Directoratului Principal I. Întrebăt despre proveniența fondurilor vehiculate de către societățile mixte sovieto-occidentale, acesta a spus: "În 1989–1990, cele mai multe societăți mixte sovieto-occidentale erau create de directoratul nostru, cu excepția celor create direct de CC al PCUS."⁴

Înutil de specificat că, transformările survenite în cadrul nomenclaturii sovietice și al serviciilor speciale, în sensul "capitalizării" acestora, au avut drept mobil instinctul de conservare al liderilor sovietici și nu încercarea de resuscitare a economiei sovietice, a cărei cauză fusese pierdută încă înaintea venirii la putere a lui M. S. Gorbaciov.

Trebuie specificat faptul că exploatarea fondurilor sovietice s-a făcut prin folosirea procedurilor specifice structurilor mafiofe, "spălarea banilor" fiind cea mai importantă dintre ele.

Conform datelor obținute în cursul unei anchete parlamentare întreprinse între 1991–1992, anchetatorii L. A. Ponomariov și A. Maximov⁵ au descoperit faptul că actualul Serviciu de Informații Externe (la acea vreme Directoratul Principal I din cadrul KGB) a jucat rolul principal în operațiunile de "spălare" în străinătate a fondurilor sovietice. Chiar dacă cei doi auflat, cu aproximativ, unde se aflau fondurile, nu au putut afla numerele conturilor care se aflau în

posesia Ministerului de Finanțe și a altor structuri birocratice. Dovedind un cinism specific "cekistului" adevarat, directorul din acea vreme a Serviciului de Securitate, Vadim Bakatin, a recunoscut că ar putea ajuta comisia, dar nu are de gînd să o facă.

Cu toate acestea, în momentul în care cercetările începuseră să reveleze rolul jucat de către fiul fostului premier al URSS, Valentin Pavlov, care activase într-o din bâncile luxemburgheze, și de către fiul fostului director al KGB, Vladimir Kriucikov, care fusese șeful rezidenței KGB din Elveția, directorul de atunci al Serviciului de Informații Extern (SVR), Evgenii Primakov, a blocat investigațiile.

Exasperați de rezistența întîlnită din partea SVR, comisia de anchetă i-a cerut președintelui Boris Eltsin să intervină pe lîngă SVR, Ministerul Apărării și Administrația Prezidențială pentru a permite accesul la documentele necesare definitivării anchetei. Așa cum era de așteptat, Eltsin nu i-a putut convinge pe cei vizitați să permită accesul la documente. În schimb, E. Primakov l-a convins pe secretarul de atunci al Sovietului Suprem să opreasca ancheta și să desfințeze comisia.⁶

Criminalizarea serviciilor speciale

Inițial, în perioada conducerii lui L. Brejnev, Ministerul de Interne (MVD) avea printre atribuțiile sale lupta cu criminalitatea organizată care, într-o primă fază, avea o alură provincială, principala sursă de venit constituind-o traficul cu produse deficitare pe piață sovietică în colaborare cu directorii întreprinderilor și birocratia medie unională și republicană.

O dată cu venirea la putere a lui Yurii Andropov, în 1982, acesta a demarat o campanie anticorupție, dar, ca de fiecare dată, ea a fost folosită preponderent ca vehicol politic pentru "oamenii de încredere" ai nouui "gensek", care, din ofițeri superiori de informații au devenit, peste noapte, secerari generali ai organizațiilor de partid republicane, printre cei mai cunoscuți numărindu-se și viitorul ministru de externe al URSS, Eduard Șevardnadze.⁷

În afara "schimbării de garnitură", campania anticorupție inițiată de Andropov a fost aceea de a expune public corupția din interiorul MVD, motiv serios pentru a reinstaura controlul KGB asupra acestuia. Acest fapt a adus din nou serviciul de informații în poziția inaugurată de Felix Dzerjinsky, când Miliția era supervizată de Ceka și apoi Direcția Politică de Stat (GPU – succesorul acestuia).

În acest fel, recăpătînd controlul asupra MVD, și indirect, asupra lumii interlope, KGB a revenit la

practicile sale mai vechi de a recrutta și de a lucra direct cu "capii" lumii interlope, așa cum făcuse în timpul lui Dzerjinsky și L. Beria, pentru a-i folosi în "luptă" împotriva noilor "dușmani ai poporului", reprezentați acum de cadrele corupte din partid și din MVD, precum și de birocrati superiori, recunoscuți ca vechi clienți și colaboratori ai Mafiei.

Pentru a atinge aceste scopuri, au fost formate unități speciale ce aveau drept menire penetrarea lumii interlope, fiind cunoscute chiar și numele acestora, precum "Bizan", "Vulkan", "Vera" și "Taia". O altă fațetă a activității acestor unități speciale era aceea de a canaliza activitatea și chiar teroarea criminalității organizate către oficialii și militarii coruși, ce urmău a fi lichidați, pentru a evita procese ce, se prevedea, urmău să discreditze "organele de ordine" sovietice.

Astfel, prin schimbul de informații dintre crima organizată și serviciile de informații s-a pus în funcțiune un sistem de condiționare reciprocă a celor două entități, realizîndu-se și un transfer extraordinar de tehnologie și de know-how dinspre KGB spre structurile crimei organizate, care, peste noapte, și-au pierdut patina provincialității, devenind una dintre cele mai redutabile din lume. În afara de acestea, a apărut și o rețea de relații informale între ofițerii superiori din KGB și "capii" lumii interlope, a cărei importanță va fi relevată, ceva mai tîrziu, în timpul "perestroikăi", inițiate și instrumentate de oamenii promovați de către Andropov.

Chiar dacă MVD a mai păstrat în competențe lupta împotriva criminalității economice, anchetarea delictelor legate de returnarea proprietății de stat intra, exclusiv, în competența KGB.

Așa cum era de așteptat, cînd în a două parte a conducerii lui M.S. Gorbaciov, returnarea proprietății de stat a devenit un flagel, fără a mai pune la socoteală operațiunile conduse chiar de partid, KGB nu a fost blamat pentru criza "moralei socialiste", mai mult, i s-au acordat puteri suplimentare, și anume aceea de "a veghea" la democratizarea societății prin intermediul luptei împotriva mafiei.

Statalizarea structurilor crimei organizate

Circumstanțele politice în care a avut loc transformarea economiei sovietice au oferit cele mai mari oportunități și au fost terenul cel mai fertil care a permis capitalismului generat de crima organizată să ia proporțiile monstruoase de astăzi, cu toate consecințele ce decurg din această situație.

Între 1989 și 1991, conform aproximărilor MVD, capitalul vehiculat de structurile mafiofe a

crescut de la aproximativ un miliard de ruble la cca. 130 de miliarde, ceea ce reprezinta la acea dată, exact deficitul bugetar al URSS.⁸ Alexandr Gurov, director al Departamentului VI din cadrul MVD, declară în 1991 că valoarea capitalului vehiculat de structurile mafiofe va ajunge la 200 miliarde de ruble, iar acestea vor controla, astfel, între 30 și 40 de procente ale PIB.

După cum s-a văzut, prognozele lui Gurov s-au dovedit extrem de optimiste, structurile mafiofe rusești beneficiind acum de mult mai mult capital decât s-a estimat. Conform ultimelor date oferite de către Vladimir Panskov, fost ministru adjunct de interne, în ultimii patru ani, din Rusia s-au "scurs" peste 250 de miliarde de dolari, iar Banca Franței estima în 1994 că, la acea oră, rușii investiseră în 30 de țări vestice cca. 50 de miliarde de dolari.⁹ Pentru a conștientiza dimensiunile și importanța acestei hemoragii financiare, merită consemnat faptul că, începând cu anul 1992, totalul ajutorului occidental pentru Rusia s-a ridicat la, doar, 74 de miliarde de dolari.

După cum reiese din datele oferite mai sus, structurile criminale organize sunt, de departe, cel mai important actor economic din Federația Rusă și Comunitatea Statelor Independente. Chiar dacă "economia neagră" a căpătat deja statura și atribuțele care să-i permită transformarea într-un sistem autonom, această stare de fapt se datorează condițiilor fertile în care mafia s-a dezvoltat, fiind, mai întâi de toate, o creație a birocrației și a mediilor politice.

Privatizarea sinuoasă și lipsită de transparență a întreprinderilor și a companiilor de stat din Rusia a permis structurilor mafiofe să deturze, în folos propriu, fonduri și valori aproape incomensurabile, beneficiind de concursul deplin al instituțiilor de stat, dar și de atuurile cîștigate încă din timpul regimului comunist.

La începutul privatizării întreprinderilor sovietice, în condițiile în care factorii politici nu au permis accesul investitorilor străini, singurele grupuri care beneficiau de capitalul necesar, de informațiile indispensabile și, nu în ultimul rînd, de relațiile personale, erau cele din interiorul crimei organizate. Ca urmare, la puțin timp după demararea procedurilor de privatizare, în 1991, mediile jurnalistice rusești atrăgeau atenția că mafia a preluat controlul direct asupra a cca. 80% din magazinele, hotelurile și celealte servicii din Moscova.¹⁰

Un alt factor, prin excelență politic, care a favorizat extinderea și diversificarea structurilor mafiofe a fost unitatea deplină de vederi și interese între birocrația superioară și medie, care a administrat privatizarea companiilor de stat rusești și structurile

criminoare care au oferit birocrației mijloacele financiare necesare preluării controlului asupra celor mai atractive întreprinderi. Astfel, dacă birocrații coruși nu achiziționau ei însăși întreprinderile scoase la vînzare, aceștia intermediau pentru structurile mafiofe achiziționarea de acțiuni, ajungîndu-se ca cca. 70% din acțiunile oferite spre vînzare să intre în posesia unor grupuri de interese predeterminate. Cel de-al treilea factor determinant care a dus la extinderea crimei organizate prin canalele birocactice a fost consecința directă a situației create de nesușinerea liberalizării politice de reforme structurale corespunzătoare, care să eficientizeze sistemul instituțional în toate dimensiunile sale, usurpiind, astfel, baza pe care birocrația superioară, medie și inferioară își exercita puterea, dispunînd neîngrădit de resursele naționale.

Ajunsă în posesia celei mai mari părți din venitul național rus, profesionalizată, într-un timp record, cu participarea serviciilor speciale rusești, controlînd majoritatea structurilor birocactice din Rusia și CSI și cu legături solide în eșaloanele politice superioare, crima organizată a intrat într-o fază superioară de dezvoltare care implică substituirea statului și preluarea funcțiilor acestuia.

Din cauza crizei de autoritate a instituțiilor statului, mai ales a celor ce ar trebui să asigure protecția cetățeanului și a proprietății, structurile mafiofe au preluat aceste funcții, mai întâi de toate, pentru a substitui lipsa sistemului de protecție a proprietății private, a consumatorilor.

O dată intrat în legături de afaceri cu structurile mafiofe, un întreprinzător își poate vedea linîștit de afaceri, pentru că este protejat de crima organizată atât de acțiunile altor grupuri mafiofe, cît și de reaua credință a partenerilor de afaceri, avînd în vedere faptul că legea rusă nu pedepsește într-un fel plată serviciilor particulare. În acest moment, întreprinzătorul are o "krîșă" ("acoperiș") care îl face invulnerabil față de vexățiunile la care l-ar putea supune birocrația și Miliția impozitelor, fără a mai vorbi despre alte grupuri criminale. Datorită eficienței lor, în ultimii ani, serviciile "krîșei" sunt preferate celor oferite de Miliție, aflată într-o criză de autoritate fără precedent. Aceasta, bineînțeles, doar teoretic, pentru că protecția poate fi organizată, în comun, de către crima organizată, miliție și serviciile speciale, toate cele trei instituții folosind aceleași mijloace și fiind retribuite în același fel: prin intermediul unei taxe periodice plătite oamenilor de legătură. Oricum, dacă nu plătești cuiva, nu poți fi întreprinzător în Rusia.

Chiar dacă nu plătești "tributul" structurilor mafiofe

trebuie să-l achiți, în mod obligatoriu, trupelor de elită din interiorul MVD, OMON, care îndeplinește aceleși funcții ca și crima organizată, dar sub deplina acoperire a statului.

Interdependența dintre structurile militare și cele ale crimei organizate este clar subliniată de un incident petrecut anul trecut în regiunea Krasnoiarsk, unde "autoritatea" locală (așa sunt numiți "nașii" ruși) a deschis o linie de credit la una din filialele băncilor centrale din oraș, aproximativ 45 de milioane de ruble noi, pentru a plăti retribuțiile salariale ale milițiilor din oraș, rămași fără surse legale de subsistență de aproximativ două luni.

Implicitarea în sfera puterii politice

În acest fel, avînd sub control activitatea economică, structurile birocactice și cooperînd cu instituțiile statului ce ar trebui să lupte împotriva ei, crima organizată rusă și-a început asaltul asupra structurilor politice ca ultimă fază a statalizării, poziție ce i-ar permite să guverneze, în totalitate, Federația Rusă în conformitate cu interesele sale.

Prima fază a acestei deveniri complete este aceea în care crima organizată începe să influențeze esențial luarea deciziei politice, pentru acest lucru ea beneficiind de mai multe mijloace de sensibilizare.

Cel mai frecvent dintre ele este mituirea politicienilor. Conform datelor oferite de către MVD, structurile crimei organizate alocă un procent de aproximativ 50% din veniturile realizate mituirii politicienilor și funcționarilor statului din toate domeniile.¹¹

În acest fel, a fost perfectat un sistem eficient de promovare a propriilor interese politice și economice în rîndul liderilor ruși, unde structurile mafiofe și politicienii își promovează și își protejează, reciproc, interesele. Acest lucru este posibil, cu atât mai mult cu cît în Rusia nu există o lege care să regleză și să controleze procedurile de "lobby", avînd ca rezultat impunitatea "investițiilor" realizate de mafie în politicieni.

Un alt mijloc, poate cel mai eficient, de modelare a deciziei politice conform intereselor proprii, este participarea directă. Această tendință este relevată de creșterea alarmantă a numărului parlamentarilor ruși care au legături notorii cu crima organizată. În acest sens, s-a constatat că pentru alegerile în Duma de Stat din decembrie 1995 își depuseseră candidatura peste 100 de persoane recunoscute ca fiind implicate în afaceri mafiofe.¹² Evident că, prin cointeresarea personală a unor grupuri considerabile de alegători, majoritatea can-

didaților de acest fel au reușit să ocupe un loc în Duma de Stat, devenind, astfel, cel puțin pentru o perioadă de timp, intangibili.

Crima organizată nu se dă în lătuș de la intimidarea fizică sau chiar anihilarea acelora care se opun marșului ei către putere. De exemplu, atunci când Miliția a adunat probele necesare arestării lui Serghei Mavrodin, fondatorul piramidei financiare "MMM Invest" (asemănătoare cu "Caritasul" autohton), acesta a devenit intangibil prin cooptarea în Duma Moscovei, acolo unde "tocmai" se eliberașe un loc prin asasinarea unui deputat ce insistase pentru arestarea lui Mavrodin.

Crearea unor curente în opinia publică, prin preluarea controlului asupra mijloacelor de informare, este una din tendințele certe din evoluția structurilor mafiofe rusești.

O parte a concernurilor de presă au fost achiziționate, parțial sau total, de către structurile mafiofe, atunci când guvernul a început să le privatizeze. În alte cazuri, grupurile criminale recurg la mituirea conducerii rețelelor de presă și a jurnaliștilor talentați, care îndeplinește, în acest fel, rolul unor consilieri de imagine pe lîngă structurile criminale. Dacă nu se reușește cointeresarea jurnaliștilor, se recurge la intimidarea sau chiar la anihilarea lor, constatăndu-se, în ultimii ani, reducerea substanțială a numărului ziaristilor ce anchetează cazuri de corupție.

Mai există un mod de cointeresare a guvernelor în activitatea structurilor mafiofe, și anume subvenționarea bugetelor locale sau centrale, avînd în vedere faptul că întreprinderile și companiile girate de mafie sunt, de departe, cele mai profitabile. În acest fel, guvernele locale sau centrale se tem să instituie o legislație anticriminală coerentă, pentru a nu pierde o sursă substanțială de venit.

Un caz relevant este acela al industriașei estoniene Tiu Salvas, bănuită că ar avea legături cu structurile mafiofe locale și cele din CSI. Astfel, de cîte ori guvernul încearcă să controleze proveniența capitalului vehiculat de companiile acesteia, doamna Salvas se înfurie și-l amenință pe premierul estonian că își va muta afacerile în altă țară. Aceste amenințări reprezintă argumentul suprem al întreprinzătoarei estoniene, care determină guvernul să suspende, de fiecare dată, orice demers clarificator întreprins de Poliție, Procuratură sau de celealte instituții implicate în supravegherea sistemului economic estonian.

Pătrunderea structurilor crimei organizate în toate domeniile și sferele statului atrage după sine consecințe politice, economice și sociale de neima-

ginat. Se poate afirma că starea actuală a sistemului rus este cea care a permis "statalizarea" structurilor criminale, însă pentru a putea avea o perspectivă completă, cercetarea trebuie aprofundată, pentru a putea stabili în ce măsură Rusia contemporană este sau nu rezultatul "reformelor" începute de M.S. Gorbaciov.

Este însă evident faptul că structurile crimei organizate sunt interesate în menținerea stării actuale de lucruri, opunându-se, prin toate mijloacele, reformării structurale a economiei și instituțiilor statului, încurajind, astfel, tendințele conservatoare și chiar pe cele autoritariste.

În acest fel, interesele structurilor criminale se întâlnesc cu speranțele majorității rușilor, care speră că o "mînă forte" va remedia repede starea deploabilă în care se află sau, cel puțin, îi va aduce pe toți la un numitor comun.

Într-acolo se îndreaptă actualii lideri ruși care, continuând tendințele autoritariste ale președintelui Boris Elițin, au început restaurarea mecanismelor de comandă și administrative de tip sovietic. În orice caz, oricare ar fi mobilurile liderilor Rusiei, implicații și ei, după cum s-a văzut, în crearea "capitalismului de stat", consecința este una singură: conservarea actualei stări de lucruri.

Note

1. Arnaud de Barchgrove, *Russian Organized Crime*, Testimony before the U.S. House of Representatives Committee on International Relations, Octombrie 1, 1997, p. 3-4
2. J. Michael Waller și Victor J. Yasmann, *Russia's Great Criminal Revolution: The Role of the Security Services*, Partea III, p.1
3. Timofeyev Lev, *Sekretniye praviteli Rossii*, Moskva 1997, p. 192
4. Ponomariov L.A. și Maximov Alexandr, interviu acordat Serviciului Național de Știri pe 4 februarie 1992
5. J. Michael Waller și Victor J. Yasmann, *Russia's Great Criminal Revolution*, p.2
6. Vladimir Soloviov și Elena Klepikov, *Jurii Andropov: Tainii vhod v Kreml*, Sankt Petersburg 1995
7. Podlesikh L.A. I Maximov Alexandr, *Vorí v zakone: Brasok k vlasti*, Moskva 1994, p. 117-123
8. Russian Organized Crime, Global Organized Project, CSIS Task Force Report, Centre for Strategic and International Studies, p. 90
9. Arnaud de Barchgrove, *Russian Organized Crime*, Testimony before the U.S. House of Representatives Committee on International Relations, October 1, 1997, p.2
10. Peter Daniel Di Paola, *The Criminal Bomb: An Examination of the Effect of Russian Mafia on Newly Independent States of Former Soviet Union*, p. 3
11. Peter Daniel Di Paola, *The Criminal Bomb: An Examination of the Effect of Russian Mafia on Newly Independent States of Former Soviet Union*, p. 11
12. Inga Saffron, *Russian Crooks Stay Out of Jail by Seeking Office in Parliament*, Hous. Chron., Oct. 29, 1995

COSMIN POPA - Absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea București. A urmat un stagiu de specializare în istoria URSS la Facultatea Pedagogică de Stat din Moscova, în perioada 1994-1997. Actualmente, cercetător în cadrul Institutului de istorie "Nicolae Iorga" din București. Colaborator al revistelor *Revista Iсторică*, *Dosarele Iсторiei și Politica Externă*, *Magazin Iсторic*, XX Vek.

Criza din Kosovo - deznodămînt amînat

MARIAN CHIRIAC

La 6 februarie 1999, la Rambouillet, o mică localitate în apropiere de Paris, începeau negocierile dintre autoritățile sîrbe și etnicii albanezi privind viitorul provinciei Kosovo. Mediate de comunitatea internațională, mai exact de către Grupul de Contact (SUA, Franța, Germania, Rusia, Italia și Marea Britanie), negocierile au încercat să ofere o soluție pentru rezolvarea îndelungatăi crize din provincia sîrbă.

Foarte pe scurt, criza din Kosovo se manifestă pe două coordonate: cea militară, care constă în confruntări, adesea violente, între forțele de poliție și armata sîrbă, pe de o parte, și grupuri de gherilă ale etnicilor albanezi, reunite într-o aşa numită Armată de Eliberare din Kosovo (UCK). Există, totodată, și o confruntare politică între intenția Belgradului de a păstra actualul statut al provinciei (respectiv controlul cvasi-total, administrativ și politic) și tendințele secessioniste ale etnicilor albanezi, care constituie aproape 90% din populația din Kosovo.

Conflictul politic durează de peste trei decenii, dar a luat forme dramatice, mai ales în ultimul timp. Conform unor estimări destul de aproximative, în ultimii doi ani, confruntările armate din Kosovo au dus la moartea a peste 2.000 de persoane. Situația tensionată a determinat mariile puteri, reunite în cadrul Grupului de Contact pentru fostă Iugoslavie, să încerce să medieze între cele două părți. După ce, în luna octombrie a anului trecut, președintele iugoslav Slobodan Milosevic și negociatorul american Richard Holbrooke au semnat un acord ce permitea intrarea în Kosovo a unor grupuri de observatori internaționali, care să monitorizeze situația de pe teren, la începutul lunii februarie a început conferința de la Rambouillet, destinată să ofere o soluție de rezolvare a crizei din Kosovo.

O soluție de compromis?

Ca loc de desfășurare a conferinței a fost ales un superb castel construit în secolul XIV la Rambouillet, în apropiere de Paris. Reprezentanții etnicilor albanezi (o delegație eterogenă, constituită din lideri politici moderați, reprezentanți ai UCK din diaspora albaneză și comandanți militari) și ai celor sîrbi (o delegație condusă de vicepremierul sîrb, formată din juriști, experți în drept internațional și

lideri ai comunităților etnice din Kosovo) au fost puși în fața unui plan al Grupului de Contact. Acest plan a vrut să ofere o soluție oarecum de mijloc între pozițiile ireconciliabile ale celor două părți: provincia urma să revină la un statut anterior de autonomie largită, iar implementarea acordului ar fi trebuit să fie supravegheată de pe teren de un contingent de aproximativ 30.000 de soldați NATO. Există chiar și un epilog, nedorit în fapt de nimeni: dacă vreuna dintre părți nu ar fi acceptat soluția propusă de marile puteri, ar fi urmat intervenția aeriană a Alianței Nord Atlantice.

Compromisul propus de Grupul de Contact nu a fost însă agreat de nimeni. Atât sîrbii, cât și etnicii albanezi au avut obiecții de fond la acest plan, iar faptul că ambele părți au fost de neîndupăcat reiese cel mai limpede din amînarea, de două ori pînă acum, a semnării vreunui acord.

Conferința de la Rambouillet trebuia să se încheie, în prima fază, la 20 februarie, dar a fost prelungită cu trei zile pentru ca, în cele din urmă, să se stabilească faptul că părțile vor trebui să se reîntâlnescă la 15 martie, undeva în Franța, pentru a încerca totuși să ajungă la o înțelegere.

Textul citit de ministrul de externe francez, Hubert Vedrine, la încheierea conferinței, dincolo de tonul protocolar, obișnuit în astfel de ocazii, este mai curînd optimist, lăsînd să se înțeleagă că sîrbii și etnicii albanezi au reușit să stabilească o bază de pornire pentru discuțiile ulterioare: "Așa cum era de prevăzut, negocierile au fost complexe și dificile. Eforturile părților și angajarea hotărîtă a negociatorilor au condus la un consens în ceea ce privește autonomia substanțială a provinciei Kosovo și, în special, în ceea ce privește mecanismele care permit organizarea de alegeri libere și corecte, în vederea funcționării instituțiilor democratice, a protecției drepturilor omului și a drepturilor membrilor comunităților naționale, precum și creării unui sistem judiciar echitabil".

În opinia membrilor grupului de contact, o dată cu acordurile de la Rambouillet, a fost stabilit un cadru politic pentru autonomia substanțială. "Există bazele pentru finalizarea capitolelor de aplicare a acordului și, în special, a modalităților unei prezențe civile și militare invitate în Kosovo", a mai adăugat

Vedrine.

"Acordul interimar pentru pacea și autonomia provinciei Kosovo", cum se numește documentul care se negociază, are însă și unele ambiguități. Un paragraf, situat pe penultima pagină a documentului, precizează: "La trei ani după intrarea în vigoare a acestui acord, o reunire internațională va fi convocată pentru a defini o procedură de reglementare finală a statutului provinciei Kosovo, pe baza aspirațiilor populației, din punctul de vedere al autorităților în cauză, al eforturilor fiecărei părți privind aplicarea acestui acord și al Actului final al conferinței de la Helsinki". Acest paragraf a fost introdus, se pare, de diplomații americanî în ultimele ore ale discuțiilor, pentru a-i convinge pe albanezi să accepte reluarea tratativelor.

Chiar dacă termenul de "referendum" nu figurează în text, etnicii albanezi din Kosovo - îndeosebi reprezentanții mult mai radicali ai Armatei de Eliberare (UCK) consideră că menționarea "aspirațiilor populației" semnifică, de fapt, un referendum privind independența acestei provincii sîrbe. Organizarea unei consultări a populației a fost intens susținută de majoritatea albanezilor, dar respinsă ferm, atât de partea sîrbă - care nu acceptă sub nici o formă desprinderea provinciei Kosovo din cadrul Iugoslaviei -, cât și de comunitatea internațională.

Un alt punct intens negociat și lăsat încă herezolvat este cel privind prezența unei forțe militare a Alianței Nord Atlantice pentru supravegherea aplicării acordului de pace. Autoritățile sîrbe, susținute de toate forțele politice și de majoritatea populației, iar pe plan internațional îndeosebi de către Moscova, nu acceptă sub nici o formă acest lucru, considerind că prezența trupelor NATO pe teritoriul iugoslav ar fi un atentat la independența și suveranitatea țării. Belgradul nu s-a lăsat intimidat nici de numeroasele avertismente din partea NATO privind bombardarea unor obiective militare, dacă nu acceptă planul Grupului de Contact.

Cu toate că proiectul de acord de la Rambouillet prevede găsirea unor "modalități de invitare a unei prezențe internaționale, civile și militare" în Kosovo, în acest moment nu se știe cu exactitate ce formă va <<îmbrăca>> această prezență. La încheierea negocierilor, secretarul Foreign Office-ului, Robin Cook, copreședinte al conferinței, spunea că forța multinațională "va fi condusă de NATO", la care și alte țări vor fi binevenite. Sîrbii nu par dispuși să discute decât cel mult despre o "prezență internațională", sub egida Organizației Națiunilor Unite (ONU) și a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), care să vegheze la punerea în practică a acordului privind autonomia.

Acest punct de vedere pare să fie susținut și de o parte a marilor puteri, îndeosebi de Franța și Italia.

Ministrul francez al Afacerilor Externe vorbea, la puțin timp după încheierea negocierilor de la Rambouillet, despre o posibilă colaborare între NATO și Rusia, pentru a constitui o forță militară în Kosovo. "Se pot imagina combinații - în termenul pe care îl avem la dispoziție, pînă pe 15 martie - în cadrul parteneriatului NATO - Rusia, ceea ce ar permite Rusiei să fie prezentă în forța de pace și ar debloca unele lucruri", a declarat Hubert Vedrine pentru postul privat de televiziune LCI.

O concluzie definitivă privind negocierile de la Rambouillet este, din multe puncte de vedere, dificil de tras și oricum prematură. Cu toate acestea, cred că nu greșesc când apreciez că soluția Grupului de Contact nu este, în fond, decât un paleativ pentru complicata stare de fapt din Kosovo. Acest lucru pare să fie susținut chiar de textul final al propunerii de acord, unde se spune că, citez: "conferința de la Rambouillet este acum procesul Rambouillet". Din practica internațională, îndeosebi privind situația din Oriental Mijlociu, se știe că un "proces de pace" nu înseamnă altceva decât o pace amînată la nesfîrșit.

Cîteva considerații

Ceea ce se întimplă acum în Kosovo depășește însă cu mult situația unei simple confruntări, fie și armate, între sîrbi și etnicii albanezi. Criza din Kosovo este importantă, întîi de toate, pentru Federația Iugoslavă, dar nu mai puțin pentru stabilitatea la nivel balcanic, constituind, în același timp, o provocare pentru viitorul Alianței Nord Atlantice și la adresa noului sistem de securitate european de după încheierea războiului rece. Vom încerca să explicăm toate lucruri pe scurt.

Pentru sîrbi, Kosovo este un Ierusalim doar al lor. Aici este leagănul proprietății civilizației, aici a fost nucleul Vechei Sîrbii în Evul Mediu, tot aici se găsesc cele mai importante monumente care atestă continuitatea religioasă și spirituală. Această realitate are acum drept contrapondere o alta, cea a comunității albaneze, sprijinită pe argumente demografice (spuneam că în Kosovo albanezii sunt covîrșitor majoritari), dar și privind afirmarea propriei identități naționale. Se confruntă astfel tendința păstrării unității statului sîrb cu nevoie extremă a unei comunități minoritare de a-și asuma propriul destin. Pozițiile par astfel ireconciliabile, mai ales în condițiile în care nici una dintre părți nu apelează la metode democratice pentru promovarea propriilor interese.

Criza din Kosovo pune sub semnul întrebării și actualul sistem de securitate și regim al granițelor din regiunea balcanică. Faptul că minoritatea albaneză din Iugoslavia luptă pentru crearea unui stat propriu se bucură de o imensă audiență în cadrul celorlalte comunități din unele țări balcanice. În

Macedonia, unde etnicii albanezi constituie 20% din populație, în Muntenegru, în Grecia chiar, tendințele separatiste ale albanezilor din Kosovo sunt private cel puțin cu simpatie, dacă nu chiar cu speranță. Și minoritatea maghiară din provincia sîrbă Voivodina a început să folosească situația din Kosovo ca pe un model pentru obținerea unui statut de autonomie largită. Pe de altă parte, nu sunt puține vocile care afirmă că, dacă Kosovo obține independență, se creează un precedent și pentru secesiunea altor entități teritorial administrative, cazul cel mai probabil fiind cel al sîrbilor din Republica Srpska și cel al croaților din cadrul Federației bosniace.

Sistemul de securitate la nivelul statelor balcanice rămîne extrem de fragil și o perturbare a acestuia, inclusiv prin modificări de graniță, poate duce la ce este mai rău: repetarea unui conflict cum a fost cel din timpul războaielor balcanice de la începutul secolului.

Spuneam că ceea ce se întimplă în Kosovo constituie o provocare și la adresa comunității internaționale. Implicarea acestora în rezolvarea crizei este mai mult decât binevenită, pentru că nu-și are rostul întrebarea dacă trebuie intervenit atunci cînd sunt uciși oameni sau cînd cele mai elementare drepturi cetățenești sunt puse în discuție. Problema începe să apară totuși cînd modul în care se intervine lasă loc pentru interpretări.

Kosovo este în vecinătatea flancului sudic al Alianței Nord Atlantice, flancul cel mai puțin apărat dintr-o zonă cu potențial conflictual extrem de ridicat. În același timp, Iugoslavia rămîne un partener tradițional al Rusiei, țară cu evidente interese strategice în Balcani. O simplă privire pe hartă și o succintă trecere în revistă a motivelor confruntărilor din timpul războiului rece arată că Iugoslavia poate fi folosită drept cap de pod - de către Rusia, în cazul de față - pentru ajungerea în strîmtorile europene (Bosfor, Dardanele). Așa că, adesea, criza din provincia sîrbă a fost folosită drept un pretext pentru confruntarea/impunerea intereselor celor doi mari actori militari de pe scena europeană: NATO și Federația Rusă. De aici și modul diferit în care aceștia au sprijinit părțile în conflict.

După opiniia mea, comunitatea internațională (și, mai exact, țările Grupului de Contact) nu a reușit să evite politica "standardelor duble", dînd foarte adesea senzația că în criza din Kosovo motivele umanitare și implementarea păcii au fost simple motive pentru un joc politic și al intereselor. Comunitatea internațională trebuie să găsească argumente mai consistente pentru a justifica o eventuală intervenție militară NATO în Iugoslavia (stat care nici nu face parte din Alianță, nici nu amenință direct securitatea unor state membre ale acesteia). Trebuie să definească mai clar care este

"nivelul" de încărcare a drepturilor omului care să permită o intervenție pe teritoriul unei țări. Statele europene ca Rusia ar trebui să explice de ce au acceptat și chiar au contribuit implicit ca etnicii albanezi și respectiv sîrbii să se înarmeză continuu.

În plus, implicarea comunității internaționale în rezolvarea problemelor estului Europei pare să nu se caracterizeze prin coerență. În Bosnia, țările Grupului de Contact au promovat asiduu ideile conviețuirii interetnice și, chiar dacă finalmente s-a ajuns la crearea unui stat-surogat (în care croații, sîrbii și musulmanii bosniaci trăiesc împreună mai curînd pe hîrtie), cel puțin astfel s-a oprit vârsarea de sînge. În Kosovo, în schimb, în numele prevenirii unei "catastrofe umanitare" și al dreptului la auto-determinare, se sprijină tendințele separatiste.

Acesta cred că este marele risc legat de Kosovo: ca secesionismul și problemele de frontieră să devină "principii" mai importante decît dezvoltarea și unificarea relațiilor economice și politice între state.

Noua configurație politică și de putere la nivel european, după prăbușirea regimurilor comuniste, nu are încă un contur clar. În ultimii zece ani, poate improvizațiile în probleme de securitate internațională, poate lipsa de voință de a aplica în practică principiile democrației, au făcut ca, în Europa răsăriteană, confruntările singeroase să continue. Kosovo este, în acest moment, un punct de referință pentru viitorul bătrînului continent.

MARIAN CHIRIAC - A absolvit Facultatea de Geodezie, Universitatea București. A lucrat ca redactor la revista 22 și în Televiziunea Română. A publicat în revistele *Transition* și *Uncaptive minds*. În prezent, este redactor la agenția de presă *Mediafax*.

Mitul Nae Ionescu (III)

GEORGE VOICU

Proiectul politic

Nemulțumit de democrație, astăzi ca ordine ideală cît și ca ordine reală, Nae Ionescu tatonează o alternativă încă de la începuturile sale publicistice și academice, găsind-o, în cele din urmă, în cadrul proiectului legionar. Chiar dacă inițial proiectul politic alternativ la democrație pare pe mari suprafete confuz sau și contradictoriu, natura sa radicală – dictatorială în toate împrejurările, adesea chiar asumat totalitară – este de departe trăsătura care se impune în chipul cel mai frapant.

Soluția politică preconizată de Nae Ionescu este direct inspirată de convingerile sale organiciste. Naturalitatea societății este, în ochii săi, absolută, motiv de a refuza orice „învoială” la care oamenii ar recurge pentru a amenaja politic relațiile dintre ei. Existența autonomă nu-a decit legile naturale, nu și cele normative, a afirmat constant Nae Ionescu. În consecință, deducea logicianul român, pactul fundamental trebuie regăsit pornind de la legile naturale. „Constituția nu trebuie să fie deci o normă, ci totalitatea formelor firești. Azi, mentalitatea juridică trebuie să fie înlocuită cu mentalitatea organică. De la statul juridic pînă la statul organic este tot atîta distanță cît este de la Renaștere pînă astăzi.”²¹ O „constituție organică” ar fi fost deci o constituție profund revoluționară, care ar fi reclădit lumea cu totul altfel decit o făcuse modernitatea. Bunăoară, într-o asemenea lege fundamentală nu și-ar fi găsit locul ideea contractului social sau cea a drepturilor naturale, ambele părindu-i-se profesorului de logica colectivelor inventii nefaste, care au pervertit ființa umană în direcția libertății necuvenite și a egalității contrare vieții. După Nae Ionescu, omul, oricare ar fi el, n-are căsuți de puțin drepturi, ci doar îndatoriri. Chiar libertatea este, acolo unde – în mod exceptional – poate fi admisă, o formă a obligației. Omul este moralmente și funcțional exclusiv dator societății; libertatea cuiva nu poate fi decit cel mult o „prelungire inspirată” a datoriei sale, un mod de a se achita în chip inventiv-strălucit de obligații. Societatea apare, potrivit unei asemenea vizuni, ca o alcătuire corporală piramidală, în care fiecare își are locul său predestinat (ca organ) și din care, firește, nu trebuie să iasă. Datoria fiecăruia e reductibilă la funcția pe care o are de îndeplinit în cadrul organismului social.

În vîrful acestui organism piramidal se află

De la absolutismul monarchic la dictatura regală

Inițial, logicianul român al colectivelor îmbrățișea o teorie demult apusă în Europa: cea a monarhiei absolute de drept divin. Națunea, ca întruchipare ideală a societății organice, are un singur reper transcendent la care trebuie să se raporteze: Dumnezeu. Într-o asemenea situație, domnitorul e „prepusul lui Dumnezeu” sau „procuratorul” său pe pămînt. Legitimitatea sa vine deci din ceruri, și aceasta e singura legitimitate posibilă pentru un monarh. „Nu există o teorie a regalității democratice sau liberale. Nu există decit un singur fel de regalitate; un fel de domnie. Aceasta este domnia de drept divin. Ori este de drept divin, ori nu e deloc.”²²

Fără dimensiunea mistică, susține Nae Ionescu, nu poate fi vorba de rege sau de domn. Este motivul pentru care el crede că „domnia este o stare de har”. Orice constringere contractuală contravine rațiunii de a fi a domniei, pentru că monarhia autentică nu poate fi decit nemărginită. Monarhia limitată constitutională se pare așadar lui Nae Ionescu o debilă convenție laică, în care se stipulează egalitatea părților acolo unde ontologic există doar inegalitate. „Greșala fundamentală stă probabil în faptul că se consideră constituția un contract bilateral. Asta e fals. Constituția nu este un contract de drepturi și îndatoriri încheiat între rege și țară, ci o carte ACORDATĂ țării de către rege! Așa fiind, nu mai avem de-a face cu persoana pozitivă a regelui, ci cu o ființă de natură deosebită de fiecare din noi. Căci numai o asemenea persoană poate fi presupusă ca deținând drepturi absolute de stăpînire asupra unei țări și unui popor, drepturi pe care ea însăși, prin proprie inițiativă și prin proprie voință, și le alieneză, trecîndu-le asupra poporului, în măsura și în condițiile voite de ea. Caracterul acesta, deosebit de cel al nostru, al persoanei regale, deplasează dintr-o dată realitatea pactului fundamental de pe planul

existențelor pozitive, pe cel al existențelor mistică. Regele incetează de a mai fi propriu-zis o persoană, încadrîndu-se într-o lume de realități care pozitiv îl depășesc, dar care îi pun la „eendemînă putință exercităi sanctiunilor sale mistică.”²³ Prin natură și prin funcția sa, regele apare ca un semizeu și ca un supraom, plasîndu-se astfel în completă asimetrie față de supușii săi; iar puterea pe care el o exercită pare să fie o pură oficiere ecclastică, absolutul său fiind absolutul mistic.

Aceste considerații, aparent înnalz-academice și dezinteresante, prind însă un plus de sens dacă le punem în ecuația politică concretă în care se află autorul lor. Am desigur în vedere carlismul de notorietate al directorului de la *Cuvântul* de la sfîrșitul anilor '20. De altfel, adesea carlismul său ieșe la iveală fără reținere în această epocă, pigmentîndu-i celestele considerații filosofice. și, simptomatic, Nae Ionescu nu voia o simplă revenire pe tron a lui Carol al II-lea, în urma căreia să-și exercite prerogativele potrivit Constituției de la 1923. Aceasta era apreciată de el ca „o lege juridică, nu organică”, și pentru că, între altele, acorda drepturi tuturor cetățenilor, indiferent de identitatea lor etnică, fapt considerat de filosoful organic ca fiind contra naturii. Într-o primă fază deci (în 1929), Nae Ionescu gîndea și milita pentru „dictatura unui rege reînstor – pe față sau pe ascuns – la formula monarhiei absolute”, facînd însă deja loc și unei alte forme de dictatură, a „masselor”, concepută în această fază ca o formulă politică mai degrabă de rezervă.

Dacă dictatura regală pare în această perioadă un simplu sinonim al absolutismului monarchic, sănătoșii indică că Nae Ionescu aștepta de la dictatura ceva mai mult decit de la absolutism. Faptul că el este preocupat să reabiliteze regimul de dictatură e în sine destul de lămuritor pentru obsesiile politice pe care le va dezvolta ulterior: „Dar dacă pactul fundamental nu este un absolut, ci numai un fel de schelet extern croit pe măsura normalului și mediocrului, atunci e de la sine înțeles că mariile personalități au dreptul la pretenția de a sparge forme prea strîmte ale constituției; pentru a ridica digurile care zăgăzuiesc și comprimă puturile creative, și pentru a lăsa drum liber acestor puteri. De unde rezultă cu necesitate: că dictatura nu e o formă de administrare a forțelor naționale, care să trebuiască să fie principal combătută”. Dictatura ar avea deci virtuți nebănuite sub aspectul creației, ceea ce ar fi suficient pentru a o legitima. Chestiunea abuzului, care se pune în chip automat într-o asemenea situație, nu-l preocupa însă deloc pe Nae Ionescu, care crede necondiționat în inspirația și creativitatea monarhului absolut.

Pînă aici, se poate admite că Nae Ionescu e un gînditor politic de dreapta care se înscrie în tradiția europeană radical-conservatoare. Organicismul, „rezentarea virtuală”, inegalitatea, misticismul, dreptul divin sunt ingrediente ale concepției conser-

vatoare cu prestigiul și forță culturală (grație unui Bossuet, unui Burke, Louis de Bonald sau J. de Maistre). S-ar putea chiar admite, cu oarecum îngăduință, că „dictatura” e – în acest moment – doar un sinonim al monarhiei absolute. Numai că neîncrederea în rațiune, conservatoare în fond, ia la Nae Ionescu forma pledoariei iraționaliste, ceea ce împinge cu timpul întreaga sa concepție într-o direcție extremistă tot mai frapantă. Așa ajunge, de pildă, la *Führerprinzip*.

Si de la dictatura regală la *Führerprinzip*

Soluția dictaturii monarhice nu pare să-l satisfacă pe Nae Ionescu decit conjunctural. Procesele politice totalitare europene de după primul război mondial sănătoșit tot mai frecvent interpretate de profesorul de logica colectivelor ca o confirmare a celeilalte soluții: „dictatura masselor” sau „dictatura de partid”. Nae Ionescu afișează într-o primă fază – așa cum făcuse și anterior – neutralitatea academică, concluzia „dictaturii de masă” fiindu-i impusă de „transformarea structurală a epocii noastre istorice”, și nu – pretindea el – de dorința sa proprie. Cu toate acestea, el recunoaște cînd și cînd că între fenomenele politice totalitare și a sa *wishful thinking* este o deplină compatibilitate, suficient pentru a suspecta veracitatea oricărei constatari naeionesciene. Iată o moștră lămuritoare: „Pentru că eu nu-mi permit să vreau nimic. Eu nu fac decit să desprind ceea ce e în ordinea naturală”. Dincolo de obiectivismul retoric, se poate observa că filosoful are încă grija, în acest moment, să preîntîmpine eventuala critică a adversarilor dictaturii.

Cum se împacă însă convingerile sale misticice, care fundamentau proiectul politic al absolutismului monarchic, cu „dictatura masselor”, complet privată – în logica naeionesciană de pînă acum – de resortul divin? Întrebarea aceasta, e de presupus, l-a preocupat multă vreme, pentru că cele două răspunsuri erau incongruente: între colectivul plebeu și capul încoronat pare să fie o diferență ontică esențială. Răspunsurile acestea deosebite introduceau însă o contradicție izbitoare într-o viziune politică în linii mari articulată, căci ea era totuști produsul teoretic al unei minți deprinse cu exigențele logicii. Nae Ionescu va concilia cele două răspunsuri abia spre mijlocul anilor '30. Monarhile – descoperă într-un tirziu Nae Ionescu – pot intra în lungi perioade de criză, ele ieșind astfel din grația divină; și atunci Dumnezeu se revelează națunii ca întreg prin intermediul unei „căpetenii”. „Căpetenia” era astfel convertită într-un fel de monarh, diferențele fiind doar de forma în care ea se face recunoscută social. „Că atunci cînd domnia este în vacanță, atunci cînd Dumnezeu nu lucrează prin domn, ci lucrează de-a dreptul cu poporul, atunci ieșe din acest popor o căpetenie. Nu führer, nu duce;

căpetenie. Pentru că singură căpetenia aceasta nu transcende nația, ci este însăși nația, însăși nația în funcția ei diferențiată: de a hotărî. Această căpetenie hotărăște pentru nație. Nu pentru că gîndește această căpetenie într-un fel sau altul, nu! Ci pentru că este însăși nația, după cum capul este însăși ființa omenească.²¹⁰ Apelul acesta la misticism și în cazul "căpeteniei", chiar dacă pe o rută ocolită și cu multe neclarități, devinea proba consecvenței logice.

Sensul politic nou al "căpeteniei" se develează însă integral abia atunci cînd se precizează că geneza și recunoașterea ei socială rezidă în mecanisme complet iraționale, într-un fel de irezistibilă magie colectivă, ca și cum o societate întreagă ar trăi un soi de hipnoză a liderului. "Căpetenia nu se face. Nu noi putem să alegem căpetenia, căpetenia nu se alege de mine, de d-ta, de celălalt, ci, cum să zic eu, «se alege». Nu se alege ea pe ea. Se scoală cineva: «eu sănătate». Nu! Se alege prin această acțiune impersonală, ca și cum ai zice: «plouă», «e soare!» Se alege printr-un proces totalitar. La un moment dat iese cineva. Te uîji la el și zici: «căpetenie!» Nu pentru că spui tu sau pentru că spune el. Ci pentru că recunoști pur și simplu că este căpetenie cum recunoști: aici e capul, aici sănătatea și a.m.d."²¹¹

"Căpetenia" ar fi deci "omul pe care și-l au găsit massele"²¹² în lipsa unui monarh. Exemplele lui Hitler și Mussolini sunt folosite de Nae Ionescu ca probe irefutabile ale opțiunii triumfătoare a maselor – căci sunt inspirate de Dumnezeu – pentru un conducerător. Or, împinge logicianul raționalmentul mai departe, în condițiile în care un regim dictatorial are sprijinul frenetic al multimii, sub imbold divin, ideea de dictatură devine superfluă. Pentru că, scrie el, "nu e dictatorial regimul național-socialist, care se sprijină pe cea mai impresionantă adeziune a masselor pe care a cunoscut-o vreodată istoria. Nu e dictatorial; dar nu e nici democratic."²¹³ Așa își explică Nae Ionescu de ce "fascismul și hitlerismul nu au nevoie de voturi"²¹⁴. "Acolo [în Italia fascistă și în Germania nazistă – n.m.] poporul este considerat ca unitate, iar oamenii care stau în capul statului (în fruntea poporului) sunt considerați ca emanăriuni ale poporului, sunt ca naționea. Hotărirea lor este prezentată și fi hotărirea întregului popor. De aceea se zice totalitar, căci individul e complet topit în colectivitate."²¹⁵

În vizionarea lui Nae Ionescu, "căpetenia" nu poate greși, căci ea este în total acord organic cu naționea, pînă în acolo încît devine indistinct dacă o "căpetenie" este produsul naționiunii sau dacă, dimpotrivă, naționea este produsul "căpeteniei". Pentru că o "căpetenie" nu numai reprezintă, ci și salvează și – mai ales – crează. Iată de ce ea este perfectă. S-ar putea spune că îndărătul binecunoscutei slogan "Mussolini ha sempre regione" ("Mussolini are întotdeauna dreptate") stătea ascunsă o filosofie a revelației care-l aștepta pe Nae Ionescu spre a o articula. "Cultul" acesta avea, s-ar zice, teribile

adincimi metafizice, necesitând un simboul special, pe care noi, cei de azi, îl vom fi pierdut în chip ireponsabil. Maglavitul sau "Căpitanul" ne apar cel mult – nouă, celor deja pătiți, celor trecuți prin experiențele cîtorva omnipotente "căpetenii" – cel mult ca niște expresii ale arhaicității noastre contaminate politic de lideri de opinie precum Nae Ionescu.

Un intermediar între naționea și "căpetenie": partidul unic

Nae Ionescu a fost întotdeauna conștient că "nu poti preconiza o așezare organică și ierarhică a statului și cere în același timp regim parlamentar".²¹⁶ Concepția "realităților organice", animată de ideea unei unități simplificate, nu are cum să accepte pluralismul politic. Partidele politice și parlamentarismul specific democrației de tip liberal sunt percepute ca străine și dizolvante și, mai ales, ca opuse mersului istoriei. Partidele politice pot fi acceptate doar într-o fază incipientă, în care naționea caută să-și definească voință, după care ele sunt condamnate la pieire. Disparația partidelor și apărarea lui Nae Ionescu ca fiind principal de nouă "era a colectivelor" în care omenirea începe să păsească. În cuvintele lui Nae Ionescu, "partidul devine însăși naționea".

În cuvintele lui Nae Ionescu, "partidul devine reprezentant al naționiunii".²¹⁷ Că partidul unic este în cele din urmă doar "reprezentant al naționiunii" sau că este "însăși naționea" are, se poate admite, mai puțină importanță. Ceea ce este important, din punctul de vedere al filosofiei politice a lui Nae Ionescu, este că, finalmente, "partidul se suspendă pe el însuși, se anulează pe el însuși", naționea recăpătindu-și astfel unitatea monolică (amenințată anterior de lupta devastatoare dintre partide).

Deși conservator în fondul său, Nae Ionescu are o receptivitate aparte la ideea de revoluție și se dovedește a fi un apărător al tuturor revoluțiilor totalitare cărora le-a fost martor. Nu de puține ori în articolele sale își arată empatia chiar și față de excesele patronate, bunăoară, de Hitler. "A fi contra lui Hitler – scria el în 1933, imediat după instaurarea regimului nazist în Germania – pe tema sălbăticilor, aberațiilor și stupidităților lui, e inoperant. Fiți, dacă credeți că se poate – și dacă vă ţin curelele – împotriva revoluției germane. Asta ar fi ceva."²¹⁸ Nae Ionescu era deci de părere că revoluția nazistă avea în sine o asemenea legitimitate încît "accidentele de parcurs", oricărt de triste, erau complet irelevante. Mecanismul revoluționar al dispariției parti-

delor politice sau, mai bine zis, al înlocuirii lor – într-o primă fază – cu partidul unic, rezidă – credea Nae Ionescu – în natura însăși a acestora. Un partid – susținea el – "reprezintă un absolut" din punct de vedere teleologic, în sensul că el își dorește puterea totală și fără rest, drept pentru care acționează exclusiv în acest scop. "Nu există om politic, nu există colectiv politic, care să nu stea pe bază de convingere absolută. Si atunci eu, care reprezint un crez, pornesc la luptă pentru afirmarea crezului meu. Dar ce însemnează asta? Că eu trebuie să distrug toate formațiile politice care sunt de altă natură decât mine."²¹⁹ Conceptul de partid politic vehiculat aici este unul patent primitiv, pentru că el exclude caracterul simbolic al luptei politice, ca și procedurile sever rituale ale concurenței electorale; un partid animat de asemenea porniri este mai degrabă sinonimul clanului, cătă vreme el nu recunoaște legitimitatea celorlalte formațiuni politice, dorind expres "distrugerea" lor. Strivind celelalte partide, partidul rămas singur devine – printr-o curioasă "dialectică a ideii de partid" – reprezentant al naționiunii, întrucăt aceasta înseamnă că partidul să a impus asupra întregii societăți sau că societatea îl susține în întregul ei. În cuvintele lui Nae Ionescu, "partidul devine însăși naționea".

Si, adăugă el imediat, spre lămurire: "Cum se întimplă în alte părți acum, de pildă în Rusia: partidul devine reprezentant al naționiunii."²²⁰ Că partidul unic este în cele din urmă doar "reprezentant al naționiunii" sau că este "însăși naționea" are, se poate admite, mai puțină importanță. Ceea ce este important, din punctul de vedere al filosofiei politice a lui Nae Ionescu, este că, finalmente, "partidul se suspendă pe el însuși, se anulează pe el însuși", naționea recăpătindu-și astfel unitatea monolică (amenințată anterior de lupta devastatoare dintre partide).

În cuvintele lui Nae Ionescu, "partidul devine reprezentant al naționiunii".²²¹ Că partidul unic este în cele din urmă doar "reprezentant al naționiunii" sau că este "însăși naționea" are, se poate admite, mai puțină importanță. Ceea ce este important, din punctul de vedere al filosofiei politice a lui Nae Ionescu, este că, finalmente, "partidul se suspendă pe el însuși, se anulează pe el însuși", naționea recăpătindu-și astfel unitatea monolică (amenințată anterior de lupta devastatoare dintre partide).

convins că în Germania, în Rusia, în Italia naționea însăși de "politică" a dispărut, pentru că această naționea e reductibilă la rivalitatea absolută, care nu-și mai are locul în "armonia organică totalitară". Sub Hitler, Stalin sau Mussolini nu mai fi existat "politică", "ci o așezare gospodărească a treburilor lăuntrice".²²² Si dacă naționea de politică devine caducă, atunci toate naționiunile legate de ea au aceeași soartă.²²³

"Paradisul" totalitar

Naționea, odată mîntuită prin revoluția totalitară, își descoperă supremăția ei organică, operind mai întîi o delimitare cu valoare identitară. Atunci cînd Nae Ionescu pledează pentru "o condiție: aceea a dezarticulării noastre din sistemul european, și a renunțării la superstructura 'civilizată', adică european-capitalistă, a așezării noastre"²²⁴, el avea în vedere – s-ar zice – un fel de purificare a naționiunii române, prin îndepărtarea influențelor străine și prin întărire specificului național (ortodoxia, tărăneitatea, chiar săracia). Ruperea de Occident are deci rostul unei carantine, în urma căreia corpul național ar urma să se revigoreze, regăsindu-și calea firească de creștere. Dar soluțiile politice preconizate de Nae Ionescu – "o decuplare a noastră de politica mondială; o închidere a noastră, căt mai departe împinsă, în granițele noastre; o luare în considerare a realităților românești; o scădere provizorie a standardului de viață la nivelul acestor realități; și așezarea temeiurilor unui stat românesc de structură tărănească"²²⁵ – nu se opresc aici.

Visul totalitar al lui Nae Ionescu e congruent cu premisele filosofiei sale absolutiste. Regăsindu-și identitatea, naționea va putea apoi să-și manifeste inclinațiile sale naturale militariste și expansive. Războiul nu-i apare filosofului român doar ca "eventualitate normală a existenței", ci ca lege a existenței împlinite. O națione, pare să gîndească Nae Ionescu, ori e războinică ori nu e deloc. Astfel pusă problema, exaltarea războiului – dar și, în general, a violenței – ca stil de viață are toate argumentele de parte sa.²²⁶ "Caracterul naționiunii: ofensiv și imperialist prin excelență, adică un organism care nu poate trăi decît în expansiune, viață, dinamism."²²⁷ Expansivitatea agresivă a unei naționi este singurul mod prin care ea își poate păstra și dezvolta identitatea. În caz contrar, naționea intră – susține Nae Ionescu – în disoluție: "Nu există, altfel spus, cumințenie și defensivă în naționalism, căci neamurile care se pun pe o astfel de temă, poziție, cad în robie."²²⁸

Dar prin expansiune războinică, o națione realizează ceva mai mult decât simpla sa conservare: un fel de misiune divină. Expansiunea națională îne – credea filosoful român al religiilor – de voință divină. Nae Ionescu recurge la naționalizarea lui Dumnezeu ca argument al vitalismului naționalist, susținînd că imperialismul este chiar vrerea lui

Dumnezeu. În acest fel, o națiune ar avea șansa, unică, de a-l realiza spiritualicește pe Dumnezeu. "Deci, imperialismul unei nații este justificat întrucât realizează o formulă de cultură nouă, o formulă nouă spirituală. Altfel zis, imperialismul este justificat în măsura în care voiește să realizeze pe Dumnezeu, adică să reprezinte o nouă formulă spirituală de viață, nu să realizeze pe Diavol: mongoli, ruși, turci, austro-ungari, evrei, căci idealul tuturor celorlalte popoare fiind contrare nouă este contrar Dumnezeului nostru."³³ Explicația acestei "neînțelegeri" între națiuni ar fi aceea că ele trăiesc în istorie, adică în relativ, în aproxiinăție. "Cuvîntul lui Hristos este unul în cer, pe linia perfectiunii, dar noi, oamenii, care trăim în istorie, îl înțelegem deosebit, deci relativ, după națiunea din care facem parte, altfel am fi îngeri. Așadar, fiecare om trăiește cuvîntul lui Dumnezeu în felul său, conform cu colectivitatea supremă absolută, în istorie, care este națiunea."³⁴ Naționalizarea lui Dumnezeu apare astfel ca o operatie spirituală justificată: "Dacă nația realizează pe Dumnezeu pe pămînt, pe mine nu mă interesează decât Dumnezeul pe care-l trăiesc eu și nu ungurii, francezii etc."³⁵ Datoria ființei umane față de Dumnezeu trebuie să urmeze – credea Nae Ionescu – o cale națională.

Dumnezeu este astfel confiscat pentru un presupus beneficiu național și manipulat în consecință. Filosoful român propune așadar co-naționalilor său un Dumnezeu puternic românizat, care și-a pierdut orice transcendență. E un Dumnezeu familiar și caricaturizat, dar care urmează să patroneze "paradisul" totalitar imaginat de Nae Ionescu.

Note:

- 1 Nae Ionescu, *Fenomenul legionar* (București, Ed. ANTEM XX PRESS, 1993), p. 57.
- 2 Nae Ionescu, *Introducere în istoria logicei* (București, Ed. Eminescu, 1987), p. 163.
- 3 Ibid.
- 4 Nae Ionescu, "Atribuțiile constituționale", *Cuvântul*, 23 mai 1929.
- 5 Nae Ionescu, *Fenomenul legionar*, p. 51.
- 6 Nae Ionescu, "Dictatura?", *Cuvântul*, 23 iunie 1929.
- 7 Nae Ionescu, *Roză vântrilor* (București, Ed. "Cultura națională"), pp. 168-169.
- 8 Nae Ionescu, "Dictatura ca paravan?", *Cuvântul*, 27 iunie 1929.
- 9 Ibid.
- 10 Nae Ionescu, *Introducere în istoria logicei*, p. 164.
- 11 Ibid.
- 12 Nae Ionescu, "Dictatură și democrație", *Cuvântul*, 17 ianuarie 1938.
- 13 Ibid.
- 14 Nae Ionescu, *Fenomenul legionar*, p. 47.
- 15 Ibid., p. 48.
- 16 *Roză vântrilor*, p. 340.
- 17 Nae Ionescu, "Profeții și... altele", *Cuvântul*, 1 august 1931.
- 18 Nae Ionescu, "Ucenicul vrăjitor", *Cuvântul*, 31 august 1928.
- 19 Gîndirea "organică" a lui Nae Ionescu vrea – apărînt

inexplicabil – ruptura revoluționară. Este, s-ar părea, o mare contradicție a sa. Contradicția nu este însă nici decum completă, pentru că, subiacent, e detectabil la filosoful colectivelor conceptual – deja uzat în cultura germană – de "revoluție conservatoare".

- 20 *Roză vântrilor*, p. 141.
- 21 *Introducere...*, p. 172.
- 22 Ibid., p. 173.
- 23 Ibid. Această idee e folosită de Nae Ionescu și în numeroase articole. Lămuritor în acest sens ciclul de articole "Criza partidelor politice". V. *Roză vântrilor*, pp. 176-189.
- 24 Ibid.

- 25 Nae Ionescu, "Lămuriri pentru *Chemarea și pentru alții*", *Cuvântul*, 7 iunie 1929. Pledoaria lui Nae Ionescu pentru instituirea "dictaturii de partid" de către PNT după cîștigarea alegerilor din 1928 se găsește însă într-o multitudine de articole. V. e. g. *Roză vântrilor*, pp. 157-158.
- 26 *Introducere...*, p. 174.
- 27 Iată un exemplu: "Naționalismul nu are program. De altfel, nu e numai părerea mea. Statele totalitare au gîndit la fel, probabil, de îndată ce au căutat un alt cuvînt în locul celui de program. Ei zic: plan. Planul e, într-adevăr, altceva." ("Unde e programul?", *Cuvântul*, 10 februarie '38)

- 28 Nae Ionescu, "Noi și Europa în fața crizei", *Cuvântul*, 23 iulie 1931.
- 29 *Roză vântrilor*, pp. 286-287.
- 30 Pe acest temei recomanda Nae Ionescu pentru tineretul român o educație de tip spartan. El salută, de pildă, extinderea stagiului militar, în militărie văzînd "un crez, o disciplină morală, o concepție de viață", motiv de a recomanda "pătrunderea spiritului militar în viața civilă" (art. "T.T.R.", *Cuvântul*, 4 decembrie 1926). În alte intervenții, Nae Ionescu nu se sfîrșește să facă apologia violenței și a iraționalității (v. art. "Peste limita de vîrstă", *Cuvântul*, 3 ianuarie 1931) sau chiar a ilegalității. Pentru un adversar declarat al statului de drept (în sensul normativ arătat mai înainte), a gîndi că "are dreptul guvernul să facă, în anumite împrejurări, și acte ilegale, dacă dreptatea e de partea lui" înse de consecvență (v. art. "De la violență la anarchie", *Cuvântul*, 11 ianuarie 1931).

- 31 *Fenomenul legionar*, p. 53.
- 32 Ibid.
- 33 Ibid., p. 54.
- 34 Ibid.
- 35 Ibid.

GEORGE VOICU - doctor în filosofie, conferențiar universitar în cadrul Facultății de Științe Politice și Administrative a Universității București. Este autorul volumului, recent apărut, *Pluripartitismul. O teorie a democrației*.

Societăți în tranziție

Cartea lui Samuel P. Huntington, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, este a doua carte a acestui autor apărută în țara noastră după *Viața politică americană*.

Cartea este o continuare a unui articol apărut, în 1993, în prestigioasa revistă americană *Foreign Affairs* și intitulat "Ciocnirea civilizațiilor?".

Ideea principală a articoului și a cărții este aceea că cel mai important și totodată cel mai îngrijorător aspect al "politicii globale pe cale de apariție" va fi conflictul sau ciocnirea dintre grupuri de civilizații diferite.

Conform acestei cărți, în domeniul politicii internaționale, violența este inevitabilă, dimensiunea ei putînd fi redusă numai prin menținerea echilibrului de forțe (*balance of power*).

"Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale" are ca temă principală realitatea potrivit căreia cultura și identitatea culturală influențează toate tendințele politicii mondiale de după Războiul Rece.

Cartea este structurată în cinci părți, pe lîngă partea explicativă, care are ca punct de plecare conceptul de civilizație.

Prima parte, denumită "O lume a civilizațiilor", arată că politica globală este concomitant multipolară și multicivilizațională (cea-

* Samuel P. Huntington, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*

islamică, hindusă, chineză, japo-neză, budistă și latino - americană). Henry Kissinger consideră că "sistemul internațional al secolului XXI... va conține cel puțin șase mari puteri - Statele Unite, Europa, China, Japonia, Rusia și, probabil, India - împreună cu o mulțime de țări de mărime mijlocie și mică".

Conform acestei schimbări de tabouri, "rivalitatea dintre superputeri este înlocuită cu ciocnirea civilizațiilor", "politica locală este politica etnică", iar politica globală este politica civilizațiilor".

De acum încolo, cele mai

cuprinzătoare și periculoase conflicte vor fi cele între popoare ce aparțin unor culturi diferite. În același timp, în interiorul fiecărei civilizații vor avea loc conflicte etnice și războaie tribale. După Războiul Rece, cultura unește și desparte, în același timp, iar diferențele culturale sunt amplificate de revitalizarea religiei.

Datorită faptului că pînă în 1910 lumea avea un caracter economic și politic mult mai pronunțat ca pînă acum, majoritatea conflictelor erau conflicte politice și economice între state-națiuni.

După 1917, s-au adăugat și conflictele ideologice.

Toate aceste civilizații, precum și diferențele dintre ele, fac imposibilă crearea unei "civilizații universale". Civilizația occidentală este cea care a creat conceptul de civilizație universală. În momentul de față, acest concept este util pentru justificarea dominației culturale occidentale asupra celorlalte civilizații, precum și a tendinței acestora de a sfida instituțiile occidentale.

Limba și religia reprezintă elementele principale ale oricărei civilizații. De aceea, accentuarea diversității lingvistice și religioase, care are loc în ultimii ani, creează obstacole și mai mari în apariția unei civilizații universale.

Procesul de modernizare a

început în cadrul civilizației occidentale, care deține și acum primul loc în cadrul acestui proces.

Expansiunea civilizației occidentale a determinat modernizarea și occidentalizarea societăților neoccidentale. Acestea din urmă au răspuns în trei moduri.

Primul mod este cel al respingerii concomitente a modernizării și a occidentalizării. Exemplele cele mai elocvente în acest sens sunt Japonia și China.

Al doilea mod este reprezentat de kemalism, adică adaptarea, în același timp, a modernizării și a occidentalizării. Astfel, cultura autohtonă este considerată incompatibilă cu modernizarea (care este necesară și posibilă), de aceea trebuie să fie abandonată sau abolită. Soluția kemalistă este îmbriștată în prezent de cîteva țări.

Al treilea și ultimul mod este reformismul, adică adoptarea modernizării și respingerea occidentalizării (soluție existentă în Japonia, China, Egipt).

A doua parte a cărții, intitulată "Echilibrul mondial al civilizațiilor", înfățează modificările intervenite în echilibrul de puteri dintre civilizații. Aceasta se materializează în relativul declin al influenței occidentale, creșterea forței civilizațiilor asiatici și a pericolului islamic, precum și reafirmarea de către civilizațiile non-occidentale a valorii propriilor culturi.

Deși singura superputere rămasă în jocul mondial, Statele Unite ale Americii, aparține civilizației occidentale, declinul Occidentalului este un fenomen real.

Declinul civilizației occidentale s-a manifestat și se manifestă pe planul scăderii teritoriului și a populației, a produsului economic și a capacitatii militare.

În ceea ce privește acest din urmă aspect, după Războiul Rece se constată un fenomen de regionalizare a puterii și a strategiei militare.

Regionalizarea este însoțită de reducerea forțelor militare occidentale și ruse, precum și de creșterea forțelor militare ale altor țări.

Renașterea culturilor non-occidentale și indigenizarea acestora poate fi explicată prin legătura inseparabilă dintre "puterea hard" și "puterea soft" (distincție fundamentată și evidentiată de către profesorul Joseph Nye de la Universitatea Harvard).

"Puterea hard" este puterea de a comanda, bazată pe forța economică și militară, iar "puterea soft" este abilitatea unui stat de a-și impune ideile altor state, făcînd apel la cultura și ideologia sa. Puterea soft nu are nici o valoare dacă nu se bazează pe puterea hard.

Reafirmarea valorilor proprii duce și la apariția mișcărilor fundamentaliste, care pot avea un efect politic considerabil. În același timp, în cadrul civilizațiilor non-occidentale au loc modificări în ceea ce privește numărul de aderenți ai diferitelor religii.

Civilizațiile din Asia de Est au cunoscut o dezvoltare economică rapidă și se consideră ele însele mult superioare civilizației occidentale.

Un alt fenomen relativ recent pe arena mondială, Renașterea Islamică (fenomen datorat mai multor cauze), este foarte asemănător cu marxismul și, de aceea, este la fel de periculos.

Avîntul accentuat și accelerat al mișcărilor islamiciste se explică printr-o multitudine de factori.

De multe ori, mișcările islamiciste au dominat sau au monopolizat opoziția anti-guvernamentală, datorită slăbiciunii opoziției laice și a vulnerabilității acestora din urmă în fața represiunii.

Partea a III-a a cărții are ca titlu "Ordinea emergentă a civilizațiilor".

Ideea principală a acestei părți este aceea că începe să apară o nouă civilizație de bază a ordinii mondiale. Pornind de la aceasta, se

constată cooperarea între societăți cu aceleasi afinități culturale și eșecul eforturilor de a schimba societățile de la o civilizație la alta. În același timp, statele "se grupează în jurul statelor conducătoare sau de nucleu ale civilizației din care fac parte".

Cooperarea țărilor care au culturi similare a fost și este stimulată de modernizare, iar comunitățile culturale iau locul blocurilor din timpul Războiului Rece. De exemplu, România colaborează cu Serbia (tot o țară ortodoxă) în abordarea problemelor lor comune cu Ungaria (o țară majoritar catolică).

Se afirmă din ce în ce mai mult ideea potrivit căreia punctele culturale comune să ușureze coezionea și colaborarea între țări, iar diferențele culturale duc la apariția unor clivaje și conflicte.

Eșecul eforturilor de a schimba societățile de la o civilizație la alta duce la apariția "țărilor sfîșiate".

Cel mai elocvent exemplu în acest sens și care interesează România în cel mai înalt grad este cel al Rusiei.

Rusia, deși este țara de nucleu a civilizației ortodoxe, este o țară sfîșiată de mai multe sute de ani.

Această "sfîșiere" a început de la reformele lui Petru cel Mare care, deși au modernizat Rusia într-o mare măsură, continuă să persiste și în prezent "instituțiile și convingerile asiatici și bizantine".

Un alt exemplu apropiat țării noastre este cel al Turciei, a cărei modernizare și europașizare a fost începută de către Ataturk. În prezent, Turcia este respinsă de Bruxelles și respinge Mecca.

Un ultim exemplu este cel al Australiei, care, deși a fost de la început o societate occidentală, acum încearcă să se integreze Asiei.

După dispariția celor două mari blocuri ale Războiului Rece, locul lor a fost luat de către "statele de nucleu". Acestea sunt statele cele

mai puternice și centrale din punct de vedere cultural. De exemplu, în lumea occidentală există două nucleu, Statele Unite și nucleul germano-francez. Fiecare stat de nucleu are propria sa sfere de influență.

Cind nu există state de nucleu în interiorul unor civilizații, intervin dificultăți în stabilirea ordinii în cadrul civilizațiilor sau în negocieră ordinii între civilizații.

În cadrul Uniunii Europene, statele de nucleu sunt Germania și Franța.

Problema pe care și-o pun unii oameni politici în cadrul Uniunii este aceea a unei linii care să separe statele membre de cele nemembre. În acest sens, unii oameni politici occidentali consideră că Europa se termină unde începe ortodoxia și Islamul.

Pentru statele de la est de această linie, statul de nucleu este Rusia, "succesorul imperiilor țarist și comunist".

În Asia, cel mai important stat de nucleu este China, atât prin economia și populația sa, cât și prin chinezii care trăiesc în toate țările Asiei de Est și care au o putere economică considerabilă. De altfel, în afara Japoniei și a celor două Corei, economia Asiei de Est "este fundamental o economie chineză".

În sfîrșit, lumea islamică este lipsită de un adevărat stat de nucleu, ceea ce amplifică conflictele și contradicțiile, deși există state care ar putea aspira la această poziție (Egiptul, Arabia Saudită, Pakistan, Iran, Turcia).

Partea a IV-a reia titlul cărții și are ca principală idee faptul că "pretențiile universaliste ale Occidentalului îl aduc din ce în ce mai mult pe acesta în conflict cu alte civilizații, îndeosebi cu Islamul și cu China". Ca o rezultantă, au loc la nivel local războaie ale "liniilor de falie", precum și încercarea statelor de nucleu de a le opri.

Cele mai periculoase "ciocniri"

sau conflicte din viitor vor avea loc mai ales datorită acțiunii conjugate a aroganței occidentale, a intoleranței islamică și a afirmației asiatică.

Țările occidentale (în special S.U.A.) au crescut și cred în continuare că toate popoarele non-occidentale trebuie să împărtășească valorile democrației occidentale. Ca o replică, non-occidentalii subliniază discrepanța dintre principiile occidentale și acțiunile occidentale.

Una dintre cele mai importante valori ale democrației occidentale este aceea a respectării drepturilor omului, aspect care nu are mare valoare în civilizațiile non-occidentale. Acestea, la rîndul lor, acționează asupra țărilor occidentale prin intermediul imigratiei.

Un nou concept prezent în această carte, cel al "războaielor de falie", se referă la "conflicte comune între state sau grupuri din civilizații diferite".

Trecerea de la războaiele obișnuite la cele de falie a fost asigurată de războaiele de tranziție, sau războaie civilizaționale, cum le numește un savant marocan, referindu-se în primul rînd la Războiul din Golf. Un alt război de tranziție este cel din Afganistan.

Conflictul liniilor de falie sunt cîteodată lupte pentru controlul diferitelor popoare.

Războaiele de falie au unele, dar nu toate dintre trăsăturile războaielor clasice.

În același timp, există și diferențe între războaiele clasice și cele de falie.

Dintre reprezentanții tuturor civilizațiilor, cei mai întinși în cadrul războaielor de falie sunt reprezentanții civilizației musulmane.

Cauzele războaielor liniilor de falie sunt în primul rînd istoria, demografia și politica.

Acest gen de războaie cunoște succesiv etape de "intensificare, extindere, containment, intrerupere și, foarte rar, soluționare. "Un alt

aspect care amplifică războaiele de falie este ascensiunea radicalilor sau extremiștilor în dauna modernizaților, pe lîngă posibilitatea alăturării unor tari înrudite.

Cind are loc un război al liniilor de falie, există mai multe niveluri de implicare.

La primul nivel sunt cei care se confrunta în mod direct. Nivelul doi cuprinde state care sunt legate în mod direct de cele din primul nivel. Statele terțiere, sau din nivelul trei, de cele mai multe ori sunt state de nucleu.

Ultima parte a cărții, a V-a, este intitulată în mod sugestiv "Viitorul civilizațiilor".

Ideea principală a acestei părți este aceea că occidentalii ar trebui să admită faptul că civilizația occidentală nu este universală, ci numai unică (ca și celelalte civilizații) și că se impune unitatea occidentală pentru a reînnoi și conserva civilizația occidentală "împotriva provocărilor venite din partea societăților non-occidentale".

În același timp, pentru a evita un război global al civilizațiilor, este necesar ca liderii acestora să colaboreze în vederea păstrării caracterului multicivilizațional al politicilor globale.

Reînnoirea și conservarea civilizației occidentale trebuie opusă aspectelor negative ale acestei civilizații (probleme economice, demografice, declinul moral, sucidul cultural, dezbinarea politică).

"Universalismul occidental este periculos pentru lume deoarece el ar putea să ducă la un mare război intercivilizațional între statele de nucleu și este periculos pentru Occident deoarece el ar putea să ducă la o înfringere a Occidentalului".

Ovidiu MAICAN

Scadența sfîrșitului de mileniu

Scrisă la puțină vreme după prăbușirea Uniunii Sovietice (apare în 1994), carte de față reușește să ofere o privire de ansamblu asupra evenimentelor din lumea politică, economie, culturii și, în general, asupra societății secolului XX. Pentru autor, deși parte integrantă a istoriei, secolul XX apare ca fiind calitativ diferit de tot ceea ce l-a precedat, din cel puțin trei motive: 1) nu mai este o lume eurocentrică, Europa pierzind primatul său ca centru al puterii și bunăstării, al intelectualității și al civilizației, în general; 2) în această perioadă se produce fenomenul globalizării, "pământul devenind [aproape] o singură unitate operațională", ceea ce conduce la apariția unei uriașe tensiuni între procesul de globalizare accelerată și incapacitatea instituțiilor politice și a comportamentului colectiv de a se adapta la ea; 3) dezintegarea vechilor modele ale relațiilor sociale și ruperea legăturilor intrageneraționale (istoricul pune accentul pe dispariția trecutului ca etalon, ca punct de referință).

Totuși, primul punct – eurocentrismul, trebuie amendat (ceea ce Hobsbawm și face), arătând că "dinamica unei mari părți a istoriei omenirii din secolul XX este derivată și nu originală". Această istorie constă în încercările elitelor non-burgheze de a imita modelul inițiat de Occident (considerat forma superioară de bunăstare și cultură), printr-o dezvoltare economică și tehnologică în una din cele două variante: socialism sau capitalism. Cu alte cuvinte, "modelul operațional al acestei istorii este Dezvoltarea", iar "istoria transformării Lumii a treia este istoria unei minorități de elită".

* Eric Hobsbawm, *Secolul extremelor*

model) și în consolidarea socialdemocrației europene.

A treia componentă a primului val o constituie profunda criză economică, "ce are drept consecință directă dispariția practică a democrației liberale [pe termen scurt] și moartea liberalismului economic pentru o jumătate de secol". Apariția pericolului revoluției sociale (primul val de revoluții cuprinse, în 1918, Germania și Europa Centrală, în general), corroborată cu criza economică din anii 1929-1933 și, indirect, colapsul vechilor regimuri, permite fascismului să repurzeze o uriașă victorie asupra tuturor celorlalte forțe conservatoare de dreapta, precum și asupra stngii.

Un alt element constitutiv îl reprezintă ciudata alianță dintre comunism și capitalism împotriva fascismului, în ceea ce apare drept "războiul civil internațional" (1939-1945). Explicația oferită constă în aceea că "liniile cruciale ale celui de-al doilea război mondial au fost trasate între niște familii ideologice: pe de o parte, descendenții iluminismului secolului al XVIII-lea (inclusiv Revoluția Rusă), reprezentanți ai <Progresului>, și oponenții săi conservatori (<Reacționarea>)". Dintre consecințele directe ale acestui război notăm doar caracterul de stînga al mișcărilor de rezistență (considerate, totuși, "în mare parte mitologie") – cu o excepție notabilă din perspectiva anilor '90, Polonia – și al doilea val de revoluții, legat de procesul decolonizării. Astfel, în cea mai mare parte a Asiei, Africii și lumii islamică, "fascismul, ca ideologie, nu a fost și nu a devenit niciodată principalul și, în nici un caz, singurul dușman (...), dușmanul fiind imperialismul și colonialismul"; în această zonă, al doilea război mondial a distrus în conștiința autohtonilor mitul invincibilității statului omului alb, ducind la politica oportunistă a statelor din regiune.

Valul secund este acela al unei creșteri economice fără precedent, ceea ce justifică numele său de "Epoca de Aur" (1947-1973), constând nu atât în determinarea decolonizării, cît în funcția sa de

caracterizat prin:

A) pe plan politic, un război rece în care "obiectiv vorbind nu există nici un pericol imminent de război, (...) cele două superputeri acceptând distribuția globală a puterii". Cu alte cuvinte, o *pace rece* care cuprindea trei faze: perioada caldă (1947 – doctrina Truman, 1953 – dobândirea de către URSS a armei cu hidrogen), o perioadă de destindere (care coincide cu supremația lui Hrusciov în URSS) și, în sfîrșit, un al doilea război rece (1964-1973) concomitant cu al treilea val de revoluții social-politice, urmat de criza economică. Consecințele sunt eliniștarea sau punerea în umbră a rivalităților ce modelau politica interbelică, înghețarea unei situații internaționale ce n-ar fi putut fi decit temporară (Coreea, Germania etc.) și o uriașă cantitate de arme azvîrlită în lume, care a contribuit la nașterea complexului militar-industrial.

B) pe plan economic, alături de o excepțională bunăstare, de globalizare – ce dă naștere unei capacități productive crescute a economiei mondiale, care înlesnește o diviziune internațională mai consistentă a muncii – și industrializare –, dind naștere, la rîndul său, unei economii mixte ce permit statelor planificarea și modernizarea economică.

C) pe plan social, nouitatea evoluției constă mai ales în viteza extraordinară și în caracterul universal ireversibil al schimbărilor. Rezultatele sunt moartea dramatică a tăranimii (și, deci, uriașă migrație de la sat la oraș), proliferarea ocupațiilor ce solicită studii medii și superioare, o criză a conștiinței clasei muncitoare, divizată și diversificată pentru prima oară la asemenea proporții din punct de vedere etnic și religios, nouitatea rolului mare jucat de femei corroborată cu ascensiunea sectorului terțiar, revoluția culturală ce duce la modificarea structurii și relației dintre sexe și generații, apariția "subclaselor" și, implicit, a unei politici de identitate bazată pe mișcări militante etnice/naționale, religioase și nostalgice.

In același timp, Lumea a treia –

născută ca urmare a mișcărilor de eliberare – este caracterizată de o explozie demografică, de preponderența regimurilor militare, indiferent de afilierea lor politică constituțională și de industrializarea masivă, urmărind lichidarea înapoierei agricole. Reforma agrară a reprezentat principala chestiune politică și ideologică, dar mai puțin economică. Însă, cele mai importante trăsături ale acestei arii sunt: scindarea Lumii a treia (datorată dezvoltării economice a țărilor OPEC, apariția țărilor recent industrializate – NIC – și atingerii pragului de jos al săraciei de către altele – Somalia s.a.) și inexistența politică națională la nivelul întregii țări în cazul multora dintre ele.

Lumea a doua apare ca un subunivers autonom din punct de vedere politic și economic, în care se ajunge la înlocuirea unei agriculturi tărănești ineficiente cu o agricultură colectivă ineficientă, la nașterea unei uriașe birocrații și inflexibilități datorate existenței unui sistem de creștere constantă a producției fără a avea un mecanism de variație a cantității, calității și inovației. Mai mult, socialismul marxist, "aplicare a principiilor războiului total la toate timurile (...), angajament personal patimăș și sistem de speranță și încredere cu caracteristici ale religiei laice" a supraviețuit doar atât timp cît economia sa nu a intrat în competiție directă cu economia capitalistă, rămnind la un nivel de subzistență ce garanta un minim social (deci siguranță), în detrimentul bunăstării.

Ultimul val (1973-) este caracterizat de o criză care pătrunde în toate componentele societății: o criză economică ce cuprinde șomaj în masă, căderi ciclice severe și un puternic contrast între săraci și bogăți; o criză politică, ce se caracterizează prin amenințarea statelor naționale, atât de sus (entitatele supraviețuitori transnaționale), cit și de jos (mișcările secesioniste), dar și de prăbușirea regimurilor comuniste, care conduce la distrugerea sistemului internațional postbelic; o criză morală – "criză a convințierilor și credințelor raționalist-

umaniste împărtășite de capitalismul liberal și comunismul... dar și o criză a structurilor istorice ale relațiilor umane". În această perioadă de criză apar, astfel, noi forțe politice îndatorate sentimentului de dezorientare și nesiguranță, al căror conținut nu este unul pozitiv, ci o respingere a "politicii vechi" – xenofobie, rasism și secesiune. Lumea a două este mai puțin afectată, dar efectul crizei (dat fiind nivelul de trai existent) este mult mai puternic resimțit. Totuși, "structura sa socială se prăbușește ca o consecință a căderii sistemului, și nu ca o premisă". Trăsătura caracteristică a Lumii a treia, în perioada ce urmează anilor '70, o constituie afundarea adâncă și constantă în datorii, ceea ce dă naștere crizei datorilor din anii '80 (Mexic). În ceea ce privește "revoluția sfîrșitului de secol", ea se prezintă printr-o revigorare a participării maselor – datorată urbanizării (Iran) – și a activismului minorităților (gherile, teroriști etc.).

Principalele probleme cu care se confruntă omenirea la sfîrșitul acestei perioade sunt, în opinia istoricului: 1) problema demografică; 2) problema ecologică ("care nu este chiar atât de explozivă") și 3) problema depolitizării omului de rînd – care, paradoxal, duce la creșterea presiunii și a influențelor exercitate asupra omului de stat. Generațiile prezente și viitoare sunt obligate să dea răspunsuri adecvate acestor probleme.

Prin bogăția datelor (de la cele de ordin statistic la cele de natură istorică), complexitatea analizelor ce cuprinde o plajă largă de subiecte abordate, coerenta argumentelor și claritatea ideilor propuse, "Secolul Extremelor" se prezintă ca o lucrare indispensabilă omului politic, istoricului, sociologului și, în general, omului de știință ce urmărește înțelegerea mecanismelor evoluției istorice ale secolului nostru și linii directoare ale viitorului apropiat.

Daniel BIRO

CORNELIU NISTORESCU
Anglia și spiritul englez
De la celti la imperiu
Editura Sincron, 1999,
Colecția Politică Internațională
și Diplomatică,
preț neprecizat

Volumul de față este o abordare socio-culturală a istoriei Angliei și explorează etapele dificile parcuse de poporul englez. Cartea este un foarte util instrument de lucru pentru elevii care se pregătesc pentru admiterea la Facultatea de Litere, pentru studenții și specialiștii în domeniul. Însă frumusețea stilului și bogăția informațiilor sunt elementele care vor cucerii cu siguranță publicul larg.

MIRCEA FLONTA
Cum recunoaștem Pasarea Minervei?
Reflecții asupra percepției filosofiei în cultura românească.
Editura Fundației Culturale Române, București, 1998

Mesajul textelor reunite în acest volum este unic: există moduri diferite, sub multe aspecte incomparabile și incompatibile, de a concepe și de a practica filosofia, veritabile forme de viață filosofică. Autorul consideră că de îndată ce acceptăm că nu există standarde generale de evaluare comparativă ale marilor genuri ale filosofiei, va trebui să admitem că judecății de valoare pertinente sunt posibile numai în cadrul unei anumite forme de

mărind componentele sferei politice, autorul consideră că societatea civilă a fost elementul care părea să coaguleze viața socială a grupului etnic pe care îl constituie România, element care ne făcea să credem într-o revenire la normalitate. Doru Pop extrage de aici o primă întrebare care ajunge să se transforme într-o obsesie: de ce suntem unde suntem, de ce România se află în această situație istorică, de ce țările central europene au înaintat mai repede spre democrația de tip occidental și de ce sunt necesare avăturările prin care trecem cu toții? În cele din urmă, de ce noi nu?

DORU POP
Obsesiuni sociale
Editura Institutul European, Iași, 1998,
Colecția
Eseuri de ieri și de azi

Sfera publică și constituirea spațiului public în România post-totalitară sunt interesele majore și motivațiile primare care stau la baza acestei cărți. Ur-

viață și nu peste granițe care despart forme de viață filosofică. Studiile de față sunt unite prin intenția de a identifica, prezenta și discuta unele din acele prejudecăți culturale care modelează și structură la noi perceperea semnificației și a valorii filosofice a marilor tipuri de gândire, construcție și reflecție ideatică cu circulație în lumea de azi.

GHEORGHE SCRIPCARU, AURORA CIUCĂ, VASILE ASTĂRĂSTOAE, CĂLIN SCRIPCARU
Bioetica, Științele vieții și drepturile omului
Colectia Bios, Editura Polirom Iași, 1998.

În cartea de față, bioetica se impune ca o legătură de filiație între știință și drepturile omului și include două aspecte: respectul omului ca întreg (fragmentat astăzi în gameti, embrioni, organe pentru transplant) și evitarea oricărui abuzuri asupra libertății de exprimare a omului. Din acest motiv, autorii își structură cartea în următoarele secțiuni: dreptul natural și dreptul pozitiv; știință, drepturile omului, bioetica și legea; problemele drepturilor omului în genetica umană; transplanturile de ţesuturi și de organe și reglementarea lor legală; atitudinea față de muriunzi și eutanasia. Concluzia la care ajung

autori este că într-o societate pluralistă, dinamică și deschisă, știința are nevoie de o etică evolutivă, conform dreptului sacru al persoanei de a fi ea însăși. Sub acest aspect, bioetica devansează dreptul, ca și revoluțiile și convențiile din domeniul științei, pentru ca integritatea omului să nu fie afectată de știință.

OCTAVIAN ROSKE
Traditia conservatoare în gîndirea americană: 1783-1860
Editura ALL, 1998.
Colecția Științe Politice

Octavian Roske vorbește despre conservatorismul revenit în arena intelectuală la începutul anilor 50, ca despre un curent care s-a identificat cu apărătorul democrației americane, în care se regăseau atât valorile civilizației occidentale, cât și cele ale creștinismului. Cartea de față aduce în discuție o anumită substituție prin care conservatorii americanii au preluat de la Edmund Burke notele grave ce anunțau dez- lătuirea revoluției franceze, pentru a le folosi într-un discurs îndreptat împotriva expansiunii comuniste. Astfel, inițiatorul crucialei antirevoluționare își găsea urmaș în conservatorismul american, iar ideile sale puteau fi translate cu ușurință în actualitate, în ciuda celor 170 de ani care despărțeau cele două confruntări ideologice.

Summary

2.	<i>Editorial</i>	Stelian Tănase	The Republic from Weimar
4.	"Mineriade"	Gabriel Andreeșu	The Emergency State Issue from the Perspective of a Coup d'Etat
9.		Pavel Câmpeanu	Cozia: Before and After
16.		Laurențiu Ștefan Scalat	The România Mare Party: an Ideological Profile
22.		Vlad Flonta	The Jiu Valley - A Unusual Case for the Romanian Economy
26.		***	The History of "Mineriade"
36.	<i>Interview</i>	George Schopflin talking with Zoltan Rostas	When the State Remains All Naked
39.	<i>Ten Years After: 1989-1999</i>	Silviu Brucan	Communism versus Capitalism A false issue
42.	<i>Archive Sfera Politicii Document</i>		The Universe of Concentration Camps -laws, decrees, resolutions-
45.	<i>International Politics</i>	Cosmin Popa Marian Chiriac	The Origins of Russian Capitalism Kosovo Crisis - A delayed ending
51.			
54.	<i>IdeoSphere</i>	George Voicu	Nae Ionescu Myth (III)
59.	<i>Books and authors</i>	Ovidiu Maican	Samuel P. Huntington, <i>Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale</i>
62.		Dan Biro	Eric Hobsbawm, <i>Secolul extremelor</i>
64.	<i>Book Reviews</i>		